

דברי תורה

כולל בתוכו

קונטרס ערב פסח שחל בשבת
עם הרבה הוספות נחוצות

חג הפסח תשפ"ה

גליון תשפ"ה

גליון
מוגדל
לכבוד חג
הפסח

פרנס החודש

- לזכרון עולם בהיכל ה' -

נתנדב לעילוי נשמת הרב החסיד המפורסם איש חמדות רחום ומוקד רבנים, ואדמו"ר נפ"י צורבא מדרבנן כש"ת

הרה"ח ר' **צבי אלימלך ב"ר חיים יצחק**

אייזיק פרידמאן ז"ל

נלב"ע ביום ערב פסח תש"פ לפ"ק

מחשובי מפתליץ וממקורבי רבינו זצוק"ל קרוב ליובל שנים

נתנדב ע"י משפחתו הרוממה שיחיו

יהו רצון שיהיו למליון טוב בעד המשפחה הקדוה ובעד כל ירדיו ומכיריו, ויזכו להמשך ברכיו המפוארים, עדי נטח לביאת משיח צדקיו בב"א

דבר התבנים

דברי תורה • תשובות • בירורי הלכה • מכתבים • הסכמות • המלצות

שנתבנו ונרשמו בכת"ק

של כ"ק רבינו הגאב"ד זצוק"ל

• קב •

מכתב הסכמה לקונטרס 'ערב פסח שחל בשבת' והוא ליקוט פסקי דינים וש"ת מכ"ק רבינו הגאב"ד זצוק"ל בהלכות הנוגעים למעשה לער"פ שחל בשבת שי"ל בשנת תשס"א

מדור 'פסקי דינים' מהקונטרס מופיע בהדרו בגליון זה, בתוספת דינים מילואים וביאורים, לרגל ער"פ שחל בשנה זו להיות בשבת

ב"ה

לסדר ויקח את ספר הברית ויקרא באזני העם וגו' [-משפטים, שנת תשס"א].

פה עיה"ק מירון מנוחת התנאים הקדושים רשב"י ור"א בנו זי"ע אמן, הנני בזה בשבח המוגיע לכתבים למע"כ הרבני המפואר, נודע בשערים, הנגיד המרומם, המהולל בתשבחות, ברב טובו וחסדו ופעלו הטוב למען זיכוי הרבים, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, מו"ה **שלמה צבי שפיטץ נ"ו** וזיורח.

המשך בעמ' ב'

פרנס השבוע

- לזכרון עולם -

נתנדב לעילוי נשמת האה"ח

מרת **פראדל ב"ר חיים צבי שאהן** ע"ה

נלב"ע ליל שב"ק הגדול י"ב ניסן תשס"ז - תג.צ.ב.ה.

נתנדב ע"י נכדה ירדיו הנכבד

הרה"ג ר' **דוב יחיאל יהושע שאהן** שליט"א

מנכ"ס טור משה ורש"ס

יהו רצון שיהיו למליון טוב בעד המשפחה הקדוה, ויזכו להמשך ברכיו המפוארים, עדי נטח לביאת משיח צדקיו בב"א

נא שלא לעיין בהגליון בשעת התפלה וקריאת התורה וחזרת הש"ץ כמבואר בשו"ע

דבר תורה

דברות קודש מאת כ"ק מרן רבינו הגאב"ד זצוק"ל

גם נצטוונו לאכול מצה לבד ואסרה לנו התורה לאכול חמץ, ומטבילים שני טיבולים דוקא, כרפס במי מלח דוקא, וירק של מרור בטיבול בחורסת. ולכאורה הלא מכל זה נראה לעין כל רואה שהוא היפך החירות, ואדרבא הדבר נראה כשיעבוד שאין בידו לעשות ככל אשר תאווה נפשו של אדם.

ועל זה באה התשובה מבעל ההגדה, עבדים היינו לפרעה במצרים, היינו לומר שכשם שאין בידנו כעת בלילה הזה לאכול כל מה שברצוננו ובאופן שברצוננו, כדבר הזה היה כאשר היינו תחת יד מצרים שלא ניתן לנו לאכול רק כמה מיני מאכל, וכעין שעבר על הרבה מאחינו בני ישראל בדור האחרון בימי מלחמת העולם כידוע לכל, שלא נתנו לאכול רק לחם צר ומים לחץ במדה קטנה, ולכן תדע שזה שיש היום ביכולת בכל ימות השנה לאכול ולעשות ככל העולה על רוחך, זה רק מפני שיצאנו ממצרים לחירות עולם, והקב"ה הוציאנו משם ביד חזקה ובכוח נטויה, ואילו לא הוציאנו הקב"ה משם ביד חזקה ובכוח נטויה הרי היינו משועבדים לפרעה, ולכן עלינו ליתן הודאה לשמו יתברך על כל זה.

ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא. כנגד ארבעה בנים דברה תורה. לכאורה נראה שכל הלשונות בברכה, וצריך להבין טעם הדבר. ונראה דהנה ישנם מקומות ועירות ידועים אשר המקום או העיר ההוא מכובד ומפורסם לשם ולתהלה והיא מכבדת את יושביה, כגון איש הבא מעיר ליענסק יעשו עסק מזה שהוא בא מעיר מפורסמת, וכמו כן איש הבא מעיר רימנוב או מעיר צאנז, משא"כ איש הבא מעיר אחרת אפילו לו יהא שאותה העיר גדולה ומפורסמת, אעפ"כ לא יעשו ממנו עסק כלל, וסיבת דבר חשיבות הערים האלו לפי שהיה גר שם צדיק מפורסם קדוש עליון, ובזכותו של הצדיק מתברך המקום בעבורו להיות המקום ההוא נערץ ונקדש בפי כל.

וזה מה שבעל ההגדה מפרש, דלמה מצאנו שיש מקומות אשר זכו לברכה מיוחדת בזה שהמה מיוחדים בחשיבותם אצל כל, לזה גמר אומר דסיבת הדבר הוא לפי שברוך הוא, היינו שיטנו שם איזה צדיק מפורסם אשר אור קדושתו זורח על העיר ההוא, ולזה נעשה העיר גדולה לאלקים. ועל דרך שפירש זקני בספדו מראה יחזקאל (יתרו ד"ה ויבא יתרו) על מאמר הכתוב (שמות יח, ה) ויבא יתרו אל משה אל המדבר אשר הוא חונה שם הר האלקים, דלמ"ד יתרו קודם מתן תורה בא הלא עדיין לא היה שם הר האלקים ולמה קראו הכתוב עתה הר האלקים. ופירש שהמקום שהצדיק נמצא שם, שם הוא הר האלקים, לפי שהצדיק על ידי עבודתו ממשיך קדושת ארץ ישראל על המקום שנמצא שם, והמקום מתעלה ומתקדש על ידי כוחו וקדושתו, לזה אמר אל המדבר אשר הוא חונה שם, היינו דהגם שהיה מדבר שם, אעפ"כ כיון שמשא היה חונה שם לכן נקרא המקום הר האלקים, לפי שנתעלה ונתקדש המקום על ידו.

המשך בעמ' ב'

קדש ורחץ: הנה כבר עמדו בזה בענין רמזי הסימנים הללו שהם מרמזים לעניני התשובה שצריך האדם לקדש ולטהר את עצמו לעבודתו יתברך, דלכאורה הסדר הנכון והראוי הוא להיפך, שמקודם צריך האדם לרחוץ את עצמו מזהומת ועונותיו ופשעיו, ואח"כ כאשר יסור מן הרע יקדש עצמו בעבודת ה' ובקיום מצותיו, ולמה שינה כאן את הסדר והקדים קדש ואח"כ ורחץ.

והענין יובן על דרך מה שמצינו לענין טבילת גר המתגייר כמ"ש התוס' בפסחים (ז' ד"ה על) דברי ר"ח בשם הגאון, דבטבילת גר אינו מברך עובר לעשייתו כיון דלא חזי קודם טבילה ולא מצי למימר וצונו דאכתי נכרי הוא. ולכן נקטינן דמתחילה טובל טבילה אחת ומברך על הטבילה, ואח"כ חוזר וטובל פעם שנית. וכמו כן על דרך זה אנו עושין בליל התקדש חג הפסח אשר בלילה הזה גאלנו הקב"ה מלחיות עבדי פרעה, ויצאנו מאפילה ומחשכת טומאת מצרים לאור הגדול יתברך, וקדשנו במצותיו וקרבתו לעבודתו כמו גר המתגייר ובא לחסות בצל עם ישראל, וכך הוא בכל שנה ושנה שאנו יוצאים מחדש מתחת ידו של פרעה. לכן מתחילים תחילה בקדש שהוא מורה על ענין הקידוש ע"י טבילה, ומברכים אח"כ אשר בחר בנו מכל עם וכו' ואח"כ שוב בא הסימן של ורחץ שהוא מורה על ענין הטבילה, כמו שמצאנו שהטבילה נקראת בתורה בלשון רחיצה, כמו שכתוב (טו, טז) ורחץ את בשרו במים, ודרשו חז"ל (עירובין ד:) מים שכל גופו עולה בהם. והיינו שאחר שקדשנו את עצמינו בטבילה פעם אחת, אנו חוזרים ורחצים את עצמינו שוב בטבילה כדין גר שנתגייר, דהרי הרחיצה נחשבת כטבילה וכן איתא בשער הכוונות בכוונת ורחץ שהרחיצה נחשבת כטבילה, עיי"ש.

כרפס, נוטלים חתיכת ירק פחות מכזית ומטבילים אותו במי מלח. אפשר לומר רמז בזה, דירק הוא אותיות קר"י, כי בליל התקדש החג אחר שזכינו לקדש את עצמינו ולרחוץ ולהיטהר מגילולי הטומאות, אנו עושים פעולה של נטילת היר"ק וטבילים אותו במי מלח, היינו במי מלח דייקא כי המים המה ממתיקים את המלח, לרמז שאנו ממתיקים הניצוצות שנפלו וממתקים הדינים בשורשם, שעיי"ז יתעלה למעלה למקור שורשם בקודש להאיר בכתחילה, אכ"ר.

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. להבין תוכן כוונת שאלות הללו, יש לומר בזה שאנו תמהים ושואלים לאמר, דבכל ימות השנה הלא אין מעצור בעדינו איזה מין מאכל לקנות ולאכול, וכל אחד מה שיערב לנפשו לאכול מכל מיני מעדנים ומכל מיני טיבול אין מעצור בעדו מלאכול כל מה שברצונו, גם אין מוטל עליו לאכול בהסיבה או בשיביבה, אלא ככל אשר יחפץ יאכלנו בין בשיביבה בין בהסיבה בין בשיביבה, לזאת יפלא בעיני כל רואה מה זה שבלילה הזה שבו יצאנו מארץ מצרים לחירות עולם, הנה דייקא בלילה הזה חל עלינו חובה לאכול בהסיבה דוקא ואינו יכול לאכול כרצונו ככל אשר ירצה,

דבר התשובה

ש"ת בע"פ משלחנו של כ"ק מרן רבינו הגאב"ד זצוק"ל

תקסד. שאלה: מי שקם בשעה מאוחר בבוקרו של ערב פסח שחל בשבת, באופן שאין לו שהות להתפלל תפלת שחרית ואח"כ לאכול סעודת שבת בפת, קודם סוף זמן אכילת חמץ, אם מותר לאכול קודם שמתפלל?

תשובה: יאכל רק כזית פת, שהוא כדי לצאת סעודת שבת.

תקסה. שאלה: אם מותר בשבת ויו"ט, לקלוף פירות וירקות, בכלי המיוחד להקליף.

תשובה: בשבת אסור, וביו"ט יש להקל.

תקסו. שאלה: פתילות שמניחים לתוך נקב של עץ עגול קטן, הנקרא 'פתיל צף', אם מותר לתחבו לתוך הנקב ביו"ט.

תשובה: מותר, כיון שעיקר הוא הפתילה, והעץ אינו אלא להחזיק הפתילה, ואין בו משום תיקון מנא.

אבל יש להזהר בזה קצת כי פעמים שלא נפתח הנקב כל צרכו, וע"י תחיבת הפתילה הוא גומר הנקב, ובזה יש חשש איסור.

ביאורים ובידורים מבנו הגה"צ אבד"ק בית יחזקאל שליט"א

א. דהיינו דהרי קיי"ל (סימן פ"ט סעיף ג) דאסור לאכול קודם התפלה, וכמבואר בטור וב"י (שם) מדברי הגמ' (ברכות י) דהעובר על זה עליו הכתוב אומר, ואותי השלכת אחרי גוך. אמר הקב"ה לאחר שאכל ושתה ונתגאה, קיבל עליו מלכות שמים, והסמיכו דבריהם על הפסוק לא תאכלו על הדם. לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם, וקיי"ל כרוב הפוסקים דאיסורו מדרבנן ואסמכוהו אקרא, ועיין בספר תורת חיים (שם סק"י) דהכי נקטינן, ומצד אחר הרי חובת אכילת סעודת בשבת בפת להרבה פוסקים, הוא אף חייב דאורייתא, עיין בכה"ח (סימן רע"ד אות כ"ב), ובדעת תורה (סימן רע"ד סעיף ד) מה שהאריך בזה, ובודאי דיאמר קצת ברכות קר"ש ותפלה, כמה דמשער דיכול עדיין קודם סוף זמן האיסור, [ואולי יכול לסמוך בזה, על שיעור המאוחר של שעות שוות, כיון דהוי מדרבנן], ועיין בשו"ת קרן לדוד (סימן כ"א בסוף דבריו) דבכה"ג דאומר קצת ברכות וקר"ש יש לומר, דאין כאן איסור, ובמשנ"ב כתב, (שם סק"ב) דעכ"פ יאמר פרשה ראשונה של קר"ש, לקבל עליו עומ"ש, וכמו כן אם נשאר לו זמן לדלג בתפלה, על דרך המבואר בשו"ע (נ"ב, ובמשנ"ב שם סק"ה) ידלג במהירות.

ב. כיון דלהרבה פוסקים שיעור סעודת שבת יוצאין בכזית, וכמבואר בשווע"ד (סימן קצ"א סעיף א) דכתב, ויש להחמיר לכתחלה אם אפשר לו עיי"ש, ובכה"ח (שם סק"ה), וא"כ במקום שאכילתו הוא משום מה דמחויב מעיקר הדין

המשך דבר הכתבים

אשר רחש לבו דבר טוב להעלות על ראש שמחתו יום כלילת בתו החשובה ע"ג חתן חשוב מופלג בתורה ויר"ש חידושים וביאורים ופסקי הלכות על עניני ערב פסח שחל להיות בשבת, שיחול עלינו לטובה בשנה הלזו, ופנה בזה אל בני הרב הגאון המופלא והמושלם במעלות חכמים ונבונים וכו' כמורה"ר עמרם שליט"א רב דביהמ"ד היכל משה האמאראד, מורה ודאין פה עיר ב"פ יצ"ו, להיות נמנה לדבר מצוה החשובה, וביודעי ומכירי עבד בזה בני הרה"ג נ"י עבודה רבה לאסוף כל הדברים ממני אשר מפוזרין ומפורדין במקומות שונות, לחבר את האהל להיות אחד, ואף גם הוסיף תוספת חכמה ממה שחלק לו השי"ת באופן שיצא בזה דבר נאה ומתקבל, שיש בו עבודה תמה ונקי' חכמה ומלאכה יחדיו צמודים, ורבים יראוה וישבחוה לרוות צמאונם לקראת היום הגדול והקדוש הממשמש ובא, לדעת את המעשה אשר יעשון. חזקו ואמצו, ואמינא לפעלא טבא וחפץ ה' בידכם יצליח אמן. ויקויים בנו הנני שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה' הגדול והנורא וגו' (מלאכי ג, כג).

ידידכם המעתי' בעדכם

הק' יחזקאל ראטה

דהתירו רחיצה משום קצת צער, כש"כ במקום מצוות פ"ו, ומבאר שם דכל דמצינו דהוא איסור דרבנן קיל, גם במקום מצוה מותר. ובוזה נראה דהוא ביאור דברי המג"א (סימן של"ח סק"א) לענין איסור השמעת קול דכתב וז"ל: ועוד כיון דלחולה שרי, כש"כ לדבר מצוה ע"כ. אשר נתקשו בו המפרשים דמצינו דלחולה התירו יותר ממקום מצוה, עיין שם בתהל"ד (אות א), רק דסבירא ליה, כיון דנראה מסתימת הגמ', דבכל חולי קצת משום צערא שרי, ולא בעינן חולי כל הגוף, א"כ הוי איסור דרבנן קיל, וכש"כ דשרי לדבר מצוה, וכמבואר בתהל"ד (שם). ואם כן הכי נמי כיון דבוזה מצינו דהתירו משום צערא, א"כ משום דבר מצוה גדולה של קיום סעודת שבת לא גרע, ובאמת דיותר מזה איתא בזה, דזיל בתר טעמא, דכיון דנקטו הפוסקים דהאיסור הוא משום דיש משום גאווה, וכל דאינו עושה משום זה, אף דאוכל ושותה כרגיל, אין בזה האיסור, כמבואר לעיל בשם המג"א, א"כ כל דעושה רק משום מצוה, אינו עושה משום גאווה, וכסברא זו כתב בשו"ת התעוררת תשובה (ח"א סימן רס"ט) עיי"ש.

ובשו"ת בצל החכמה (ח"ד סימן קע"א) החמיר בזה, שלא יאכל כלל, ותוכן דבריו, משום דלא מתירין || המשך בעמ' ג ||

- ברכת מזל טוב -

נשגר בזה כסא דברכתא קדם האי גברא יקרא המסור כלל ונפש למטבת גליינו בכל עת ובכל זמן, כש"ת ה"ה

הגה"צ ר' יואל זוסמאן הורוויץ שליט"א
אבד"ק תו"צ דספינקא ב"פ

לרגל הולדת בתו למז"ט

הברכה אחת הוא לכבוד חותנו

הגה"צ גאב"ד קארלסבורג שליט"א

יד"ו שינוי לגדלה לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך הרתבת הרעת ונחת דקדושה ואך טוב חסדו וחסדו וחסדו כל ימי חייו.

- ברכת מזל טוב -

נשגר בזה כסא דברכתא קדם

הגה"צ אבד"ק אוסטריק שליט"א

לרגל אירוסיו בתו למז"ט

עב"ה הבח"ה המופלג בתו"ש דוד מנחם מענדל לאבן נ"ו

בן הרה"ג יואל שליט"א

בן הרה"צ אבד"ק באהוב שליט"א וחתן הגה"צ ישראל סיני וואנשאל מלאנצווט שליט"א
יד"ו שינוי לזיווג רוב נחת דקדושה סמנו ומכל יד"ו, מתוך שמחה וטוב לבב, ואך טוב חסדו וחסדו כל ימי חייו, עדי נטח בקרוב לביאת משיח דקדושו.

ביאורים ובירורים מבנו הגה"צ אבד"ק בית יחזקאל שליט"א

שישאר לו זמן, לעשות קידוש דהיינו ברכת בורא פרי הגפן על יין מגתו, ויטול ידיו בלי ברכה, ויאכל כזית פת.
ד. דהוי כבורר בכלי, כיון דמיוחד לזה, עיין באגלי טל (מלאכת בורר דין ו), ובקצוה"ש (סימן קכ"ה דין ט"ז), ואפילו נימא דהוי כקנון ותמחוי, מ"מ מדרבנן אסור בשבת, כמבואר סימן ש"ט (סעיף א, וסעיף ז), ונמ"מ בפירות שרוב העולם אוכלים בקליפתן כגון תפוחין, האג"ט (שם) מתיר בזה, ויש אוסרים, ובפרט אם קולף אותו מחמת חשש איסור.
ה. כפי המבואר סימן תק"י (סעיף א) דביו"ט התירו בקנון ותמחוי, ורק בנפה וכברה, דדרך לעשות לימים רבים אסור

איסור שבות במקום מצוה עיי"ש, אבל כבר נתבאר דאיסור אכילה לפני התפלה, אינו עצם איסור כמו איסורי אכילה, והרי מתירים למי שצריך לו הרבה, וא"כ לא גרע מזה, משום מצות סעודת שבת וכדנתבאר, וכן נוטה בשו"ת קנין תורה (ח"ג סימן ק"ה) עיי"ש, ומה שהביא בבצל החכמה (שם אות ה) מדברי שו"ת באר יצחק (אבה"ע סימן ב) לענין אכילה ביוה"כ, אינו דומה כלל איסור אכילה ביוה"כ, לאיסור אכילה לפני התפלה, ואין לגזור בזה דיאכל יותר ממה שצריך, דא"כ למה התירו משום רפואה מה שצריך לו, אולי יאכל יותר, וגם מה שכתב דכמו שכתב הבאר יצחק, דביוה"כ יש ענין עינוי, ואכילת שבת נחשב לעונג וזה אין לו עונג עיי"ש, וא"כ גם בכאן עונג לו שלא לאכול אכילת איסור, צ"ע דאינו דומה

כלל, דהרי אינו אכילת איסור בעצם, ואינו יום עינוי, רק שהוא לפני התפלה, וכיון שמחויב לאכול משום עונג שבת, שפיר הוי לו בזה עונג, ובפרמ"ג (סימן רע"ד) כתב, דאפילו מי שנוהר מפת עכו"ם, ואין לו פת אחר יאכל בשבת, וא"כ כש"כ בזה שאינו איסור בעצם, דיש לו לאכול מה שמחויב, [אך מה שכתב בשו"ת קנין תורה (שם) דאם יש לו מצה עשירה, לא יאכל עכשיו, ויצא יד"ח אח"כ במצה עשירה, דמותר עד שעה עשירית. צ"ע דהרי לפי מנהגינו המבואר ברמ"א (סימן ט"ב), אין אוכלין מצה עשירה מזמן איסור אכילת חמץ, דחוששין שאין בקיאין בעשייתו, א"כ מזמן איסור חמץ אסור, ומה שכתבו הפוסקים שיכול לצאת בו, היינו קודם סוף זמן איסור אכילת חמץ, ואולי דסומך בזה על שיטת הנוב"י (קמא א"ח סימן כ"א) דמתיר מצה עשירה כל היום לצורך קצת, אבל שאר הפוסקים לא סברי הכי, כמבואר בחק"י (סימן תמ"ד סק"א) ובשו"ע"ד (שם סעיף ג), וכן לשיטת הגר"א (סימן תמ"ד) הרי אסור לאכול מצה עשירה כל היום, משום איסור אכילת מצה, וא"כ אם מונע עצמו מחמת חשש איסור חמץ, הרי כאכילת איסור, וכמדומה שאין מתירין אף לחולה קצת וכה"ג, וחמיר מאכילה לפני התפלה, ואולי דסב"ל דמחמת חיוב סעודת שבת, יש להתיר המנהג, ולא משמע כן דא"כ יקיימו בזה סעודה שלשית עד שעה עשירית, ואולי דעכ"פ בשעה חמישית יש לסמוך על הנוב"י ודעימיה, לאכול מצה עשירה משום סעודת שבת, ומה שכתב הקנין תורה, דמ"מ יל"ע דקודם התפלה, לא חל עליו חובת אכילה, כמו שכתבו הפוסקים (סימן פ"ט שם) דמותר לשתות מים, ולא מטא זמן חיוב קידוש, לא משמע כן, דהרי אטו קבעו זמן סעודה אחר תפלה, רק כיון דאסור לאכול לפני התפלה, א"כ לא חל חיוב סעודה, דבדואי דאין להתיר בסתמא לאכול סעודת שבת קודם התפלה משום מצוה, כיון דיכול לאכול אח"כ, הרי שוב איכא משום גאווה במה שמקדימו, וא"כ אין זמן סעודה עכשיו, אבל מי שנתחייב לו לאכול, דאח"כ לא יוכל לאכול, וביותר הרי בשבת זו, יש לומר דזמן חיוב סעודת שבת הוי עכשיו, בזמן עד סוף שעה ארבע, א"כ שוב ודאי עליו חיוב סעודה וקידוש, ולא תליא בתפלה, ואם כן עליו לעשות קידוש ולאכול כזית פת, ומ"מ יעשה קידוש על יין מגתו [גרע"פ דזשאו"ס, או מאס"ט], דמשקה המשכר יש איסור יותר, כמבואר בשע"ת שם (סק"א) ובמשנ"ב (סקכ"ב), ובשו"ת קרן לרוד (שם אות ד).

וא"כ סדר הדברים מה שיעשה מי שקם מאוחר, כך הוא, שיברך ויתפלל מה שמשער מה שיכול, באופן

א פערזענליכער שליח ביים ציון אין מירון!

ווען איר נעמט א זכות אין דרוקן דעם גליון "דברי תורה" פונעם רב זצוק"ל

נעמט א זכות יעדע חודש אין דרוקן דעם רבי'ס חידושי תורה און א ספעציעלער שליח וועט אויס זאגן גאנץ ספר תהלים יעדן ערב ראש חודש פאר איר און אייער משפחה אויפן ציון אין מירון!

ברכת שמים מעל

דברי ברכה לחברי וועד להוצאת דברי תורה בעת שנכנסו אל הקודש פניהם לקבל ברכת קריש

י"ד אלע וואס נעמען א חלק אין די הוצאות, נעמען מיט דעם א חלק אין תורה ויראת שמים מדות טובות און עבודת הש"ת. דער איבערשטער זאל העלפן זיי זאלן זוכה זיין צו זען א ברכה מחובה במעשי ידיהם, מיט פרנסה בהרחבה ורב טוב. שמחה ונחת וקדושת, בי אלע זייערע קידושים, מיט רפואה וישועות, בבריות העלמות, וכל מילי דמיטש והשפעות טובות.

הדפוס: רבי חיים סלאי ידע בספי תורה חיים
הדפוס: ספרים ממשנה לצדפי לאר תורה ודבריו בעתיד הדפוס
שרהם בעצמו כעור בא לערב יאן וקראת.

דער רב האט
זיך אלע יארן
אונטערגעגעבן
פאר הרבצת
התורה לאמיר
אלע תלמידיו
ומעריציו טון פאר
זיין הרבצת התורה
לאחר פטירתו

נעמט חודשילעך א טייל אין די הוצאות פון ארויסגעבן דעם חידושי תורה פונעם רב זצוק"ל

זכות עמוד השנה \$2,000 לחודש לשנה: \$24,000	זכות פרנס השנה \$5,000 לחודש לשנה: \$60,000
זכות פרנס החודש \$300 לחודש לשנה: \$3,600	זכות תמך השנה \$1,000 לחודש לשנה: \$12,000
זכות תמך החודש \$100 לחודש לשנה: \$1,200	זכות עמוד החודש \$200 לחודש לשנה: \$2,400
זכות תמך השבוע \$40 לחודש לשנה: \$480	זכות פרנס השבוע \$60 לחודש לשנה: \$720

לכה"פ \$100 לחודש עמו במחיצתו!

קונטרס ערב פסח שחל להיות בשבת פסקי דינים

דיני ער"פ שחל להיות בשבת בקיצור, לדעת את המעשה אשר יעשו, עם כמה הערות וחיידושי דינים, שלא העירו עליו עדיין בהספרים שנתחברו על זה.

תענית בכורים

(א) מתענין ביום ה', והנוהגים לעשות סיום¹ יעשו ג"כ ביום ה'.

(ב) ומי שאירע לו שמתענה, יכול לטעום קצת קודם בדיקת חמץ², ואם מרגיש שצריך לאכול יותר, כדי שיהיה לו כח לבדיקת חמץ, מ"מ לא יאכל לפני בדיקתו, רק יאכל ויעשה הבדיקה ע"י שליח³.

ואם אי אפשר ע"י שליח, והוא אדם חלוש, והשהיה יזיק לבריאותו, יש לסמוך לאכול כראוי, ויבקש מאחר שיזכרנו לבדוק אח"כ החמץ⁴, והמובחר שיראה שלא יתענה, רק לפטור עצמו ע"י סיום⁵.

(ג) ויש לעיין במי שנעשה בר מצוה ביום ו', אם צריך עוד הפעם להתענות [או לעשות סיום] ביום ו"ה, ויש להקל בזה⁶, וראוי שהבן ישמע או יעשה סיום ביום ה' ואז יפטר⁷, ומי שנעשה בר מצוה בשבת, בודאי נפטר עם אביו⁸.

דברים אחדים

פסקי דינים הנוגעים למעשה שנסדרו ע"י כ"ק מרן רבינו הגאב"ד זצ"ל, מתוך שו"ת עמק התשובה (ח"א סימן ס"ט), כנראה לקראת שבת ער"פ שנת תשל"ז לפ"ק, ויצא לאור מחדש בקונטרס נפרד בשנת תשס"א לפ"ק, בהוספות רבות ממרן זצ"ל, אשר נסדר ע"י בנו המנוח כש"ת הגה"צ רבי עמרם זצ"ל אבד"ק האמאראד, ויצא לאור ע"י ידידיו הרבני הנגיד הרה"ח ר' שלמה צבי שפיטץ שליט"א בהסכמת מרן זצ"ל.

והיות כי בשנה זו חל ג"כ ערב פסח להיות בשבת קודש, ראינו לנכון לחזור ולהדפיס תורף הקונטרס בין בתרי גליונינו, כדי לדעת את המעשה אשר יעשו, הלכה ברורה ופסוקה היוצא ממעיין טהור, עם תוספות דברים, כפי אשר הורה זקן מרן פוה"ד רבינו הגאב"ד זצוק"ל, וראה זה דבר חדש אשר אנחנו נותנים לפניכם היום, אשר נתעטר עם מקורות והערות, פנינים נפלאים שנכתבו, ע"י בנו הגה"צ אבד"ק בית יחזקאל שליט"א

< כללות הדינים הם ממה שנכתב ע"י רבינו הגאב"ד זצ"ל, וכן ההערות המודגשים מתחת לקו, הם מרבינו הגאב"ד זצ"ל.

< ומה שניתוסף מהשיעור של רבינו הגאב"ד משנת תשנ"ד, הבאנו בתוך חצאי ריבוע ומסומן [כזה].

< ואלה מוסיף על הראשונים, הוספות דינים, אשר הבאנו בתוך חצאי ריבוע [כזה], וכן ההערות ומקורות אשר אינם מודגשים, הם ע"י בנו הגה"צ אבד"ק בית יחזקאל שליט"א.

ובביה"ל (שם ד"ה ולא יאכל) מבואר, דבשהגיע זמן הבדיקה, אין להקל בשהיה הרבה אפילו בטעימה, ודין כן גם מהדרך החיים (דיני זמן בדיקת חמץ דין א), ומ"מ מבואר במהר"ל (שם) ובדרה"ח, דיש חילוק בין טעימה לאכילה, דאפילו נימא דבטעימה ג"כ אסור לשהות, מ"מ לעת הצורך שרינן בזה, כמבואר בדרך החיים (דיני זמן קריאת המגילה, דין ב, ובדיני ער"פ דין ג) עיין שם, אבל באכילה גמורה, אפילו חולה קצת אין להקל, והוא איסור גמור לאכול לפני המצוה, [וכן משמע בשו"ע ד, דבסימן תל"א (סעיף ה) לא הביא במפורש היתר הטעימה, ורק בסימן ת"ע (סעיף ז) כתב, דיכול לטעום מעט משום טורח הבדיקה עיי"ש].

ה. וכדנבאר (הערה ד) דאכילה גמורה אין להתיר, אפילו יש צורך להבדיקה, ועל כן ימנה שליח, ואז מותר לו לאכול, ועיין בספר דברי הפורים (חיידושי דינים סימן ה, דין ובהערה א שם).

ו. כן כתב המשנ"ב, סימן תרצ"ב (סקט"ז) ובשעה"צ (סקט"ט) לענין קריאת המגילה. והכי נמי בנ"ד.

ז. כמבואר בשו"ת האלף לך שלמה (סימן שצ"ט) שכתב, דמי שידע שלא יוכל לבדוק כראוי בעצמו, מחמת חולשתו, דלא יתענה, דכל כה"ג שומר מצוה לא ידע דבר דע, וכה"ג יוכל לסמוך במלתא דרבנן ע"כ. ולפי דבריו כש"כ בשנה כמו זו, דהוי תענית נדחה, דיש לסמוך על דבריו.

ח. היינו דאביו התענה ביום ה', דהדין דהקטן נפטר בזה, וכמבואר ברמ"א (שם), אבל היות דביום ו' נעשה מחויב מעצמו, דכשנעשה גדול אין אביו פטור, וא"כ כיון דביום ו' הוא נמי החיוב, רק דמקדמין ליום ה', משום דאין קובעין תענית לציבור בער"ש, וכיון דהוא נעשה עכשיו מחויב יש לומר דאינו נפטר, וכיון דהוי תענית יחיד שאירע יש לומר דיתענה, וכמבואר בסימן תרפ"ו (סעיף ב) דתענית יחיד יכולין לעשות ביום ו', והנה בסימן תרפ"ו (שם) באופן שחל פורים ביום א' דמקדמין תענית אסתר ליום ה', כתב הרמ"א דאם חל ברית מילה ביום ה', דמותר לאכול על המילה, ולמחר

הרב הקדוש הצדיק המפורסם רבינו יהושע רוקח מבעלזא זצלה"ה, וראה שבע"פ עשה סיום מסכת עבור הבכורים, כי הוא בעצמו לא היה בכור, רק עשה הסיום עבור שאר הבכורים שלא יצטרכו להתענות, ועשה סעודה גדולה להם, והטעם משום חולשות הדורות, ומביא שכן נהג הגאון רבי אברהם דיין דעיר מונקאטש, שהיה נוהג לעשות סיום עבור הבכורים דעיר, וכן עשו רבנים קשישאי צדיקים וקדושים עכ"ל של אבא מארי, עיין שם עוד, ובשו"ת תורת יקותיאל (לח"ז מדיעריש, מהר"ת סימן ב"ט) כתב וז"ל, וכן שמעתי מפ"ק אדמו"ר רבינו הק' רבן של ישראל מר"מ אב"ד שינאווע זי"ע, דכן נהגו אבותינו רבותינו הק' גדולי הדור, הדברי חיים והדברי יחזקאל זי"ע, לאכול על סיום מסכת בער"פ, כדאי הם כל רבותינו הק' לסמוך עליהם שלא בשעה"ד עכ"ל.

ג. ייטב פנים (לשבת הגדול, דיני ער"פ שחל להיות בשבת, דין י"א). והביא שכן נהג הישימח משה זצ"ל, לעשות הסיום ביום ה', ובתהלה למשה הביא שבכל שנה, נהג הישימ"מ זצ"ל שלא להקל לעשות סיום, רק התענה והשלים תעניתו, רק בכמו שנה זו, אכל על סיום מסכתא, [והטעם כנראה דחשד דהוי כתענית ציבור, וכשיטת המג"א (שם) ולא כמהר"ש הלוי, אבל בשנה כזו דהוי נדחה, א"כ שפיר יכול לאכול סעודת מצוה, וכדחזינו גם למהר"ש הלוי (שם) דבזה פשיטא ליה יותר, דיכולין לאכול על סעודת מצוה עיי"ש, ועוד יש לומר דבשאר השנים, חשש להתענות משום איסטנים, כמבואר (שם סעיף ג) אבל בשנה זו לא שייך]. ויש נוהגים לעשות סיום גם ביום ו', [ואפשר טעמם כיון דנהגו לעשות סיום, א"כ שוב עיקר הזמן הוי ביום ו', כיון דאין זה כמו קביעות תענית בער"ש], אבל מעיקר הדין אין צריך, דתלמי ביום שהוקבע בו התענית, וכיון דקביעות התענית ביום ה', מסיימים אז.

ד. כמבואר במהר"ל (מנהגים, הלכות ער"פ אות ה) כיון דנחלש מחמת התענית, וצריך כח וישוב הדעת לבדוק כדבעי, על כן יטעום מקודם, ושיעור הטעימה מבואר, (סימן תל"א, משנ"ב סק"ו) דהיינו פת כביצה ולא יותר, ופירות אפילו הרבה,

א. כמבואר (סימן ת"ע סעיף ב) וברמ"א (שם) דכן יש לנהוג. [ולא כהיש אומרים (שם) דאין להתענות כלל, דכיון דנדחה נדחה, ומ"מ כתבו כמה אחרונים, דיש להקל בשנה כזו יותר בחיוב התענית, כשיש עוד צירוף. עיין בכה"ח (שם אות כ"ג) דבשו"ת דברי מנחם (סימן ה, מובא בפתחי תשובה) כתב, דאב המתענה בשביל בנו הבכור הקטן, המיקל כסברא אחרונה דנדחה לגמרי, לא הפסיד. וצ"ע קצת, דבשו"ת דברי מנחם (שם) כתב, דאיירי בענין דלא התענה מעולם, והוא בפעם ראשונה, ועדיין לא קיבל עליו כנדר, וגם מיירי בהולך לדרך על כן הקיל לעת הצורך, והפת"ש העתיקו בכל ענין, אבל בשו"ת עולת שמואל (סימן נ"ח) ראיתי דסבר בזה להקל בסתמא עיין שם, וצ"ע דהפת"ש הביא תשו' זו מקודם, ולענין זה לא הביאו, וכן כתב הגרי"ח זאנענפעלד זצ"ל, דמקילים אז בתענית יותר מכל שנה, כיון שהוא מוקדם, ולכן אם יש לבכור איזה מיחוש לא יתענה, ונלענ"ד דבכל אופן יכולים לפדות תענית זה בממון, שיתן כפי ערכו לצדקה, מאחר שאינו בזמנו, מעיקרא אינו תענית ציבור עכ"ד. ועל כן נמי בבכור יוצא דופן דנסתפקו בזה הפוסקים [חק יעקב (סק"ב), ועיין בכה"ח (אות ג)], ובפרט באב להתענות בעבור הבן בכה"ג, יש להקל לעת הצורך. והנה אצלינו נוהגין בעשיית סיום כדיבואר, והיות דענין השתתפות בסיום אינו דבר קשה, יש לצאת ידי כולם, ומ"מ נפ"מ במי שאירע לו אונס, שלא היה יכול להשתתף בסיום.

ב. כמבואר באחרונים [במשנ"ב (שם סק"ו)] דעושים סיום, וכן נהגו אצל גדולי הדורות, לסמוך בזה על סעודת מצוה, [והיינו דנקטו כסברת מהר"ש הלוי (סימן ג), המובא במג"א ריש הסימן], דתענית בכורים הוי כמו תענית דמצד המנהג, דבזה כל דהוי סעודת מצוה יכולים לאכול, ואינו כשאר תענית ציבור, דאין יכולים לאכול על סעודת מצוה, (כמבואר סימן תקס"ח סעיף ב' ברמ"א ונר"י), וגם נהגו דכל אחד יכול להצטרף לשמוע הסיום ולהשתתף, ועיין בשו"ת בית ישראל (עדעלין, סימן מ"ז) שהאריך בזה, והביא בשם אביו זצ"ל שהיה דומ"ץ דוואלאווע שנהג כן, ושכתב לו אביו, שפעם אחת היה על פסח אצל מרן

בדיקה וביעור

(ד) בודקין אור לשלשה עשר, [ליל י"ב], ומברכין על הבדיקה³, וכל דיני בדיקת אור ל"ד נוהג אז, לענין איסור אכילה³, וכן לענין עצם הבדיקה⁷.

ואחר הבדיקה אומר כל חמירא¹⁰, והנשאר מצניעין אותו כבשאר השנים¹¹.

[(ה) וגם מה שמשייר לסעודת שבת, צריך ליזהר להצניע יפה, מזמן הבדיקה ואילך¹², במקום משומר מעכברים ותינוקות¹³, והיינו לכפות עליו כלי רחב¹⁴, או להניחו בתיבה שאין עכבר יכול לחתור שם¹⁵, או לתלות באויר יפה¹⁶, וגם שיהיה במקום גבוה קצת, שהתינוקות לא יוכלו להגיע שם¹⁷.]

ע"פ בשבת, שאין הזמן מרובה, וצריך להזהיר בכל סעודה שאוכל להוציאו, שלא יתפזר החמץ, ולאחר הסעודה להצניעו כבדאשונה עכ"ל המהר"ל. וכבר הזהיר כן בחידושי הריטב"א (פסחים י"ג) וז"ל: ומה שמשייר יניחנו בצניעא, יותר ממה שהיה עושה, מתוך שישווה זמן גדול בבית אחר בדיקה עכ"ל.

יז. כמבואר במשנ"ב (סימן תל"ד סק"א), ובשו"ע ר"ר (סעיף ב), דגם בשעת הבדיקה צריך להצניע, והמג"א התירעם על מנהג העולם שאין נוהגין בזה, ולענ"ד מקור נאמן ליישב המנהג, לפי מה דאיתא בחידושי הר"ן (עמ"ס פסחים ט' ע"ב, ד"ה הא ב"ג וכו') וז"ל, וא"ת כיון דב"ד חיישין האין יבדוק, והלא יש לחוש לגרירת חולדה ממקום למקום, תרצו בתוס' דבשעת בדיקה שהוא שעה מועטת לא חיישין, וכי קתני מה שמשייר יניחנו בצניעה, אלמא חיישין, היינו טעמא לפי שיש שהות מרובה וכו' עכ"ל, מבואר בהדיא בשם התוס', דדווקא לזמן מרובה שמשייר למחר חיישין לגרירת חולדה, משא"כ בזמן המיעוט של שהות הבדיקה לא חיישין, ואף שהב"ח דקדק נמי דינו מלשון הר"ן (על ה"ר) ורבינו ירוחם, וכונתו כנראה ממה שכתב הר"ן וז"ל: ומה שמשייר בלילה לצורכו שיאכל בלילה וגם בבקר יניחו בצניעה וכו' עכ"ל, הרי כתב להצניע גם מה שיאכל בלילה, ומשמע דהיינו קודם הבדיקה, מה שיאכל אח"כ, נראה דיש להשוות הדברים דוודאי כדאי הוא להצניע מקודם, אך אינו חמיר כ"כ, ועכ"פ יש בזה קצת ישוב להקל קצת, אפילו נימא דפליגי ד"ק, [וזה לא לענ"ד לומר, דהר"ן בחי' כתב כן, דווקא להח"א שם בגמ' עיי"ש, דמשמעות לשונו דכתב כן התוס' לאמת, וגם למה יפלו מזה למסקנא ד"ק], ומ"מ לאחר הבדיקה, עד למחר ומה שיהא נצרך לשבת, בודאי צריך להצניע הכל, אף מה שידוע לו מקודם כדין.

יח. כמבואר (שם), וכבר הזהיר על זה מרן זצ"ל בעמק התשובה (ח"א סימן ס"ג), כי הוא מדינא דמשנה, ומשמע דמחויב לעשות כן עיין שם, וצריך עיון בבית שאין שם תינוקות, אם צריך שיהיה במקום גבוה, או בבית שידוע שאין שם עכברים, אם יכולין להקל בזה, או דאמרינן דהכי הוא תקנת חכמים, ואין לחלק בכך, דשמא המצא תמצא תינוק או עכבר בבית, והכי משמע.

יט. אבל ליתן בכלי ולכסותו בכסוי לא מהני, מפני שדרכן של שרצים לגלות, אבל כשכופה עליו כלי רחב אין יכולין לגלות, כמבואר במשנ"ב (סק"ד), וכן לא יכפה כלי קטן וצר שכולין להפכו, רק כלי גדול רחב שכבד קצת.

כ. כמבואר בב"ה (ד"ה או וכו') דסתם תיבות חתורות הן אצל עכברים, והקביענעט"ס שלנו בדרך כלל לא מהני, דאינו שמור מעכברים, [ויש מיוחדין לזה], ורק כשמסוגרים ומהודקין הדלתות הטיב מהני.

כא. היינו באופן שיהא תלוי באופן שאין העכברים יש להם ע"מ לסמוך, והגר"א ציין למקור הדבר בפ"ג דביצה (כ"ה). דאין תולין במאזניים, התלוין ביתד גבוה, אפילו לשמור מן העכברים, משמע קצת דבעי תליה באמת באויר כעין המאזניים.

כב. כמבואר במשנ"ב (סק"ד), שיהיה במקום שאין יד התינוקות ממשמשין שם.

דחייב האב אינו פוטר מה שנתחייב הבן עכשיו, וכבר מצינו חילוק כזה (עיין שם בציונים לתורה) לענין ספירת העומר, דאם הוא חיוב האב אין הבן נפטר כמו בחינוך, ואם הוא מצד חיובו אף דהוי מדרבנן מ"מ נפטר.

יא. כיון דאז אינו זמן תענית לכו"ע, א"כ הרי אין הבן נעשה כלל מחויב בדבר, [וראינו בספר נחלת שמעון (הערה י"ט) דמסתפק נמי במי שנולד לו בן ביום ה' י"ב ניסן], או ביום ו' י"ג ניסן] בלילה, אם צריך להתענות לפי שיטת השבות יעקב (ח"א סימן י"ז) דאף בתינוק בן יומו צריך האב להתענות, [וכן הסכים לזה הכת"ס כמבואר בהגהות על השו"ע, וכן נראה שנוטה לזה הברכי"י, והוא דלא כהקרבן נתנאל (פרק ע"פ סימן י"ט) וציין לזה הגרע"א בהגהות על השו"ע, דנקט להקל בזה עד שנעשה ל' יום], וא"כ יהא חייב בכה"ג להתענות ביום ו', דהוא חיוב חדש שלא היה עליו, ומסיק שם להקל בזה, דכיון דהיה פטור ביום ה', אין צריך להשלים ביום ו', עיין שם, אבל יש לחלק כדכתבנו (הערה י'), דרך כשהיה מחויב כבר ונפטר אזיל חיובו, אבל כשלא היה מציאות חיוב, ושוב נתחייב עכשיו אולי לא מהני, רק דבאמת דיש להקל בכל כה"ג בפרט בשנה זו, כיון דיש בזה כמה צירופים, ומ"מ אם בקל לשמוע ולאכול על סיום, למה לא יעשה כן לאפוקי נפשיה מכל ספקי, כדאמרינן בעלמא (עבר"ז ל"ד) דמים בשיקעא דבנהרא זילו טבילין].

יב. והיינו אף דבכל השנים כשבדוקין קודם ליל י"ד אין מברכין, מ"מ בשנה זו עיקר זמן בדיקת חמץ, הוי בליל י"ג, כמבואר בסימן תמ"ד (סעיף א) ובט"ז (סק"ד).

יג. כדמתבאר בפוסקים סימן ת"ע (מג"א סק"א) בשם מהר"ל, ובשו"ע ר"ר (סעיף ז), דחמיר דינו כמו בשאר השנים, (ועיין לעיל סעיף א-ג), והיינו דצריך לבדוק מיד בתחלת הלילה, כיון דאז הוא עיקר זמן הבדיקה, ואי אפשר לדחות, באופן שיהיה בדיקה לאור הנו, כיון דבליל שבת אי אפשר, ועיין מה שכתב בזה מרן זצ"ל בשו"ת (ח"א סימן ס"ו), דאין להתיר לבדוק בשבת, אף ע"י שהעכו"ם יטלטל הנו, ועל כן הרי נמצא דזהו עיקר זמן הבדיקה, ואין לו זמן אחר, א"כ כל הדינים שייך בהו, כיון דהוי מצוה עוברת, וכמבואר (סימן תל"א).

יד. דהיינו לבדוק בכל מקום ומקום, שמחויב בבדיקה, ולא להניחו על אחר כך, כיון דצריך לבדוק לאור הנו, ואף שישתמש בהמקומות לאכילת חמץ, מ"מ חיוב הבדיקה הוי בליל י"ב.

טו. דהיינו דאף דאצל שריפת החמץ, בבקר דיום י"ג, לא אמרינן כל חמירא כדבואר, אבל החמץ שאינו ידוע, שפיר יכול לבטל כבר בשעת בדיקה כבכל השנים, דהכי תיקנו חכ"ז לבטל מיד אחר הבדיקה.

טז. דאם אין מצניעין יכול להתבטל הבדיקה, וכתקנת חז"ל (כמבואר סימן תל"ד), וכבר עוררו הקדמונים דבשנה זו יותר צריך לזהר בזה, כיון דהוי לזמן רב, וז"ל המהר"ל (הלכות בדיקת חמץ סימן ט): וכל שכן כשחל י"ד בשבת, דאז כמה סעודות עדיין לו, שצריך להישמר מלפרך חמץ, ושלא יוליכנו תינוקות למקום הבדוק ודרכם לפרך וכו', ונכון להיות אליו מקום מיוחד לאכול שם, להישמר מכל מכשול, ושם במוסגר: ולא יניח התינוקות לטלטלו למקום אחר, וכש"כ בשנה שחל

ביום ו' יתענו האוכלים ע"כ, ובמשנ"ב (שם סק"ז) הביא דהט"ז וא"ר סוברים דקביעותא דתענית הוא דווקא ליום ה', ועל כן אסורין לאכול ביום ה', ויעשו הסעודה בלילה, ועיין בשו"ת עמק התשובה (ח"א סימן ר"פ) כתב, שבזה תלוי באחד שנעשה בר מצוה ביום ו' שקודם הפורים, אם מחויב להתענות ביום ו', וכיון שכתבו האחרונים לנקוט שיעקר קביעותא דתענית הוא ביום ה', אינו צריך להשלים ביום ו', ואם כן לכאורה הה"נ בנידון דידן נקטינן, דעיקר קביעותא דתענית הוא ביום ה', ואינו צריך להשלים ביום ו', אך בזה מצינו דיש סוברים יותר להתענות ביום ו', וכדביא הברכי" יוסף (שם אות ד) דמהר"ם פרוניצא"ל בתשובותיו (כ"י סימן ע"א) כתב, דמתעניין ביום הששי, והביא ראיות, וכתב שם שכן כתב רבינו מנחם לבית מאיר ע"כ, ויש שהחמירו משום זה לשמוע סיום גם ביום ו' (עיין הערה ג), וגם הרי שיטת האחרונים בתענית אסתר אינו ברור, דבמשנ"ב (שם) הביא דכמה אחרונים הסכימו כהרמ"א, וא"כ לפי זה נימא דמחויב ביום ו', אבל מצד אחר הכי קיל יותר, דהרי אביו התענה בעבורו כבר, ואם כן נפטר, ומ"מ יש לומר דהשתא דנתגדל לא מהני לו, וא"כ אולי טוב שישמע סיום ביום ו', דהיינו דאביו יעשה ביום ה', והוא יעשה ביום ו', דאף דאין לא מחמירין לעשות סיום ביום ו' נמי, כדשי נוהגין כן, אבל בכה"ג דיש חיוב חדש יש להסתפק בזה.

ובאופן שהאב שכח ולא התענה, ולא שמע סיום ביום ה', יש נמי להסתפק מה יעשה ביום ו', דבסימן תרפ"ו (משנ"ב סק"ג) הביא בשם אחרונים, דמי ששכח להתענות ביום ה' ואכל, דיתענה ביום המחר לערב שבת, והכי נמי מסתברא דכן הוא בנ"ד, וא"כ יש להסתפק בנ"ד, אם האב ישלים תעניתו המחויב עליו, או שאינו יכול עכשיו כיון דנתגדל הבן, ואם כן הבן יתענה והכי מסתברא וצ"ע

ט. דכיון דהאב הוא במקום הבן, א"כ נפטר הבן כבר, ואולי יש לחלק בזה בין סיום לתענית, דתענית הרי התענה עבורו ונפטר, אבל כשעשה סיום בזה סילק רק חיובו המוטל עליו, וזה לא מהני עבור בנו, וכיון דלא התענה צריך בנו שנעשה מחויב, להתענות ביום ה' ד"ק, ובכה"ח (סימן ת"ע אות כ) כתב, דהמנהג דאפילו אם לא התענו הבכורים ביום ה', כגון שאכלו בסעודת חתן או ברית מילה, אין מתענין עוד ביום השישי, והטעם נראה לי דכיון דיש אומרים שאינם מתענים כלל, לכן נהגו להקל ע"כ, ובאמת דכן משמע במהר"ש הלוי (שם) דאינם מתענים ואינם משלימים כלל, ולפי זה משמע גם לנ"ד דאין להחמיר, ואמרינן דכיון דאביו פטר בעבורו, אין צריך להתענות עוד.

י. כדהסכימו האחרונים דמהני סיום הבן שעושה לעצמו ובה נפטר האב, [עיין הגדת מראות יחזקאל (עמוד קמ"ד) שכן דעת מרן זצ"ל, וכן כתבו שאר גדולי הוראה], ואף דיש לומר דאין זמן הפטור פוטרו לזמן המחויב, כדמצינו בשאר מצות, וכאשר האריכו האחרונים לענין ספירת העומר, עיין בספר ציונים לתורה (כלל י"ב), מ"מ נראה דיש להקל דמהני כיון דאינו קיום מצוה, דנימא דעשייתו בפטור לא מיקרי עשיי לזמן המחויב, רק הוא שלילי שלא לאכול ולענות עצמו לזכר וכפרה, בזה מהני אף כשעושה בזמן קטנות, כיון דשייך בהו ענין התענית, אבל כשהאב יעשה סיום ביום ה', יש לומר

(ו) מבערין את הכל מלפני השבת^{כז}, ומשיירין כדי הצורך מהחמץ [בריווח] לשבת זו.^{כח}

(ז) טוב לבער בערב שבת קודם חצות^{כט}, [ללא דוקא קודם חצות, אלא קודם סוף זמן שריפת חמץ^ל], כמו בשאר השנים, ואין אומר אז כל חמירא^{לא}.

[אבל מ"מ יש לכין על ביעור היצה"ר שרומז לחמץ בשעת השריפה^{לב}, ויש לומר היה רצון וכו' כמו בשאר השנים^{לד}].

ואם עבר וביטל אז, עדיין לא יצא יד^{לז}, וצריך לחזור ולבטל ביום השבת^{לא}.

אפיית מצות מצוה

(ח) אפיית המצות של הסדר, יהיה בערב שבת אחר חצות^{לב}. וכעת אין צריך להתנות שכל הפירושים יהיו הפקר כמו בשאר שנים^{לג}.

וע"פ שאלת כ"ק מרן אדמו"ר רביה"ק מסאטמאר זי"ע ועכ"י אמרנו הלל בשעת האפייה^{לד}.

עירובי חצירות

(ט) העירובי חצרות יכול לעשותו בין בחמץ^{לה}, ובין במצה^{לו}, ומן הראוי ביותר שיעשו ע"י מצה^{לז}. ומ"מ ע"י מצות מצוה לא יערב^{לא}. [רק במצות פשוטים שנותנין לבני ביתו].

כג. כדקיי"ל (סימן תמ"ד סעיף א).

כד. היינו דאף דלשון המחבר הוא 'ומשיירין מזון ב' סעודות' דמשמע דמשיירין בצמצום, מ"מ אין הפירוש דמצמצום רק כשיעור ב' סעודות, רק שיכולין לשייר בריית, כמבואר בב"י בשו"ת הר"ף, דאם ניתוח שורפן בזמן, וכן כתב בייטב פנים.

ובשו"ת עמק התשובה (ח"א סימן ס"ז) ביאר מרן זצ"ל עוד יותר מזה דלדינא הרי כל הראשונים נקטו בדעת הר"ף, דיכולין לשייר כמה שירצה, ומה שביאר הב"י בדעת הר"ף הוא דחוק, וגם כוונת הרמב"ם (פרק ג' הלכה ג) הוא כן, דלמה דקיי"ל כר"א בן צדוק, יכולין לשייר מן החולין כמה שירצה, והמ"מ ביאר דהרמב"ם סבירא ליה דרק ב' סעודות יכול לשייר וכדביאר הב"י, אבל בפירוש רבינו מנוח (שם) ביאר בהדיא, דדעת הרמב"ם דיכול להניח מן החולין בריח מה שצריך לאכול, ורק עצה טובה קמ"ל, לבער אפילו חולין מלפני השבת, כדי שלא יבא לידי איסור עיין שם (סוף הלכה ד), והוא כמו שביאר מרן זצ"ל בשו"ת הרמב"ם, ועל כן אף דהמנהג ועצה טובה הוא לבער הכל מקודם, וכמו שכתב בבעל המאור, מכל מקום אין צורך לצמצם, אלא יכול להניח בשופי ובריוח עיין שם, וכן מבואר בשו"ת מהר"ם שיק (א"ח סימן ר"ה) לפי דרכו להלכה, וכתב לפי זה, דכשם שמשיירין לאכילה לפי מאי שיצטרך, כן יוכל לשער מה שיצטרך לו עוד למחר, קודם כניסת השבת עיין שם.

כה. וכמבואר סימן תמ"ד (סעיף ב), והיינו דאף דמעיקר הדין יכולין לשרוף בשנה זו, עד סמוך לכניסת השבת, מ"מ טוב שלא לחלק בין שאר השנים, כדכתב רש"י^ל, ובמשנ"ב (שם סק"ט) כתב, דלא דוקא חצות, רק דר"ל בתחלת שעה ששית, כמו בשאר שנים. [ומ"מ נראה דהיות דמבואר (סימן תמ"ג סעיף א) כמה זמנים, האין לשער זמן שעה לפני חצות בזה, א"כ כיון דבשנה זו הוי רק חשש דרבנן ומנהג טוב, כדי שלא לחלק, יכולין לסמוך אפילו על זמן המאוחר, דהיינו לשער שעות שוות לפני חצות היום, ובפרט הסומכים לענין זמן תפלה על שיעור זה. והיינו שסוף זמן שריפת חמץ הוא בערך 55:11, והמהרש"ם (בדעת) סבירא ליה, דיכולין לשרוף אף בשעה שישית, ואין צריך להחמיר ולבער בשעה ה' כשאר השנים, ועיין להלן (הערה כ"ו).

כו. והיינו אף דהמהרש"ם כתב להקל בזה כדלעיל, מ"מ מכמה אחרונים נראה, דכדי שלא לחלק משאר שנים, א"כ צריך לשרוף בסוף שעה חמישית, כמו בשאר שנים, וכמבואר במאמר מרדכי (סק"ז) וז"ל. ומיהו משמע לי דהאי קודם חצות לא דוקא, אלא צריך לבער בתחלת שעה ששית, דהיינו בסוף שעה חמישית כמו בשאר שנים ע"כ. וכן בדינים שבייטב פנים (סעיף א) כתב. יעזרו בזמן שמבערין שאר השנים. [ומ"מ משמע, דכיון דאינו מן הדין, רק טוב שלא לחלק, א"כ אין בו

הדין (עיין להלן הערה פ"ו), שלא יעשה שום דבר לפני השריפה, ואולי דגם אם יש לפנינו ענין נחוץ או דבר מצוה, לא ידחנה].

כז. הסכמת האחרונים (מג"א שם סק"ג), כיון דאינו מבער כל החמץ, ומשאייר חמץ ידוע לו, אי אפשר לו לבטלו.

כח. דענין זה קאי על שריפת וביעור החמץ, כלשון היה"ר: 'וכשם שביעור החמץ מבתניו ושרפנוהו' 'וכשם שאני מבער חמץ מבית ומרשותי' דקאי על הביעור בפועל, והעיקר הוא בערב שבת, [ואולי תלוי אי קיי"ל דחולין בזמן, וא"כ עיקר זמן ביעור בשבת, אבל לשיטת הב"י ודעימי, דמשיירין מזון ב' סעודות, א"כ תיקנו חז"ל עיקר זמן ביעור בער"ש].

כט. דהיינו בשעת שריפת החמץ כנ"ל. ועיין להלן (הערה פ"ה) לענין לומר היה"ר בשבת.

ל. פשוט. כמבואר במשנ"ב (סק"ו). משום דהאין יכול לבטל את החמץ ידוע, כאשר יש לפנינו עוד חמץ, שאינו רוצה לבטלו.

לא. ובזה אין לסמוך על שיעור המאוחר, כדלעיל (הערה כ"ה), דזה הוי כבר חשש דאורייתא דצריך לבטל החמץ קודם זמן איסורו, [ואף דשעה ששית הוי מדרבנן, מ"מ יש סוברים דאם לא ביטול מקודם, עובר מן התורה ויש חולקים, ועכ"פ כיון דהוי איסור חמור אין לסמוך, מ"מ בדיעבד ששכח או נאנס, בודאי שלא ימנע מלבטל אחר כך, וישאל א"כ למורה מה עליו לעשות].

לב. כמבואר בשו"ע (סימן תנ"ח סוף סעיף א), וכן כתב בשו"ת בית שערים (א"ח סימן ר"א) דלא יפה הם עושים אותן שאופין ביום ה' קודם י"ד, ופוק חזי מאי עמא דבר, שכל ישראל הכשרים אופין בער"ש ב"ג, לכן אל תטוש תורת אמך ואל תלך בדרך אתם, וביאר מקור הדברים ממה דבתוספתא איתא, דאופה לו מצות מער"ש, עיין שם לפי דרכו, [ועיין שו"ת עמק התשובה (ח"א סימן ע), פירש נפלא בדברי התוספתא, דאופה לו מער"ש, באופן אחר, דהיינו דשרי לאפות ער"ש כשאר שנים עיין שם, ויש לבאר דכיון דשרי, א"כ כך יעשה, זכר לשאר שנים עי"ש].

לג. וכן מפורש במהרי"ל (דיני עסק המצות סימן ח) וז"ל: ואמר מהרי"י סג"ל, דהיינו בשנה שחל ער"פ בחול, או בחוש"מ, אבל כשחל ערב פסח בשבת, ואופין בער"ש, אין צריך לבטל, שיעדיין ברשותו עד למחר.

לד. דכיון דאופין זכר לשאר שנים, דאופין בער"פ ואומרים אז הלל זכר לעשיית הקרבן פסח, א"כ הכי נמי בזה, ועיין בשו"ת עמק התשובה (ח"ה סימן כ"ו), שאין בזה חשש משום הא דשבת (ק"ה), שהאומר הלל בכל יום הרי זה מחוץ ומגדף. דאף שאומרים אותו דרך שירה, דבזה מבואר מהמג"א (ריש סימן תקפ"ד) דיש בזה איסור, מ"מ כיון דאינו אומר אותה

בסתם. רק בזמן מיוחד, זכר למה שאמרו בעשיית הקרבן פסח, שהוא על נסי יציאת מצרים, אין זה בכלל בכל יום.

[ובשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סימן נ"ט) כתב, דהיה נוהג שלא לומר הלל בשנה כזאת, משום האומר הלל בכל יום, ונראה דהוא לפי מה שביאר (שם אות ג) בטעם האפייה בער"פ שחל להיות בשבת, דאין הטעם משום שלא לחלק משאר שנים, רק הטעם כדי לאפותה לשם מצות מצוה, דמקודם לא יזכרו שיהיה לשם מצות מצוה, אבל משום זכר לשאר שנים לא סבירא ליה עיין שם. וא"כ לפי זה אין האפי' כלל זכר לעשיית הקרבן פסח, וא"כ אין שייך לומר בו הלל, על שם אמירת הלל בשעת קרבן פסח, אבל אנו נקטין טעמא כמבואר במשנ"ב (סק"ו) בשם הביאור הגר"א, דהוא זכר לשאר שנים, וא"כ יסוד האפייה הוא זכר לעשיית הקרבן פסח, וא"כ גם ההלל אומרים כמו בשאר שנים, דהוא זכר לאמירת ההלל בעשיית הקרב"פ, וא"כ אין בזה משום האומר הלל בכל יום כדנתבאר, ולכאורה לפי זה תלוי נמי אם ילכו בבגדי שבת, בשעת אפיית המצות, כדנהוג בשאר השנים].

לה. דהא ביהש"מ, וכן בתחלת הלילה, עדיין חזי למיכל מיני. [וקנין העיר"ה, העיקר תלוי בביהש"מ, ובתחלת הלילה, (כדלעיל הערה ל"ו, ועיין סימן שצ"ד, בביה"ל ד"ה ויכול) וכן כתב, בשו"ת מהר"ש ענגיל (ח"ו סימן כ"ז, אות ג)].

לו. אע"ג דהפ"מ (א"א ריש סימן תמ"ד) חוץ לומר דלא אוכל אדם הוא [לענין מוקצה], כבר הראנו לדעת (שו"ת עמק התשובה ח"א סימן ס"ה) דשפיר מקרי אוכל אדם, והואיל וחזי לקטנים, וא"כ שפיר מערבין בו, דומיא דמערבין ביה"כ מהאי טעמא, וכדאיתא בעירובין (ג), ועוד דבליילה עדיין שרי באכילה, וכמו שביאר בחק יעקב (בסי' תע"א סק"ז), ואפילו לדעת המג"א ז"ל (שם סק"ו), [וכן משמע קצת מדברי הרמב"ם ז"ל במלחמות בשלהי (אלו עוברין בסוף הדיבור), אכן מדברי הירושלמי שהביא ראי' לדבריו, לכאורה משמע דדווקא ביום אסור, דומיא דתענית בכורים] דס"ל דגם בליילה אסור, מ"מ מעיקר דינא קיי"ל, דסוף היום קונה עירוב, (עיין סימן שצ"ג שצ"ד), ואז שרי לכו"ע עדיין. אולם לפי מה שביאר במטה אפרים (סימן תרי"א באלף למטה סק"ב) דגבי עירובי חצרות, בעינן שיהא ראוי גם בשבת, אז לדעת המג"א ז"ל לא יועיל לעשותו במצה, אכן לדינא נקטו האחרונים לעיקר כדעת החק"י, דבליילה עדיין שרי למיכל מצה, וא"כ שפיר יכולין לערב ע"י מצה. [מלבד הטעם הנ"ל, משום דחזי לקטנים, ואף לפי מה דנהוגין שלא לאכול מצה מר"ח ניסן, כתב בדע"ת (סימן תמ"ד), דכיון דמעיקר הדין מותר, מהני לעירוב עי"ש, והובא בשו"ת חמדת שאול (סימן ד), ולהטעם משום דחזי לקטנים, בודאי א"ש].

לז. דמדברי הט"ז שהביא המט"א ז"ל (שם), משמע דבעי שיהא ראוי לאכול כל השבת עי"ש, [אף שהמט"א בעצמו לא כותב בן בדעת הט"ז], וא"כ חמץ דאסור משעה חמישית

אכן מי שיש לו הרבה [מצות מצוה], באופן שיוכל ליתן ממנו לאחר בשופי, יוכל לערב בולט.

הכנות מערב שבת למצוות ליל הסדר

(י) הזרוע והביצה יצלה מע"ש^י. וכן החרוסת יעשנו

מע"ש^{מא}. [והיינו שיש חיתוך הפירות דק דק, ודיכת האגוזים וכדומה^{מב}, אבל היין יכול לתת מוצ"ש^{מג}.]

התמכא לא יפררנו מע"ש^{מח}, דעל זמן ארוך כזה בוודאי יש לחוש לפיכוחו^{מח}.

עיי"ש, וצ"ע דאם כוונתו לצבוע, הרי לכמה שיטות יש צביעה באוכלין, ואולי סבירא ליה כהחכ"צ (סימן צ"ב) דאין צביעה בכל ענין באוכלין הראוי לאכילה, ומ"מ שאר אחרונים לא מקילין כל כך.

[ונהייתו בזה יש להעיר דלצבוע היין לבן, משום דיהא מראיתו כדם, יש חשש צובע, דאע"ג דמה שחששו כמה גדולי ספרד, בצביעה במשקין בעשיית הקאווע ליתא בזה, משום דרק לצבוע מים חששו, אבל אין ביין לא, וכמבואר בשו"ת רב פעלים (ח"ג סימן י"א), אבל בנידון דידן חמיר דהתם אין כוונתו לצבוע, אבל כאן הרי הכוונה לצבוע היין שיהא כולו מראה אדום, ואף להשיטות דבאוכלין, אפילו מכין ליכא צביעה באוכלין (פרי"מ), היינו משום דהוי דרך תיקון אוכלין להטעימו במראה ובריח, אבל לצבוע משום מצוה שיהא מראה צבע דם, יש לחוש טובא דהוי כלצבוע למכירה, ורק לשיטת החכ"צ אין חשש באוכלין הראוי לאכילה, ועל כן לא מהני גם שינוי בזה, דשינוי לא מהני רק להחומרא דצביעת מים שלא לכוונת צביעה, אבל לכוונת צביעה לא מהני שינוי, ועל כן יש בזה חשש צביעה, וזהו אף ביו"ט, דלענין צביעה ליכא היתר ביו"ט יותר, ועל כן ראוי מאד אם רוצה שינוי יהיה לו מראה אדום, שיעשנו רק מערי"ט, ושוב ראיתי מה שכתב בשו"ת שבה"ל (ח"י סימן נ"ו) בזה, ולענ"ד למה שנתבאר יש לחוש בזה].

מד. אף דודאי שפיר עדיף להכינו מבעוד יום, כאשר הרבה עושין כשחל בחול, לחוש לשיטת המג"א (סימן תק"ד סק"ז) דאסור לגרור חריין ביו"ט, כיון דהדרך לגרר לב' וג' ימים, ואפילו בשינוי אסור, וכן נקט בשווע"ר (סעיף ד), וכן כדי שיוכלו למהר לעשיית הסדר, ומכסין אותן שלא יפג חריפותו, כמובא במשנ"ב (סימן תע"ג סק"ז) בשם החיי אדם (כלל ק"ל דין ג) דיפרר מבעו"י ויכסנו, וכן הוא בשו"ת מהר"ל אסאד (ח"א סימן קל"ט), מ"מ היינו כשהוא לזמן קצר, אבל בזה שהוא לזמן ארוך, יש לחוש דיפג חריפותו, ועיין בשו"ת מהר"י אסאד (אבה"צ סימן רנ"ח אות ג) שכתב: ואני מזהיר שלא להשהותן משך זמן הרבה, רק כב' וג' שעות לבד, אינו מפיג טעם. וכן הוא בספר יסוד ושורש העבודה (שער ט' פרק ד) כי זה שנגרר מאתמול, נפגם טעם מרייתו מכל וכל, ואף אם יהיה בכלי מכוסה בכיסוי היטב אינו מועיל, כל זה ניסיתי בעצמי ע"כ, הובאו בוי"מ (סימן כ"ה אות ט) [ועיין בשו"ת עמק התשובה (ח"א סימן ע"א) מה שביאר, דשפיר יכולין לצאת בתמכא מפורר].

מה. כנ"ל (הערה מ"ד), ועל כן יפררנו במוצאי שבת, והיינו ע"י שינוי, עיין להלן, דכן מבואר החרתת הפוסקים במשנ"ב (סימן תק"ד סק"ט). והחיי אדם (שם) הביא דהגר"א חשש אפילו בסתם שנה, שלא לפררו רק אחר בואו מביהכנ"ס, שלא יפיג הטעם, והגר"א בזה לשיטתו המובא במעשה רב (סימן קס"ח) דמותר לטחון חריין ביו"ט, ולפי מה שביאר בהגהות פועלת שכיר, היינו דמ"מ מודה דבעינן שינוי קצת, דהיינו שלא יגרר בקערה רק על על המפה או על השלחן, [ובהגדת מראות יחזקאל (דיני פסח אות ב) מביא דברי מרן זצ"ל, דאף בבית שמשתמשים כל השנה במדוכה של עלקטעריק, לא אמרינן דמה דמגרר ביד ברי"ב איז"ן, דסגי בזה דהוי שינוי, דכיון דחז"ל אמרו דבעינן שינוי בגרייה ביד, לא חילקו בין מי שדרכו לגרר כל השנה בידיים או לא, ועיין שם דסבירא ליה

זה נקטו האחרונים, דלכתחלה בודאי צריך להכניס מערב יו"ט, וכמבואר בשערי תשובה (שם אות י).

ולפי זה כתב הפרמ"ג (סימן תמ"ד משנ"ב סק"ב) דבער"פ שחל להיות בשבת, דיצלנו מער"ש. וכן הביא השערי תשובה (שם) משו"ת כנסת יחזקאל (סימן כ"ג) שבשנת תפ"ז שחל ער"פ בשבת, דרש בשבת בהגדול שלפניו, שהזרוע יהיה צלוי בער"ש, ולפי הנ"ל גם הביצה, ובפרמ"ג משמע דקאי אזרוע וביצה עיי"ש. [ויש להזהר שלא יקלף הביצה מער"ש, דאז יהיה אסור לאכלו, ואפילו המקלים בליל פסח, עיין בויגד משה (שם אות י), מ"מ בליל שבת, בודאי אי אפשר להקל והוא חמיר מהתמכא, כיון דהוי מן הדין, ולכתחלה בודאי יש להזהר, עיין להלן (הערה מ"ה)].

מא. כן כתב בחק יעקב (סימן תע"ג סק"ה) בשם הרוקח (סימן רס"ו) דעושין חרוסת ביום ו', ואם ירצה לעשות במוצאי שבת שהוא יו"ט הרשות בידו עיין שם. ובוי"מ (סימן ד אות ו) ביאר, דמ"מ לפי מה שכתב הרמ"א (סימן תק"ד סעיף א) דנהגין לשנות קצת בדיכת תבלין, וכן ראוי להורות. א"כ צריך לשנות, וכנראה דזהו כוונת הפרמ"ג (סימן תמ"ד שם) דכתב, דיעשה ביום ו', משום דביו"ט דיכה כדרכה אסור קצת, [וברוקח (שם) משמע קצת, דכיון דחרוסת עושין רק למצוה דקיי"ל כראב"צ, (עיין שווע"ר סימן תע"ה סעיף י"א), על כן יש לחוש, אם יש בו אוכל נפש, ובפרט דקיי"ל (סימן תע"ה סעיף א) דצריך לנער החרוסת מעליו, וא"כ אינו אוכל נפש ממש, רק משום זכר, וכלשון הדרכ"מ (סימן תע"א סק"ה) כי אין החרוסת בא לאכילה עיי"ש, רק דביעבד מסיק דשרי, משום דהוי מצוה ולא מכשירי מצוה, ומשמע כוונתו דאי טעמא משום קפא, הוי רק מכשירין ולא עצם המצוה, ואסור לעשות ביו"ט, רק דאנן קיי"ל משום מצוה].

מב. ולפי מה שנתבאר, מ"מ בדיעבד כששכח מער"ש, מותר לדוכן ע"י שינוי. ואף חתיכת הפירות דק דק, ראוי לעשותו לכתחלה מערי"ט, וביו"ט רק ע"י שינוי, דאף דיש לומר דשרי בלי שינוי, כיון דמפיגין טעמן כמבואר במשנ"ב (סימן תק"ד סק"ט), מ"מ כאן שמערבין אותן עם שאר דברים, ולא נרגש עצם טעמם צ"ע אם יש היתר דמפיג טעם, ועוד דהרי אין צריך כלל לטעמו, רק לזכר עבדי, ואף הרי צריך לנעריו כנ"ל, א"כ לא יכפ"ל כלל בהפגת הטעם, וא"כ הוי כתבלין דאינם מפיגין הטעם, וצריך שינוי קצת, ולפי זה מובן מה דכתבו האחרונים, דלכתחלה צריך שיעשנו מערב יו"ט, דהרי תבלין מותר לכתחלה ביו"ט ע"י שינוי, כיון דמפיג טעם קצת, רק דלפי הנ"ל יש לומר דהוי כדבר שאינו מפיג טעם כלל, דחמיר וכמו מלח, ורק בדיעבד כשלא עשה מערי"ט יש להתיר ע"י שינוי דוק.

מג. ואף דבשבת אסור ליתן היין לקלשו, דנתינת היין יש משום לש, כמבואר סימן תע"ג במשנ"ב (סקמ"ח), אבל ביו"ט מותר לישא, (שיעור שנת תשנ"ד) [ויש סוברין דאף צריך ליתן היין, דוקא לפני אכילת המרור ולא מקודם, ועיין בוי"מ (סימן ד אות ט)].

ואין בנתינת היין משום צובע, דגם ביו"ט יש בזה איסור, אף דמבואר בפוסקים (סימן תע"ג סעיף ה) דצריך ליתן יין אדום זכר לדם, דאין הכוונה לצבוע שום דבר, רק רוצין שיהיה יין אדום בתוך החרוסת, וראיתי בפני משה על הירושלמי (פרק י' הלכה ג) בעשיית החרוסת, דגרסי שם צבעה משום זכר לדם

ואילך יבטל העירוב לדידי, אבל מצה הא ראוי לקטנים כל יום השבת כנלענ"ד. [וכן הכריע בשו"ת מהר"ש ענגל (שם), ואף למה שהאחרונים שם חלקו על המטא"פ, לענין עיר"ח בערב יוה"כ, כדהאר"ק בקצה המטה (סק"ז), היינו טעמא משום דחזי לקטנים, או משום דמ"מ הוי פת סלון, כמבואר (בהערה שם, בשם הגר"מ ניימאן ז"ל, בעמ"ח ספר הלכה למשה), אבל הרי החמץ יהיה אף אסור בהנאה באמצע השבת, ואסור לכל, ולא שייך טעמים הנ"ל, ובזה צדקו דברי המטא"פ, דהאר"ק יועיל כשלא יהיה ראוי בשבת, ואין יהיה דירתו שם משום הפת דוק, וא"כ בחמץ יש לפקפק בזה, ועדיף במצה שראוי לקטנים כל היום, כמו אוכלין ביוה"כ].

לח. אע"ג דהיה סברא שיערב בהן, מטעם דהואיל ואתעביד ב' מצוה חדא ליעבד ב' מצוה אחרינא (כמבואר סימן שצ"ד סעיף ב, ובמשנ"ב סק"ד), אכן כיון דמקפיד שלא יתן ממנו לאחר, אין יכול לערב בו, וכמבואר (בסימן שס"ו ס"ה), זולת אם יגמור בלבו, שיתן ממנו לאחר אם ישאל, וכמו שכתב המשנ"ב (שם סק"ז). [וראיתי בספר הליכות הפסח (ער"פ שח"ל בשבת, הערה ק"ח), שהביא דברי מרן זצ"ל, והביא על זה מה שכתב בשו"ת חמדת שאול (שם) וז"ל: דכמה מדקדקין לעשות העירוב במצה הנאפת בערב פסח ממצות השמורים, אשר הם ראויים לצאת י"ח, וכן ראיתי מעשה אצל כ"ק אדמו"ר הגה"ק מבעלזא זי"ע [מהרי"ד] עכ"ל. דמבואר דעשו עיר"ח במצות שנאפו בער"פ, ולאורה לפי הטעם דמקפיד על זה, שלא ליתן לאחר, א"כ אין נפ"מ בין ער"פ שחל בשבת לשאר זמן, ומבואר דעשו בזה, ואך שפיר כתב בספר הנ"ל, דאיידי בענין שיש להם מצות הרבה שאין מקפידים ע"י, וכמו שכתב מרן זצ"ל להלן, ובעיקר הנהגת מרן מהר"ד זצ"ל, יש לומר בלא"ה, דאיידי דכוון בהדיא דאינו מקפיד ליתן מזה לכל אחד, וכאשר מבואר לעיל דמהני, רק דבחמ"ד שמשמע דסבירא לי' דלכל אחד מהני, אפילו מי שלא יודע דווקא לכיון, אך דנראה מדברי החמ"ד שדעיקר בא לאפוקי, דלא עשו ממצה שאינו שמורה שאין יוצאין חובתן, רק משמורה דיכולים לצאת בו, דהיה נהוג אז דלהפשוט עם, דלקחו מצות שאינם שמורים, אפו מקודם ער"פ, והמצות שמורים אפו בער"פ להמהדרים, ובודאי מרן מבעלזא אכל מהן כל הפסח, וא"כ אין המדובר ממצות מצוה לליל הסדר, וכן משמע ממה דמבואר ברמ"א (סימן שצ"ד שם) דאוכלים פת העיר"ח בשחרית ולא בלילה, וא"כ מסתבר דלא לקח מצות האלו של העיר"ח, לצאת י"ח אכילת מצה בליל פסח דוק].

לט. דהא בנה"ג אין מקפיד עליו לענ"ד.

מ. כמבואר במג"א (סימן תע"ג סק"ח) מהפוסקים, דיצלנו מערב יו"ט, דבלילה אסור, דאין יו"ט מכין לחבירו, כיון דאין אוכלין אותו בליל פסח, וכתב המג"א דה"ג הביצה, אם אינה אוכלת עד ליל ב', אסור לבשלם ביום ראשון עיי"ש. ולפי זה מי שנוהג ליקח לאכילת הביצה, הביצה שמשדרין על הקערה, [עיין בויגד משה (סימן כ"ז אות ז) בזה], א"כ רשאי לבשלה בליל יו"ט, אבל בוי"מ (סימן ג אות ט) הביא דברי היעב"ץ בסידור, דאפילו אוכלין אותה בליל צריך לבשלה מבעו"י, לפי שאינו מפיג טעם, אם יעשוהו מבעו"י, כדפסק הרמ"א (סימן תצ"ה סעיף א), ובשו"ת התעוררות תשובה (בהערות על סימן תע"ג), כתב, דה"ג הוי הטעם בצלילת הזרוע דאינו מפיג טעם עיי"ש, ועכ"פ לפי

ומ"מ ראינו שכהיום שהעולם מפרכין אותו ע"י עלעקטרי"ק שאי אפשר ביו"ט, וקשה מאד לפררו ביד ביו"ט, התרנו ע"י שיפרנו מקודם, ויכנסנו בשקים של פלעסטיק שהן נעולים טוב, באופן שלא יצא החריפות ממנו וישאר בפנים^מ.

(יא) המי מלח יכול לעשותו גם במוצ"ש וכמו בכל השנים^מ, אכן החי"א (כלל ק"ל דין א) וכן נמשך אחריו בקיצור שו"ע (סימן קי"ח) כתבו דצריך שינוי בכל יו"ט, וכן הדפיסו בהרבה הגדות אחריהם, וכבר העיר במסגרת השלחן (שם)

דמהפוסקים לא משמע כן, והרוצה לחוש לעצמו יחוש, אך להורות לרבים נראה דאין צריך, כיון דמגדולי הפוסקים מבואר להתירא, וכמו שכתבנו.

הכנת המאכלים והכלים לשבת זו

(יב) אין מבשלין בשבת זו דייסא וכיוצא בזה^מ. ולפי זה אין לעשות קיגעל של קמח בהטשאלענט^מ. וכן אין לעשות לאקשען קיגעל בשבת זו^י.

כדי שחכה וטעות, כמבואר בגמ' (פסחים ט"ו). דנתעלמה מהן ההלכה של ער"פ שחל להיות בשבת, ושור"ר גם בספר הליכות הפסח (הערה ק"ב) הביא ג"כ דמנהג סקוירא ראהמיסטריווקא לאכול מאכלי שבת של חמץ כרגיל, ולא הביא כלל לחלק באיזה אופן יעשו, רק שאוכלין כרגיל בכל שבת, וכתב בטעם הדבר להקל, אף דבשו"ע סתם לאסור, כיון דמה דחששו הוא משום דהחת הכלים מהחמץ, אבל הנהוגים כן אינם מדיחים הכלים, מהחמץ שנשאר נדבק, רק מקנחים כל מה דאפשר, ואח"כ נותנים הכלים אח"כ במקומות המכורים לנכרים, והא דכתבו הפוסקים שלא יבשלו חמץ, איירי כשאין מוכרים הכלים לנכרי, ואף שנהגו חסידים ואנשי מעשה, שלא למכור חמץ בעין, מכל מקום על מיעוט חמץ הדבוק בכלי לא חששו למכור לנכרי ע"כ. והנה בעצם למכור כלים הדבוקים מחמץ, נכונים הדברים, דכיון דמעיךר הדין הן בטלים כשהן פחותים מכזית, כמבואר סימן תמ"ב (עין להלן הערה פ"א), וא"כ מסתברא דבזה לא נהוג החומרא שלא למכרם, ומ"מ יכול לארעות להישאר אף כזית הדבוק, עין שו"ע^ר (סימן תנ"א סעיף ג).

ומ"מ יש להעיר בזה, דיש לחוש דאין החמץ הדבוק בכלי בכלל המכירה, דהתינח אם עושין באופן דהמכירה חל בשבת, בזמן איסור אכילת חמץ כדיש נוהגין כן, ומוכרין הכל, א"כ נכלל בהמכירה כל מה שנשאר, בעצם יום השבת, אבל אנו הרי חיישינן לגדולי האחרונים, האוסרים מכירה שיחול בשבת משום מקו"מ, [כמבואר בשו"ת מהר"ר ברונא (סימן קכ"א), ובשו"ת הגרע"א (סימן קנ"ט) ועוד], רק דעושינן המכירה שיחול בער"ש, וא"כ לא מבעיא אם אופן המכירה הוא, דמתנים בשטר המכירה, דמה דמשיירים לסעדת שבת אינו בכלל המכירה, (עין להלן הלכה ל"ב) וכמו כן הסוברים דאינם מתנים כלום עם הגוי, שמוכן מאליהן שאין מאכלי שבת בכלל המכירה, א"כ הרי כל תבשילי חמץ לשבת אינו בכלל המכירה, רק אפילו מתנים שהגוי נותן רשות ליקח מהמנכר לו, וכמו שמתנים שיכולים להשתמש עם הכלים, דיש עושין כן, מ"מ הרי מה שלוקח לסעודת שבת, הרי נעשים של ישראל, רק שאומר לגוי שיתחשב עמו, א"כ הרי שוב מה שנשאר אח"כ דבוק להכלי, של ישראל הוא, ואינו נמכר במכירת ער"ש, ובשבת עצמו אינו נמכר, [ועיין שו"ת אמרי יוסף (ח"א סימן קמ"ו), במה שכתב על דברי המהרש"ם בדע"ת (סימן תמ"ד סעיף א)], ולא מהני רק באופן שימכר להגוי הכל, ויבקש מהגוי אם יכול לאכול משלו להיות סמוך על שלחנו, דאז מה שאינו אוכל נשאר להגוי, או אפילו יאמר לו, שישלם אח"כ הסעודה שאכל אצלו, דג"כ שאר השיריים על הקדירה עכ"פ, אינם של ישראל, והרי אינם עושים כדרך הזה לבקש ממנו לאכול אצלו על שלחנו, ואם כן כל שאומר להגוי שמשירי מהמכירה, מה שנצרך לשבת, א"כ הרי מיד שלוקח הישראל מהם נעשים שלו, וגם השיריים של זה.

וא"כ אתי שפיר מה שלא מצאו עצה קדמונית לבשל חמץ שנשאר בשבת, אף שענין המכירה לגוי היה מקדמת דנא, והורו לשייר רק מה שיכולים להתבער בשבת, אם נשאר ממנו, כיון דלא שייך מכירה על הנשאר בשבת, וא"כ פשוטו

[ובמקום אחר העירותי, דיש לומר בכוונת החיי אדם מה שכתב, דצריך שיתן תחלה המים, ואח"כ יתן לתוכו מלח, דלאוו משום שינוי נגע בו, רק דחשש לריסוק ומוליד, דאם יתן המים על המלח, הרי יהיה ריסוק בידים, ובחיי אדם (כלל ע' דין ב) סבירא ליה, דיש ריסוק במלח, וכן משמע במשנ"ב (סימן ש"כ סק"ה) דמותר להשליך מלח במים, אבל מים במלח יש חשש לריסוק בידים, אבל לשון הקיצור שו"ע (שם) משמע דהוא משום שינוי, ולמעשה יניח המים בנחת לתוך הכוס, שלא יהיה מרסק מכוון, ובמים חמין יותר יש לזיזר שלא יהיה מרסק].

מח. כמבואר (סימן תמ"ד סעיף ג). **והטעם** משום **דנדבק בדופני הקדירה, ולא יאה אפשר לקנחו, וכמבואר ברמ"א ז"ל, וכן כתב במח"ש (סק"ד).** והנה אף שלפי טעם זה, יש מקום להתיר לבשל דייסא באופן שיבער אח"כ הכלי והקדירה, דבאופן כזה אין צורך בקניחו וכמו שכתבנו, וא"כ בזמנינו שיש אפשרות לזה בניקל, לכאורה היה מקום להתיר לבשל אפילו דייסא, אולם מ"מ הואיל ובשו"ע סתם להחמיר דאין לבשל לשבת זו דייסא וכיוצא בזה, ונתפשט הוראה זו בקרב ישראל, לענ"ד אין ראוי לשנות להקל. [וכן משמע סתימת הדברים, דהרי לא נזכר בפוסקים, דמי שיש כלים פחותים ישינים ומשומשים שעומד לזרוקם ולקנות חדשים, שיכול שפיר לבשל מיני חמוצים, רק לא חילקו בדבר שנמסר לרבים, שלא יבואו לידי תקלה].

[ודבר מחודש ראיתי בקובץ בוני צאנז (ניסן תשפ"א) הביא מכת"י הרה"צ ר"מ האלברשטאם ז"ל מצאנז הי"ד, מה ששמע מהרב החסיד הגבאי של מרן משינאווא זי"ע ר' אברהם מ"ע פלאסטר ז"ל, דהעיד מה שהיה נהוג אצל מרן משינאווא זי"ל: והיה אוכלים הטמנה שולע"ט של חמץ בבוקר, וכל הסעודה כנהוג בשאר ימות השנה וכ"ע. ושם הובא עוד עובדא ממרן הק' מצאנז זי"ע, מחלום שחלם לחסיד אחד, שנראה שאוכלין טשאלענט של חמץ, דהיינו שהקפיד שיאכלו טשאלענט עם קאשע, [והיינו מחטים או שאר מיני דגן כתושים, והיה אפס"ל דאין זה ראה, דלכאורה איירי בקטניות, כאשר אצלנו קוראים קאשע למין קטניות, אבל ראיתי בירחון מעלות (אייר תשפ"א עמוד 32) שכתבו, דקאשע בגאליציע היה נעשית ממני דגן], ושפיר העירו המערכת של בוני צאנז, דבדואי אין למידין הלכה מפי מעשה, ומיישב דהטשאלענט היה נעשה עם הרבה מים, היינו שיעט"ר ביותר, באופן שהחמץ אינו נדבק בדופני הכלי, והביא לשון הקיצור שו"ע, דמאכלים שאינם מתדבקים מותר לבשל ע"כ. ואף שמצוה ליישב דברי צדיקים, מ"מ ידוע דטשאלענט הוא דבר שדרכו להידבק, וכמעט אי אפשר לדעת אם יתדבק הרבה או מעט ויצטמקו המים, ורק מיני מאכלים שלא נעשו להתדבק כלל יש להתיר, ובאמת דקשה מאד לבנות הלכות על מקורות כאלו דאינם מוסמכים כל כך, ובפרט על דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין (סנהדרין ל), ועיין להלן (הערה ע"ד) במה שמבואר בהמכתב הנ"ל, לענין אמירת הפייט, דנסתר משאר מקורות עיי"ש, ובדבר שאינו שכיח יש בהן

למורן צ"ל, בדיד שמאל היו נמי שינוי בגרידה, ובחיי אדם (כלל ט"ו דין ב) מבואר, דסבירא ל' דבמלאכת טוחן לא מהני ביד שמאל עיין שם. ולכאורה הרי המציאות דגם בטחינה כדי שיהיה כדבעי, דצריך לזה כח ידיו ולאמנו שיעלה הגרידה בטוב, ועל כן נראה דאף אולי דלענין שינוי בשבת לא מהני, אבל לענין שינוי ביו"ט דסגי בשינוי קצת, אף במה שיפרר על המפה וכה"ג, דאינו שינוי בעצם המלאכה, בזה בודאי דמהני השינוי דיעשה ביד שמאל, רק דאפילו כשעושה בימין, אמרין דמהני בשינוי קצת].

מו. ועיין בשע"צ (סימן תק"ד סק"ג) שכתב, דהרבה פעמים אין מפיג טעם כשמכסין היטב, ורא' שעושינן התמכא לב' או ג' ימים ע"כ. וא"כ כש"כ בזמנינו, דיש אופנים שיכולים לסתות, באופן שיהיו אטומים בלי כניסת אויר, וכמו כן הוא כח הפלעסטיק, ומה שהיסוד ושוורש העבודה (לעיל הערה מ"ד) החמיר בזה אף בכיסוי, כנראה דקאי בכיסוי קדירה היטב שהיה רגיל אז, דמ"מ נכנס שם הרבה אויר, אבל בכיסוי בפלעסטיק כמה פעמים היטב, הוא סתום היטב, ומועיל שלא יפיג החריפות לגמרי, ועל כן לעת הצורך יש לסמוך על זה.

[ובענין אם יש לחוש משום הא דמובא בפוסקים (סימן קט"ז) מהא דנדה (י"ז ע"א) דלא יאכל שום קלון וביצה קלון שעבר עליהם הלילה, והרבה נוהגין לחוש גם בצנן ותמכא, וכמובא בשו"ת קב זהב (סוף סימן י"ד) דהעיר על זה, דאין לזה שום מקור. ונראה פשוט דבזה אין לחוש, משום דאמרין שומר מצוה לא ידע דבר רע, וכדברי הטו"ז (סימן תנ"ה סק"ג) דמה שהם של מצוה אסור לשפוך אותם, דהוי מזלזל במצוות ומראה עצמו כמחזיק בדעתו, שאין המצוה מגנת עליו מהתקלה, וקל בעיניו מאמר הכתוב, שומר מצוה לא ידע דבר רע עכ"ל. ומקורו במרדכי (פרק כל שעה סימן תקצ"ג) דאין לשפוך מים שלנו, בשביל המת בליל פסח דליל שמורים הוא לה', וא"כ הכי נמי מה דמוכן למצוות מרור, אין חשש, ובענין ביצה קלופה, כבר מבואר כעין זה בהגהות מרדכי (שבת פרק המוציא יין) דכתבי הקודש שעליהן מצילין עיי"ש, ובמקום אחר נתבאר דבסכנה סגולית, מבואר בפוסקים לסמוך על הא דשומר מצוה וגו', וא"כ בנידון התמכא שאין לזה שום מקור להחמיר, א"כ משום מצות ליל הפסח בודאי אין לחוש לזה, ועיין בוי"מ (סימן א' ג' ו' ו') ואין להאריך כאן].

מז. עיין בסימן תע"ג במג"א (סק"ה) ובחפ"י (סק"ה), דרק בשבת צריך שינוי ולא זולת, [דהיינו דבשבת יעשה מעט מי מלח, ומשמע דבי"ט עושה כדרכו], ובפמ"ג בס' תמ"ד (משב"ז סק"ב) לא הצריך שינוי אלא בחרוסת [היינו דרק בחרוסת כתב דיעשונו ביום ו', דבי"ט כדרכה אסור (עין לעיל הערה מ"א), ולא בהמי מלח]. ועיין בוי"מ (סימן ה' אות ב) דאע"פ שכתב הרמ"א (סימן תצ"ה), דכל שאינו מפיג טעם כלל, אם לא עשאו מעריו"ט, יעשונו ע"י שינוי. דמ"מ דעת הפוסקים נראה, דסבירי דרק במלאכות גמורות כן, משא"כ איסור זה דהוי רק משום דמי לעיבוד, ושוב הובא (שם) שבסידור היעב"ץ כתב ג"כ, שיעשה ביו"ט מי מלח מועטין,

ואפילו לבשל מערב שבת, איזה מין תבשיל של חמץ, על מנת שישמינו בקערה של חמין, אין לעשות בשבת זו^{נא}. ולפי זה אין לבשל לאקשען^{יב} או קניידלעך [של חמץ] בשבת זו מערב שבת, על מנת לתת בתוך הקערה של הרוטב, וכן אין לתת מאנדלעך לתוך הרוטב. ואפילו לתת מהחלה לתוך הרוטב, יש למנוע בשבת זו^{יג}.

אבל מיני מזונות^{יד}, וכן געפילטע פיש, אפשר לעשות על שבת זו^{יג}.

(יג) ראוי לבשל תבשילין של פסח, בכלים של פסח^{יז}.

ויוציא בכף של פסח כדי ליתן לתוך הקערות של חמץ. ולא יערה מהכלי של פסח לתוך הקערות של החמץ, ובדיעבד שעירה לתוך הקערה של חמץ אין בכך כלום^{יז}.

(טו) טשאלענט יעשה של קארטאפעל^{יח}. ואם ירצה לעשות של קטניות הרשות בידו^{יט}, ובאופן שיעשנו בקדרה חדשה^ס, ויראה שעל הכירה יפרוס נייר של כסף ואח"כ יסירו, דבאופן זה לא יהיה חשש אם ישפך^{סא}.

(טז) האוכל בשבת זו על מפה, וקערות ובכפות חמוצות, אז אחר שאכל יעיר המפה, ויקנח הקערות באצבעו, וכן

[דיש לחוש אף כשתחתון קר, משום ניצוק חיבור], דנראה דאורחא דמילתא נקט, דהסדר להוציא בכף, ואשמעינן דיוציא בכף של פסח, הואיל והקדרה הרי הוא של פסח, ואין כוונתו דייקא לאפוקי עירוי, אכן הואיל וגדולי הפוסקים הנ"ל כתבו דאין לערות לכתחלה, וכן כתב בדרכי החיים (וי"ט ע"פ שחל להיות בשבת, דין ו'), מאן ספין וזמן ריקע להקל נגדם, ואכן בדיעבד אין לחוש, וכמו שכתב המהר"ש ז"ל.

וכמו שביאר מרן זצ"ל בשו"ת עמק התשובה (שם), כן מבואר בכרתי ופלתי (סימן ק"ה סק"ח) ובשאר אחרונים, דבמערב מכלי אל כלי, אין לחוש רק בצונן לתוך חם, כמבואר במנחת פתים (סימן ק"ה בתשובה שם), ובחכ"א (כלל נ"ט דין ה), ובעמדה"ת אחר שביאר דהמבואר מדברי הפוסקים דאין בזה חשש, הביא דברי הפר"ח והדרי"ח, וכתב וז"ל: הרי דכל אלו סבירא להו, דשייך משום הבל גם כשתחתון קר, ואפילו קודם זמן האיסור, וכל שכן בזמן האיסור, הגם שלענ"ד צע"ג דבריהם הקדושים, דמהיכי יתני לחוש אפילו לכתחלה באופן שהתחתון קר וכמו שביארנו, מ"מ כון כתבו ומחויבים אנו לקבל דבריהם הקדושים, עכ"פ אחרי ראי דברים אלו יוצאים מפי רבותינו הקודמים נרתעת לאחור, וראיתי דראוי לחוש משום הבל העולה גם כשתחתון קר, אכן זה רק במערה כל כך בסמוך שההבל עולה ונוגע בקדרה העליונה, וכמו שכתבנו דברחוק הרבה לא שייך לחוש משום הבל וכו' ע"כ.

נח. דנוהגין למעט מלבשל מאכלים שאינם אוכלין בפסח, כדי שלא לבא למכשולות.

נט. דרך דייסא שהוא חמץ גמור, כתוב בשו"ע דאין לעשות, אבל קטנית שהוא רק מצד חומרא, משמע דאין להחמיר. ועיין לעיל (הערה ו) לשון המהרש"ם, דיעשה של גרופין דהיינו קטניות. ומ"מ בזה יזהר שלא לאכול מהן, אחר זמן סוף זמן אכילת חמץ, כמבואר בחק"י (סימן תע"א סק"ב) דאף בער"פ אחר חצות אין אוכלין קטניות דהיינו מזמן איסור חמץ, אבל מקודם בודאי דאין שום איסור, וכמבואר נמי בערוה"ש (סימן תמ"ד ספ"ח), ובהלכות שבלוח התאחדות כתוב: מען זאל נישט קאכן אויף שבת קלעדיגע מאכלים, ווי צוביישפיל בונדלאך טשאלנט, וצ"ב מקור הדין, ואולי משום דמבשלים אותן בכלי של חמץ, ובהו מבואר דיהיה חשש מחמת הבעין הדבוק כדלהלן (הערה ס), או הכוונה דיותר רצוי כן, שלא יהיה מכשולות כנ"ל.

ס. דלא עדיף משאר תבשיל דבעי כלים חדשים, [דהיינו משום שלא יהיה מלוכלך, ממאכל שיש עליו מבליעות של חמץ], וכש"כ המג"א ז"ל בשם מהרי"ו ז"ל.

סא. דהיינו דלפי מה דמחמירן להיזהר אף מבליעות של קטניות, ואין מבשלין קטניות בקדרות של פסח, (עיין שו"ת מהר"ם שיק סימן רמ"א), וא"כ יש לחוש שישפך על התנו, אצל מקום האש, או על בלעך המיוחד לפסח, ועל זה יש עצה להניח ולפרוס מקודם שבת, נייר כסף, ואח"כ יקחנו ויזרקנו לאשפה.

ולא כתבו הפוסקים דאין לאכול בטיבול כלל, אף דהדרך היה לאכול בטיבול, ורק פת הצנומה אסור, דרך בדברים חמין ושרייה מרובה אסור דיכולין לידבק, אבל בצוננן אין בו איסור. **נד.** ומשמע דאף מיני מזונות דמדבקין ומלכלכין מותר. ולכאורה לפי הטעם דאסרו בדייסא לעיל כיון שמתדבקין, א"כ במיני מזונות כגון דייסא אפילו צוננן יהא אסור, וכן משמע קצת סתימת הלשון בשווע"ר (ספ"ח ה) דאין לבשל לשבת זו דייסא וכה"ג, משמע אפילו צוננן, אך נראה דהכוונה הוא רק בהקדרה שבישלו בו, או להשימן חם בקערה וכדלהלן (הערה נ"ה), דע"י הבישול והחמימות נדבק טובא, דקשה להסירין בקל ע"י קינוח, אבל במשתמש צוננן אף בדבר הדבוק אפשר בקינוח, כדמשמע בש"ך (סימן צ"א סוף סק"ד) דשייך קינוח בדבר לח בכלי, ובכה"ג לא אסור, ומ"מ היה נראה לחוש בכל דבר המתדבק, ועל כן יש להקל בזה רק בכלים שזורקין אותם].

נה. דלענ"ד אין זה בכלל פת הצנומה בקערה, דהקפידא משמע הוא דווקא להשימו אח"כ בקערה ולהשרותו שם, משא"כ דברים האלו הא נעשה בכל שבוע מער"ש, ובשבת אינו שורה אותו בשום דבר, מנין לנו להחמיר עליו בזה [וראיתי בספר נחלת שמעון (אות ל"א, להגרש"מ וואלדמאן זצ"ל דומ"ץ בקר"י, מתלמידי מרן זצ"ל) דכתב, דלא יבשל גם געפילטע פיש, שהן נדבקים בכלי ונדבקים בטעלער, וטעמו צריך עיון, דמאי שנה מאפיית חלה ומזונות, ושם (הערה ק"ז) כתב לחלק, משום דבחלות אין צריך להקערות, משא"כ בדבר שצריך להקערה חיישין שידבק עייש"ד, וחילוק זה קשה, דאטו אסור להניח חלה על הקערה, והרי גם געפילטע פיש אינו מוכרח שיהיה בקערה, כמו שאר תבשילין שאינם לחים, רק דאולי יש לחלק דווקא דבר יבש אינו נדבק, ולא משמע כן, רק דנראה דהחילוק הוא, דמה דאסור היינו בדייסא חם, שנתבשל בהקדרה וכך מכינין לשבת באותו קדרה, וידוע דע"י שהוא נתבשל בו נדבק טובא ע"י כח האש, אבל דבר דהדרך דמבשלין ואופין לפני השבת ואוכלין אותן צוננן בשבת, ויכולין להדיח הקדרה שנתבשל בו מער"ש אינו אסור, כיון דאינו נדבק בצונן, וכך הוא המציאות דגעפילטע פיש אינו נדבק בהקערה כל כך ויכול לקנחן בקל].

נו. דמה שכתב [המג"א (סק"ד) בשם המהר"י, דטוב לבשל בכלים חדשים, וכמו כן כתב] **הפר"ח ז"ל (אות ג) [אני נוהג בביתי לבשל] בקדרות "חדשות" ומוכנות לפסח, לאו דווקא חדשות, אלא ר"ל כלים של פסח, כנלענ"ד פשוט.** [וכן נראה מהפרמ"ג (אש"ח שם) שכתב, יבשל בכלי פסח, והיינו שלא יצטרך הדחה כלל ע"כ. דהיינו שלא בעין על הכלי של חמץ, ויצטרך להדיחו, מחמת הבליות חמץ שיש בהבטין].

נז. ואף דמה שכתב המהר"ש ז"ל (סק"ד) בכוונת הפר"ח ז"ל (שם), דאין לערות משום דהבל העולה מחבור, וכן כתב הפמ"ג (בא"א סק"ד), כבר ביארנו במקום אחר (שו"ת עמק התשובה ח"א סימן ק"ט), דבכה"ג שהתחתון הוא קר, אין לחוש כלל משום ניצוק חיבור אפילו לכתחלה. ולענ"ד מדברי הפר"ח אין רא"י,

ההלכה הוא, שלא לבשל דברים הדבוקים בכלי, רק כנראה דאלו הצדיקים שנהגו כן, ידעו לעשות באופן שלא יהיה דבוק, או אולי עשו המכירה באופן שיחול בשבת, וסמכו על שיטות המקילים, או שאר עצות כנ"ל, ולא רצו למעט מעונג שבת, מחמת גודל זהירותם בכבוד השבת וענייני, וידעו האין לסדר הדברים, אבל קשה למסור כן לרבים, רק לנהוג כדברי השו"ע].

מט. ואף שהקמח מוקף בהכיס, וכל שכן כשהוא מוקף בנייר של כסף המצוי כהיום, ולא שייך החשש שידבק בדופני הקדרה, מ"מ פשוטו השר"ע משמע דלא חלקו, אלא כל מיני חמץ אין לבשל לשבת זו בשום מין אופן, וכמו שכתבנו לעיל.

נ. דמשמע דאין עושין שום מין תבשיל של חמץ בשבת זו. [כיון שיכול לידבק בקדרה או בקערה, וז"ל השווע"ר (ספ"ח ה) אין לבשל לשבת זו מיני הריפות, או מיני קמחים, או שאר כל מיני תבשילין, שדרקן לידבק בקדרה או בקערה ע"כ. ובדיני ער"פ שח"ל בשבת להמהרש"ם (דין י"ד) כתב וז"ל: בשבת זה אין לבשל מולייתא של קמחים, והקוגע"ל יעשו של גרופין או בארבל"ס שאינם מחמשת המינים וכו' ע"כ].

נא. ואף שמהם שכתוב, אין לעשות דייסא בשבת זו, יש לומר דדווקא להשהות ולהטמין בקערה בשבת גופא אסור, אבל לבשל מע"ש על מנת לתת לקערה של חמין אין צריך להחמיר, אכן מהא דכתב, דאין עושין פת הצנומה בקערה, משמע דאין לתת חמץ לקערה של החמין, והטעם משום נדבבק ג"כ, ואף באופן דמשליך הקערות, גם כן אין לשנות וכמו שכתבנו (הערה מ"ח).

נב. וכן מפורש במהר"י וי"ל (סימן ק"ה), ואל יתקן ורומזל"ש [דהיינו לאקשין] או חטה ע"כ. אבל בספר יוסף אומץ (סימן תשכ"ט) האריך שם וז"ל: לכן טוב בעיני לאכול אז ורימזל"ש שאלנ"ט, שהרי כשנאפה יוצא שלם, והקדרה יטמין עם שאר כלי חמין, ומאז כמה שנים היה לי לפלפל בזה עם הגאון מוהר"ר זעליקמאן ז"ל הוזהר לדברי, אף שבשנת שפ"ט אסר האב"ד מהר"ר חיים כ"ץ מפראג לעשות שאלנט, ולא הודו לו חביריו בני הישיבה יצ"ו, ועכ"פ נראה לי איסור לעשות ווע"ק שאלנט, שיש חשש שידבק בכלי, וכן קוגיל או חטין, אבל ורימזל"ש שאלנט אני בעצמי נהגתי לעשות בער"פ שחל בשבת, והודו לי חבירי כל בני הישיבה דכאן עכ"ו. וע"פ דבריו יש עכ"פ סמך, לעשות מאכלי חמץ, כשיודע בברור שאינם נדבקים (עיין לעיל הערה מ"ח), ומ"מ לכאורה דברי המהר"י הנ"ל, שאסר אף לאקשין, הם יותר מוסמכים.

נג. אפילו במקום שאין חשש משום בישול אחר אפיה, ואע"ג דבשו"ע איתא "פת הצנומה", נראה דלאו דווקא פת הצנומה, אלא דיבר בהווה, שאז היה הדרך כן לתת פת הצנומה. [ומ"מ נראה דמותר לתת מהחלה, בתוך רוטב הדגים הקרים, וכן בשאר מיני טיבולים המקילים עליו אכילת החלה, דאין זה פת הצנומה בקערה, דאיירי דנותנין עליו רוטב חם, או עכ"פ שורין אותו לזמן, [כמבואר (ברכות ל"ט) במפרשים],

ילקק הכפות והמזלגות^{טז}, ויטמנם מהעין [עם שאר כלי החמץ]^{טז}.

אכן מייעצים שיקחו על שבת זו מפות של נייר, [ושל פלעסטיק] וכן קערות וכפות ומזלגות וכוסות של נייר וכדומה, שמשתמשים בו רק פעם או פעמיים, ואח"כ זורקין אותו לאשפה, דבאופן כזה לא יהא צריך לגער המפה ולא לקנח את הקערות, אלא ישליך הכל לאשפה כמו שהוא^{טז}, וכן באופן זה יוכל לערות מהקדרה לתוך הקערה^{טז}.

לאכול מצה עשירה ומבושלת למי שצריך

(יז) יכול לעשות קניידלעך וקיעגל מקמח מצה^{טז}, אך לפי מה שמצדד הגר"א דאין לאכול מפילו מצה עשירה ומבושלת בער"פ, אם כן ראוי למנוע מלאכול קניידלעך ביום^{טז}, אבל בלילה בוודאי אין לחוש^{טז}.

ומ"מ אותן שיש להן [חוטי ברזל בשיניים] 'ברעסעס'

בתוך פיהם, שאם יאכלו חמץ לא ימלט שלא ישאר פירור בין ה'ברעסעס', להם נראה שיאכלו מצה עשירה בשבת^{טז}, מכיון דכן הוא מעיקר הדין בדברי הפוסקים, ולא ילכד ח"ו באיסור משהו חמץ.

ונראה שיכולין לבשלם בכלים של פסח, אפילו אותן שאין אוכלין בפסח 'געבראקטס', דהואיל ואוכלין באחרון של פסח, כל שכן לפני פסח, ומשום השהת הכלים, זהו רק חומרא שמצריכין י"ב חודש, דמעיקר הדין אין זה הטעם, והעיקר דלפני הפסח מתבטל, אם יש פירור, והוא פשוט.

שוב ראיתי אח"כ שכ"כ בדרך החיים (בדיני חמץ בערב פסח סעי' ג') דמותר לאכול תבשיל העשוי מקמח של מצה אפוי, וגם בגליון הגרע"א (על הדרה"ח) נוטה לומר כן מטעם שאינו יוצא בו עיי"ש, אלא שסיים "דמלשון המג"א סוס"י תע"א לא משמע כן", ולענ"ד איני רואה משמעות זה במג"א שם, אדרבה משמע שם שמותר וכמו שכתבנו^{טז}.

סז. ומ"מ יש לומר דגם להגר"א, היינו כשאנו מפוררת לפחות מכזית דברכת המוציא, אבל כשמפוררת ומבושלת דברכת מזונות, ואפילו בשיעור קביעות סעודה, אין שם פת על זה כלל, והשווע"ד (שם) סבירא ליה דמותר אפילו אחר שעה עשירית בפחות מכזית עיי"ש, [וגם להגר"א אפשר דאין צריך להחמיר, רק מד' שעות ואילך, מזמן איסור חמץ, אבל מקודם לזה יש לצרף רוב שיטת הראשונים, דהאיסור מתחיל רק מזמן איסור חמץ, מ"מ בודאי דלמה שאין צריך, יש לחוש לשיטת הראשונים והרמב"ם בכללם, דאסור כל היום אף מצה מבושלת].

סח. עיין לעיל (הערה ס"ו) דאף דמהמג"א נראה דאף בלילה אסור, והכי דייק קצת מדברי הרמב"ן, מ"מ נקטינן דבלילה שרי מעיקר הדין, ועל כן מה דמעיקר הדין שרי אין לחוש, ואף למנהגינו שלא לאכול כלל מצה בחודש ניסן, עיין בשו"ת תשובה מיראה (ח"א סימן פ"ה), אין לחוש רק במצה ממש.

סט. קצת צריך ביאור כוונת מון זצ"ל על מה כוונת, אי במצה עשירה ממש, דהיינו שנילוש קמח שמורה, עם מי פירות, דבזה מותר לאכול בער"פ, [ולמה שנקטו רוב הפוסקים, אף ביש בו מים, דהעיקר דיהא נרגש טעם מי פירות], דבזה יש עצה באופן שיעשו בזהירות כמו אפיית מצה, שלא יבא לידי חימוץ, וצריך לעשות בודאי שלא ישהה אף רגע אחד, כמבואר סימן תס"ב (סעי' ב), ואפילו בלי מים, לפי מנהג הרמ"א (שם סעי' ג) יש למהר עשייתו, ואף דאנו נוהגין, שלא לאכול שום מצה עשירה אחר זמן איסור חמץ, כמבואר ברמ"א (שם) ובפוסקים, כמבואר בשווע"ד (סימן תמ"ד סעי' ג) ועוד, אבל מ"מ קודם זמן איסור חמץ יהיה זה עצה טובה, למי שקשה עליו לאכול חמץ, אבל מ"מ פשוט דאין שייך כלל לעשות זה כל אחד זה בביתו, רק צריך לעשותו בבית אפי' מיוחד הכשר לפסח, וכמו שעושים מצות, ולפי צריך עיין מה שכתב, שיכולים לבשלם בכלים של פסח, רק דנראה דקאי במיני מאפה ותבשיל, שעושים מקמח מצה, דבזה המנהג רק משום מצה שריו, ועל זה קאמר דיכולים לבשלם בביתו מקודם הפסח לעת הצורך, ויותר מזה נראה דמיייר בפרורין יותר מכזית, דנתבאר דגדולי הפוסקים התיירו בזה, ואפילו במטוגן יש לצדד לעת הצורך, רק דבזה הרי נתבאר דלא בעינן שיעור קביעות סעודה, ובפחות מכזית לא מהני קביעות סעודה, ועיין להלן (הערה ע"א).

ע. לעיל (הערה סו). ובאמת דהגרע"א קאי, על מה דרצה לומר שם, דאף בפרורין יותר מכזית מותר לאכול, אבל ממה

מבואר דמצה מבושלת אין יוצאין בו, וא"כ לכאורה היה יכול לאכול אפילו אינו מפורר כדהעיר הגרע"א [כאן, ובהגהותיו על הדרה"ח], רק דמ"מ הרי המהר"ל לא התיר, דעדיין לא נאבד ממנו שם וצורת מצה, אבל כאן דנתפרר וגם נתבשלה אולי מותר, ומ"מ בהכמת שלמה (להגר"ק ריש תמ"ד) כתב, דאסור לאכול קניידלעך להפוסקים דברכת המוציא, אך מה שכתב דאפשר דיוצאין בו, צ"ע דהרי מ"מ נתבשלה, ולפי זה לכאורה היה מקום לצאת סעודה שלישית, להמג"א ודעימ' בסימן קס"ח דמברכין המוציא, במין קניידלעך דגדולים מכזית, רק דאין נוהגין כן, ולדידן דאין אוכלין מצה שריו בזמן איסור חמץ, עכ"פ יהא מותר לאכול לסעודת שבת, למי שקשה עליו לאכול חמץ, עד שעה חמישית.

שוב ראיתי דכן כתב בהדיא בשווע"ד (סעי' ח), ובודאי דלמד כן בכוונת המג"א, וכן הוא במשנ"ב (בשעה"צ סק"ט), אך מ"מ למעשה כיון דרוב האחרונים חלקו על המג"א בזה, וסברי דמברכין בומ"מ אף כשהן כזית כמבואר במשנ"ב (סימן קס"ח סק"ט), וכן נוהגין העולם, א"כ לא מהני בזה לצאת סעודת שבת, דלפי שיטתם משמע דאפילו אוכל מהן שיעור קביעות סעודה, לא מהני לברך עליו המוציא, וכמבואר במשנ"ב (שם) דכתב, ואפילו אם אכל הרבה, דכיון דמעשה קדרה הוא, לא מהני במה שאכל כדי שביעה, וכמו שכתב המג"א (שם), ובמשנ"ב (סק"ד), ואם כן ממנ"פ, להמג"א לא בעינן קביעות סעודה, ולשאר הפוסקים לא מהני קביעות סעודה, ואינו יוצא סעודת שבת בזה, כמבואר (סימן ע"ד סעי' ד) דבעינן פת, ואולי בשעה"ד יאכל מהן לסעודת שבת, ויברך בומ"מ כמבואר באבה"ע"ז (שם) דביעבד יוצא בברכת בומ"מ, והכי קי"ל, ולענין סעודת שבת דנקטינן דהוי מדרבנן, יוכל לסמוך על המג"א ודעימ', [רק דבדרך החיים, בהלכות ברכות וי"י ברכת בומ"מ דין ז, בקונט"א] משמע דדין כסנין יש לו, וא"כ מהני קביעות סעודה בזה, ומ"מ משמע שם דרק האפוי מקמח מצה, אבל שבישלו לא, ושוב התבוננתי דבשווע"ד (שם) ובסימן תמ"ד (סעי' ד ובמשנ"ב (שם) מבואר בהדיא, דאף כשנעשה מתחלה, ע"י פרורין יותר מכזית ובישול שברכתו בודאי המוציא וברה"מ, דשרינן לאכול בער"פ, והיינו כנתבאר דכשעושה ע"י פרורין ובמי פירות, בזה סבירא למהר"ל דמותר לאכול בער"פ, ומעתה יש לנו עצה לאלו שיש להם ברעיסע"ס וכה"ג, שיעשו ממצה אפי' תבשיל מפוררין יותר מכזית נילוש ביין ושמן ומי פירות, דלכו"ע ברכת המוציא, ואף שיבשלו אותן דינן כמו פת גמור, דיוצאין בזה סעודת שבת.

סב. דהיינו דכפות ומזלגות, קשה לפעמים לקנחם באצבעו, שיגיע בכל מקום, ועל כן ראוי שילקקם, כיון דהרי הדחת כלים אסור, כשאפשר בקינוח. וקערות לאוו מדת דרך ארץ ללקקם, [עיין בספר הליכות הפסח (הערה ר"ט) שביאר כן].

סג. כמבואר כל זה בשו"ע (שם סעי' ד), והנה בשווע"ד (סעי' ט) כתב, דישליך הקינוח והפירורין על הקרקע, במקום דריסת רגלים, שיתבטל קודם שעה ששית עיי"ש, והכי נמי לפי המציאות בזמנינו יכול להדיח ידיו המלוכלכות אצל סינ"ק הראוי לזה, דהדחת ידיו שרי, דהוי לצורך השבת.

סד. דכל מה שהצריכו לקנח ולנער, היינו רק היכי שרוצה להחזיק הכלים בביתו, אבל היכי שמשליך גם הכלים, לא גרע מחמץ בעין דמשליך ומבערו, והוא פשוט.

סה. אליבא דכו"ע, והואיל והן חדשות.

סו. דכיון דהוי מצה מבושלת, אינו יוצא בה, וכדלקמן (סימן תס"א סעי' ד), ועיין ג"כ במג"א (סימן תע"ה סק"א) דכשבישול המצה, אין על המצה זו תורת מצה, ועיין במג"א (סוף סימן תע"א) דמצה מפוררת ומבושלת מותר לאכול בער"פ, ומש"כ המג"א (סימן תמ"ד סק"ב) בשם מהר"ל ז"ל דאין נוהגין במצה מבושלת, אין הכוונה שאין נוהגין לאכול, אלא הכוונה שאין נוהגין לצאת בו ידי סעודה שלישית. ובספר חק לישראל ראיתי שהבין שדעת המהר"ל ז"ל שאין לאכול כלל, ולענ"ד אינו, דהא המג"א ז"ל כתב בהדיא בסימן תע"א, דמותר לאכול מצה מבושלת בער"פ. [ונראה לבאר דקוגע"ל דאיירי, דלכאורה היינו במין שמבושלת דווקא, דבאפוי מקמח מצה, מבואר (שם) דאסור, ובמטוגן נחלקו הפוסקים, דבשעה"צ (סימן תמ"ד סק"א) הביא להחמיר בשם הדרה"ח, אבל בסימן תע"א (בשעה"צ סק"ב) משמע דמצדד להקל, כיון דבשווע"ד (שם סעי' ט) מיקל ג"כ במטוגן, ולכאורה קודם שעה חמישית יש לסמוך להקל כרוב ראשונים דשרי במצה, וא"כ גם כשעושה איזה קוגע"ל מטוגן יש לסמוך בזה, ואולי אפילו כשהן פרורין יותר מכזית עיין להלן].

ומסתימת המג"א משמע, דאפילו עושה קניידלעך יותר מכזית, דבזה שיטת המג"א בסימן קס"ח (סק"ח) דמברכין עליהן המוציא, מ"מ שרי לאכול בער"פ, דמ"מ לענין זה כיון דמפוררת ונילוש בשמן, וגם בישלה אח"כ אבד ממנו שם מצה, ורק לענין ברכה ברכת המוציא, ולפי זה יש לומר דמה דהוסיפו האחרונים במג"א תיבות 'בומ"מ', ממה דאיתא במהר"ל, אפשר דבכוונה השמיטו המג"א דוק, וזה שציין המג"א אח"כ למה שכתב בסימן קס"ח ובסימן תס"א, דכיון דבסימן תס"א

ובעושה מצה עשירה, לענין השיעור שיהא נקרא קביעת סעודה, כבר מובא בפוסקים שהוא ד' ביצים, ואפשר דבנ"ד יש להקל וכמו שכתבו כמה פוסקים דסעודת שבת קובעת, וכאן שאוכלו עבור סעודה בכדי לצאת הסעודה, לכו"ע י"ל דכה"ג סעודת שבת קובעת, ומספיק אפילו כביצה וצ"ע"א.

עוד עצה יש שיפררו את החמץ לפירורין, או שישורו אותו במים^{עב}, שלא יהיו צריכין לטחנו עם השינים, רק יבלעו אותו כך ויצאו יד"ח, וכן ראוי לנהוג מי שיש לו נקבים וסדקים בשינים, שכמעט לא יוכל לנקות היטב אחר האכילה^{עב}.

אמירת הפיוטים

(יח) ע"פ שאלת כ"ק רביה"ק מסאטמאר זיעוכ"ל, אמרנו

הפייט בשבת שלפני שבת שחל בו ע"פ, אחר קדיש של תפילת העמידה^{עב}.

הפטר וערבה, אומרים בשבת שחל בו ערב פסח^{עב}.

חלוקת הסעודה

(יט) סעודת שחרית יחלקנו לשנים, ויזהרו שיאכלו בכל סעודה בכדי שיעור [יותר] מכביצה^{עב}, ונראה דנשים, וקטנים אפילו הגיעו לחינוך, אין צריכים להדר כן^{עב}.

ביעור וביטול החמץ בשבת

(כ) אופן הביעור: יפרר החמץ הנשאר^{עב}, וישליכנו לביה"כ שבביתו^{עב}, וכלים ומפות שאי אפשר לפררם, יניחם בכלי

וכאשר שמע מן זצ"ל מפי רבינו ורשם בשעתו, ואולי נאמר שמה שכתב בעמק התשובה, הוא משנה אחרונה ממרן רבינו זי"ע, שלכאורה נכתבו בשנת תשל"ז, ומ"מ גם מי שאמרן קודם קדיש, יש ליישב הדברים, כיון דמ"מ מענייני שבח התפלה הוא, לא גרע משאר דברים שמקומם שם, כדבאנו מהתרה"ד, ועיין בכה"ח (סימן קכ"ג אות כ"ז) בשם המאמר מרדכי, דיש להקל להפסיק בעת הצורך, ומה שכתב (שם) בשם פתח הדביר עי"ש, וא"כ זהו הוי ג"כ לצורך, ומ"מ צ"ע כיון דיכולים לאחר, כדחזינו לרבנן קשישי דעבדי הכי בפיוטי המועדות כנ"ל.

עה. דהיינו דאע"ג דהפיוטים והדרשה, אומרים בשבת שלפני, מ"מ ההפטר אומרים בפרשת השבוע, ולא הפטר שבת הגדול, רק בשבת ער"פ אומרים הפטר וערבה, וכמבאר בספד"ק מנחם ציון, שבשבת זו הזמן מסוגל לביאת המשיח בב"א, ועל כן מפטירין וערבה, דכתב בו ביאת אליהו ב"ב, ועיין מה שכתב רביה"ק מסאטמאר זי"ע בחידושי תורה (פרשת עקב) בביאור דברי הרה"ק רמ"מ מרימונוב זי"ע, ובמה שכתב מרן זצ"ל, בפיתחא דאגדתא, בשו"ת עמק התשובה (ח"ג עמוד י"א) בהו.

עו. מג"א (סימן רצ"א סק"א), דזהו שיעור סעודת שבת, [ואם אוכל כשיעור כביצה גדולה כשיעור הצל"ח, סגי שיעור כביצה, דממנ"פ יש לסמוך דהוי כשיעור (כן נראה משיעור תשנ"ד). ומי שקשה לו לאכול עוד, בסעודה ב' [דהיינו סעודה ג'], לכאורה יש להקל בכזית, דכמה שיטות יש שסגי בכזית, וכיון ששיטה זו לחלק הסעודה אינו עיקר הדין כדלהלן (הערה ע"ו), יש להקל, ומ"מ יטול ידיו ולא יברך על נט"י.

עז. הואיל ומעיקר הדין לא קי"ל כן (כמבאר סימן תמ"ד סעיף א במחבר ורמ"א), והלואי שיקיימו בשאר ימות השנה סעודה שלישית כהלכתה. [וראית אח"כ במג"א (סימן תע"ז סק"ד) בשם הסמ"ק, דמי שאינו נזהר כל השנה לקיים סעודה שלישית, גם בער"פ אין צריך לקיימה, וביאר המהרש"ם בסי' תמ"ד, דהיינו שאין צריך לחלקה, וזהו כדברינו].

וכן אנשים אסטניסים וזקנים וחולאים, שקשה להם לאכול בבקר שני סעודות, שכמעט קוצין הן באכילתן אין צריכין לחלק הסעודה לשנים, כנ"ל דמעיקר הדין לא קי"ל כשיטה זו, וכן מתבאר בסימן רצ"א עי"ש.

עח. דאפילו האוסרין לפרר ולזרות לרות, וכמו שכתב הפ"ח (סק"ה), מ"מ היינו לזרות לרות, אבל לפרר בלא זרי"י הכל מודים דשרי, עיין בסימן שכ"א (סעיף י"ב בהג"ה) כנלענ"ד.

עט. כמבאר סימן תמ"ה בפוסקים [שועה"ד (סעיף ה), ובמשנ"ב (סק"ה)] דכשמשליכו לביה"כ, הרי כמבוער מן העולם לגמרי, כיון ששום אדם לא יוכל ליהנות ממנו, ומבואר

יקצר כפי האפשר. א"כ הקדימו הכל, ובמנהג שינאווא מובא, [קונטרס עקבי חיים (עמוד קל"ט הערה ז), בשם הרה"ק ר' איציקל מפשעווארסק זצ"ל, וכן הוא בספר זכור אב (מנהגי שינאווא)] דנהג לאומרם בשבת ער"פ, [והעירני חתני הרב ר' יושע אלימלך האלברשטאם שליט"א, להמכתב בקובץ בוני צאנז (ניסן תשפ"א) בשם ר' אברהם פלאסטער ז"ל הגבאי של הרה"ק משינאווא זי"ע, דאמרו הפייט בשבת הקודם ולא בשבת הגדול, והוא להיפרך, ובדברים כאלו שכיחי טעות, ועיין לעיל (הערה מ"ח)] וכן בדרכי חיים ושלום (אות תקס"א) כתב, דנהג לאומרם בשבת ער"פ, ומרן רבינו מסאטמאר זי"ע, נראה חשש לדברי למנהג הדברי חיים, ומ"מ הסתפק אם לאומרו בתוך השמור"ע, כיון שלמעשה בפוסקים מבואר לומר בשבת ער"פ, וא"כ יש חשש הפסק כיון שלא נתקנה לאומרם כאן, ואין כאן מקומם, על כן הכריע לאמרם אחר שמונ"ע, בשבת שלפני.

ולפי מה ששמע מרן זצ"ל מפי מרן רבינו זי"ע, מבואר שהורה לאומרם אחר קדיש תתקבל, וכנראה דטעם הדבר דכיון שיש ספק אם תיקנו קדמונינו לאמרם אז בשבת הקודם, א"כ אין להפסיק אף לאומרם קודם קדיש, כמבואר בפוסקים (סימן קכ"ג, משנ"ב סק"ה), דאין לש"ץ לדבר בשיחה שלא מענייני התפלה לפני קדיש תתקבל, כי הקדיש חוזר על התפלה, ובפרמ"ג (שם משנ"ב סק"ט) דלהפסיק בשיחה בטלה איסור גמור הוא, ומבואר בב"י (שם) בשם תרומה"ד, דרק מה שבא לסדר תפלה מפסיקין, ולפי זה אפילו מענייני תפלה שאין שם מקומם, יש להש"ץ למנוע, ולענין פיוטים מבואר במנהגי חת"ס (פרעשבורג תר"צ, סימן ט אות כ"א) בהדיא, דלפי מנהגו שלא אמר הפיוטים באמצע חזרת הש"ן, דאמר הפיוטים אחרי קדיש שלם, וכן הוא בזכרון יהודה (מנהגי המהר"ם א"ש זצ"ל אות צ"ג) דלא אמר פיוטים משום הפסק, ואחרי קדיש שלם אמרו כל היוצרות עי"ש, ובספר שערי רחמים (אות צ"א) מובא דכמו כן הגר"א זצ"ל, היה אומר הפיוטים רק לפני קריאת התורה עי"ש, ומבואר דכל שחששו שלא לומר מחמת הפסק, אחריו אותן אחר קדיש שלם ג"כ, וא"כ הכי נמי כיון דחוששין דאין כאן מקומן יש לאחרן אחר קדיש, ובמחזור דברי יואל (אות ס"ה) הביא דבאספות הרבנים שנת תשי"ד, אמר רבינו זצ"ל שיאמרו אחרי השמונ"ע לפני קדיש תתקבל, דהחת"ס ז"ל נהג כן בכל פעם שאמרו יוצר, ושכן הוסכם מכל הרבנים, וצ"ע אם הדברים מדויקים, דהרי מבואר בהדיא במנהגי חת"ס ותלמידיו, לאמרם אחרי קדיש, ואולי דסמיכת מרן זצ"ל בשם חת"ס, היינו שיכולים לאומרם אחר תפלת שמונ"ע, אבל אם לפני קדיש או אח"כ, לא אמרן בשם חת"ס, ואולי שכחו הכותבים לדיק הדברים בזה, כאשר הבאנו מנהג גדולי ישראל לאמרם אחר קדיש שלם, וכש"כ בזה שיש ספקא רבה אם מקומם בשבוע זו,

שנעשה בפרוורין פחות מכזית, ודאי מודה דמשמע מהמג"א דשרי, רק דכבר נתבאר הערה (שם) דבשועה"ד ובמשנ"ב נקטו, דאף להמג"א גם בפירורין יותר מכזית שרי, ובדאי דיש לסמוך על זה וכדנתבאר, רק דבאינו פירורין כלל, ולא נתערב במי פירות, רק נתבשל ונשאר עליו צורת מצה, בזה משמע במג"א דאסור עדיין לאלכל בער"פ.

עא. ולמה שנתבאר אתיא דיש נפ"מ, דבאם יש לו מצה עשירה ממז [דהיינו שבהעיסה עירב בה, הרבה מי פירות], בזה יש להסתפק, אבל באם עשה תבשיל, מפירורין שיש בו כזית, עם מי פירות, בזה בודאי דאף בלי קביעות סעודה, רק שיעור כביצה, יוצא ידי סעודת שבת, ובנעשה מפרורין פחות מכזית, כגון קניידלך, בזה לא מהני אף קביעות סעודה. ואתיא דיש ב' דרכים, או מצה עשירה, דקשה קצת להשיגו באופן שיהא נשמר מחשש חמצא, אך המוכרח יותר, לעשות תבשיל במי פירות, מפרורין יותר מכזית, ובזה יוצא ידי סעודת שבת, כיון דשם פת עליו לגמרי לענין ברכות.

עב. או ביין, (שיעור שנת תשנ"ד). וכנראה הכוונה על יין לבן, או כגון מרק של דגים, או בשר, אבל לשרות ביין אדום, יש חשש בפחות מכזית, כמבואר סימן קס"ח (סעיף י"ב), [ובאמת דיש לומר דלטבלם, כטיבול דרך אכילה ביין, אין חשש, דרק לשרות קצת יש חשש, ועיין דברי הפרמ"ג, המובא בביה"ל (שם ד"ה שפת), והיות דכל הלכה זו יש בפוסקים שפקקו ע"ז, (כמבואר בביה"ל ד"ה ביין), א"כ באופן שמטבל ולא נראה על הפת שנתאדם, כדמצוי בטיבול בגרע"פ דזשאו"ס אין לחוש, ומ"מ עדיף שיטבול, בדברים שאינם אדומים כלל].

עג. ומ"מ יחזור וידיח היטב הפה ויחטט כמה שיוכל, ויש מורים שדיח פיו בליסטפריין, כדי שיעפם טעם חמץ הנשאר, ונראה דטוב שגם יראה לאכול מאכלים אחרים וללעסן בשיניים, שיהיה במקום קינוח, כמבואר ביו"ד (סימן פ"ז).

עד. דהנה בכמה פוסקים מבואר [א"ר (סימן ת"ל סק"ב), ובפרמ"ג (במשנ"ב שם)], לומר הפיוטים בשבת ער"פ, כיון דהוא היא שבת הגדול, ורק הדרשה דהוא לידע הדינים הקדימו, ובמהר"ל (מנהגים שבת הגדול אות י) הביא המנהג לומר הפייט של ההלכות בשבת שלפני, ומשמע דהפיוטים מענין שבת הגדול, אומרים בשבת ער"פ, אבל מנהג מרן רבינו הדברי חיים מצאנז זי"ע (דרכי חיים אות ע"ט, ובספריים אות ל"ז ואות ל"ח) היה לומר הפיוטים בשבת שלפני שבת ער"פ, וכנראה דסבירא ליה, דמחמת הדינים שאומרים בפייט, דלא שייך לומר בשבת הבא, א"כ נגרר כל הפיוטים לשבת הקודם, דאין מחלקין הפיוטים, וגם כיון שבשבת זו הרי צריכים למהר בתפלה, כדכתבו הפוסקים [שועה"ד סעיף ז], ומקורו מפר"ח (סק"ב) שכתב: יש להזהיר למזמר ולחזן שלא יארכו בתפלה, ובחמד משה (סעיף ג) כתב הלשון: ופשיטא שלא לומר רק

הזבל שבחצרו אם יש לו עירוב⁵.

ונראה דהכלים של חמץ באופן שאין בהם חמץ בכדי חיוב ביעור, דהיינו דאיכא רק פירורין פחות מכזית אפילו בלוע בהם חמץ, אין לומר לנכרי להוציאם אפילו לחצר שאינה מעורבת, הואיל ומעיקר הדין אין צריך לבער פירורין (וכמבאר בגמ' ו' ב' עיי"ש)⁶, דכל מה שהתיר המג"א ז"ל הוא מכח שבות

דשבות במקום מצוה (וכדאיתא בסי' שכ"ה ס"ב) וכש"כ המג"א ז"ל (בסק"ז), וא"כ במקום דליכא חיוב ביעור ליכא מצוה ואסור לומר לעכו"ם. וא"כ בזמנינו דליכא פירורין כזית, וכ"ש היכי דקנחם אין להתיר לומר לעכו"ם להוציאם לחוץ בשבת⁷.
נהוג לכבד המקום שאכל, מכל מיני פירורין⁸, ויזהר שיכבד בדבר המותר לכבד בשבת, וכמבאר בסימן של"ז⁹.

[וגם היתר מתנה לנכרי משום מצוה, אולי אינו מותר אלא באי אפשר בענין אחר, אך נראה לכאורה דבזה יש לסמוך אפוסקים, דהתירו במתנה, עכ"פ לנכרי, בכל דהוי צורך מצוה, כשיטת הבית מאיר (אבה"צ סימן מ"ה) ובשו"ת כת"ס (ארי"ה סימן נ"ט)], וגם השו"ע ז"ל מודי דבאופן דאפשר בענין אחר לא התירו, רק דאיידי במקום דאי אפשר לו בענין אחר רק ליתנם לנכרי, ואף דיכול ליתן לו מעט מעט, אבל איירי שאין הנכרי רוצה בזה, עיי' שם ודוק, רק דמשיג על החק"י במה שהבין דסב"ל, דקודם זמן איסורו אין מצוה, ומ"מ גם דיש מצוה היינו רק באי אפשר בענין המותר, וזה דלא כמו שלמד בספר נחלת שמעון (הערה רכ"ז ור"א) בכוונת השו"ע ז"ל עיי"ש].

ועכ"פ נמצא דבמקום שאינו מחויב לבער מן הדין, ובפרט באופן דיש דרך אחר לסלק מעליה, אין היתר לומר לעכו"ם להוציאם, [וכן מתבאר בשו"ת כת"ס (ארי"ה סימן מ"ט) עיי' שם בתחלת התשובה] ולא להניחם להוציאם, כל שעושה לצורך ישראל.

פג. אף שמעיקר הדין אין צריך לבער הפירורין. כדלעיל (הערה פ"א) בפירורין הנשלכין לארץ, מ"מ יש לכבד המקום, וכדביא החק"י (סק"ו) בשם המהרי"ו עיי"ש. [ולכאורה הוא משום מנהג ישראל קדושים, לסלק ולבער כל שימצא דחיצא, או דמ"מ חיישין, שלא יהיה נדרסין ומבוערין כדבעי, וצ"ע אם אוכל במקום שנמכר לגוי, דלכאורה יש לומר דלא יכבד שם דהוי הכנה, וגם יש חשש טלטול מוקצה, דאין כאן היתר טלטול כשמכבדן, המבואר בראשונים דהוי כגוף של רעי, כיון שהרי לא ילכו שם, ונראה להקל משום הכנה, כמבואר בשו"ע ז"ל (סימן תמ"ד סעיף ח), כיון דמ"מ הוי לצורך מצוות להעביר החמץ, אף דאינו מעיקר הדין, וגם משום טלטול, הרי נהוג העולם לכבד בשבת, אף באופן דלא יהיו שם, ונתבאר במק"א, ואם אפשר ע"י נכרי עדיף].

פד. דהיינו במכבדת רכה, שלא ישבר הקיסמין, והמכבדת שלנו בדרך כלל הוין רכה, ובה יש להקל לכבד, אף באופן שאוכל בחוץ בקרקע מרוצף, אף במקומות שיש לגזור מרוצף אטו אינו מרוצף, כמבואר בבית הל"ל (סימן של"ז, ד"ה הקלים), אבל במקום שאינו מרוצף לא יכבד ב'בארשט' שלנו, ואם יש שם רצפה ממין בגד הנקרא 'קארפנט', כבר דנו האחרונים אם מותר לכבד שם במכבדת, משום הא דסימן ש"ב (סעיף א), בדג אסור לכבד בבארשט"ט, (עיי' שם בבית הל"ל ד"ה לחוש, ור"ה ועיי' לקמן) משום עובדא דחול, וגם משום חשש דחדש ומקפיד עליה, ויש לעיין אם מקפיד משום איסור חמץ אי הוי מקפיד, ובספרי יצא בטוהרה הבאתי ראיא, דמקפיד משום איסור לא הוי מקפיד, מוגמ' שבת (ק"מ). אצל ניעור אבק מהבגד, דקאמר אן לא קפדין, ולכאורה ת"ח הנמצא רב על בגדו חייב כמבואר להלן (שם), אך יש לומר דאבק לא נקרא רבב, אבל בפיר"ח (שם) הרי פירש דאיידי בטינוף שעל הבגד, אבל מצד אחר בהא ת"ח שנמצא רבב על בגדו, מפרש דהיינו רבב של דם עיי' שם הטעם, וא"כ אין ראיא דמשום קפידת איסור לא מיקרי מקפיד, אך באמת נראה דאינו מקפיד על האבק רק על הפירורין, דאינם לכאורה כאבק, אך משום חומרא דפסח רוצים לנקות האבק והמשהוין ג"כ כידוע, ועכ"פ יהא נזהר לכבד רק במכבדת רכה, שמסיר רק הפירורין שמעליו.

בחמץ גמור דמחויב בביעור, ואפילו דאיידי גם בבטלו, היינו משום דמחויב מדרבנן בביעור, כמבואר בשו"ע ז"ל (שם סעיף ו) ובמשנ"ב (סק"ז), אבל במקום שאין חיוב ביעור לא התירו, וא"כ הכי נמי בשבת ער"פ אין להתירו בזה, כאשר דימו הפוסקים הדינים בזה, וכן נראה מתשובת הרא"ש (כלל כ"ד סימן א) המובא בטור, דנשאל ב"ד שחל בשבת אם מותר לומר לגוי להוליך המפה והקערות לחוץ, והשיב. לא ידענא למה צריך להוציא המפה והקערות מהבית, אלא ינער המפה, והקערות יקנחם באצבעו וטומנם מן העין עם שאר כלי החמץ ע"כ. אף דלכאורה כיון דנשאל למעשה, קאי גם ברשו"ע ז"ל דידן דהיינו כרמלית, כמבואר ברא"ש (ביצה פרק ג סימן ב) דלא שכיחי האידנא רשו"ע ז"ל, ומ"מ לא התיר לצוות לעכו"ם להוציאם, כיון דיכול לבערם באופן המותר, אף דבדואי בחול לא היה עושה כן, אלא כמנהג ישראל קדושים, המבואר ברא"ש (פרק ג' סימן ב), שלא ישאר כלום בבית אף משהו, מ"מ בשבת לא התיר רק מה שהוא מן הדין, וא"כ במקום שאין עירוב, ואין לפנינו חמץ המחויב ביעור מן הדין, אין לצוות לעכו"ם להוציאם.

ואף באופן שיש פירורין גדולים של חמץ, שיש יותר חיוב לבערם, מ"מ במקום ששייך לבערם באופן אחר, כגון להשליכם לביה"ס בביתו, משמע ג"כ דאסור לצוות לעכו"ם להוציאם, דלא התירו שבות דשבות ע"י עכו"ם במקום מצוה, רק כשאי אפשר בלא זה, אבל כשאפשר בלי ההיתר, כבר כתבו האחרונים דאין להתיר, עיי' בשו"ת מהר"ם שיק (ארי"ה סוף סימן ח) דאין לדחות שבות דשבות לתתלה אף במקום מצוה, ובשו"ע ז"ל (סימן ש"ג קונט"א סק"א) דמבע"י אין להתיר, רק בדיעבד, וכן מבואר במשנ"ב (סימן רמ"ד), שעה"צ (סק"ה) וגם בשבת עצמו אין לעשות שבות דשבות כשאפשר בענין אחר, עיי' במשנ"ב (סימן של"א סק"ט), ועל כן באופן שקל לבערו בביה"ס, אין לצוות לעכו"ם להוציאם, אך אולי באופן שנשאר הרבה חתיכות כזיתים, וקשה לבערם ולפרסם בביה"ס, וגם הזמן קצר, כעין המבואר בשו"ע ז"ל (סימן תמ"ה סעיף ד), בזה יכול להניח העכו"ם להוציאם מביתו, ע"י שבות דשבות.

[ולענ"ד נראה לבאר דבזה מיירי החק"י (סק"ז), במה שכתב. דאסור לומר לעכו"ם להוציאם כרמלית, באופן שיש לו עוד תקנה על החמץ, כגון ליתן לפני כלבו או לזרות לריו לקצת פוסקים, וא"כ ליכא לצורך מצוה כיון דאפשר בענין אחר, ובסימן שכ"ה (סעיף ב) דמתיר הרמ"א, לומר לעכו"ם להוציא לרמלית, איירי דאי אפשר בענין אחר על כן שרי ע"כ. דהיינו כוונתו דבסימן שכ"ה איירי, באופן דאין לו כלב או בהמתו ליתנם, וגם אי אפשר לזרות לרוח בחוץ בחצירו, דאין לו עירוב, אז עכ"ח שרינן להוציאם ע"י עכו"ם, משא"כ באופן דיש לו אופנים אחרים בהיתר, אף בטירחא קצת לא שרינן ע"י עכו"ם, ובשו"ע ז"ל (סימן תמ"ד בקונט"א סק"ב) הבין כוונת החק"י, דמוקי הא דסימן שכ"ה לאחר זמן איסורו, וכאן קודם זמן איסורו, ועל כן תמה עליו הרבה עיי"ש. ולענ"ד דבדואי איירי החק"י קודם זמן איסורו, וסבירא ליה נמי דג"כ איכא מצוה בביעורו, רק דבאופן דאין צריך להיתר דשבות דשבות במקום מצוה, בזה סבירא ליה דלא התירו, דוק בדבריו.

בפוסקים (שם) דכשמשליכו לביה"ס, אף אין צריך לפרור קודם שמשליכו עיי"ש, רק דמ"מ בנידון דידן בזמנינו, ודאי דיפרורנו מקודם כדי שלא יסתם הביה"ס ויתקלקל, ולפי זה אין צריך בזה פירור דק, וכתבו הפוסקים בפירור משום ביעור, רק באופן שמשער היטב שהביה"ס יוכל לסבלו ולא יתקלקל, ובה לא יהיה חשש גם לדעת ההג"ה שבמשל"מ (פרק א מהלכות ח"מ הל"א), דחושש בזה לטוחן אחר טוחן במפרר דק דק עיי"ש.

פ. דלענ"ד הוי כמו כפית כלל. והיינו כמבואר בטור (סק"ו) ובשו"ע ז"ל (סעיף י"א) דאם אין לו עכו"ם יכפה עליו כלל, והיינו באופן שאי אפשר להוציא חוץ מביתו לרשות הרבים להפקירו.

פא. ואף דלענין פחות מכזית אי חייב בביעור, יש בזה מחלוקת הפוסקים (עי' במג"א סימן תמ"ב סק"י), מ"מ בפירורין משמע מדברי המג"א (סימן תל"ד סק"ה), דאין צריך לבער לכו"ע, ועיין בסימן תמ"ב (סק"ה) דפחות מכזית צריך ביטול, משא"כ פירורין. וכן מבואר בשו"ת פני יהושע (סימן ט"ו), ובמגן האהל (סימן תמ"ב סק"א) דפירורין גריעי מפחות מכזית, ובפירורין המטופנים משיירי האכילה, אף למה דנראה שיטת שו"ע ז"ל (בקונט"א תמ"ח ועוד), דפירורין שאינן נדרסין ונשלכין לארץ חייבין בביעור, מ"מ פירורין המטופנים בטלי לגמרי, וכדברי היראים במג"א (שם סק"ה) דבמטופנים אף פחות מכזית בטלי, וכש"כ פירורין, ובדרך כלל פירורין הנשארים הוי מטופנים, וכמבואר בסימן ש"ח (סעיף כ"ז) דחזיין רק למאכל בהמה, ובפרט אם נשלכו לכלי אשפה כבר נתנפלו, והוי כנשלכין ונדרסין בארץ ונתבערו, ועיין חזו"א (סימן קכ"ב אות ח) שהכי נמי בפירורין שבסדקי הבית דהוין כמבוער, ובפירורין הנדבקים ומלוכלכין בכלל, מבואר נמי בסימן תמ"ב (סעיף ז) דאינם צריכים ביעור. [ואף דמנהג ישראל קדושים דמבערין הכל, ומובא כבר בראשונים כמבואר בשו"ע ז"ל (סעיף ל), צ"ע אם משום מנהג ישראל קדושים, יש להתיר שבות דשבות, כיון דאינו מן הדין, ועיין להלן (הערה פ"ב)].

פב. וראיתי בספר הליכות הפסח (הערה רכ"ז) דהעיר על זה, מהדין המבואר בשו"ע ז"ל (סעיף ח) דאף דאסור להדיח בשבת, מ"מ לצורך מצות ביעור החמץ מותר, וכתב בשו"ע ז"ל (שם) דטוב להדיחם, אפילו אין בהם אלא מעט חמץ, בענין שאין צריך ביעור מעיקר הדין עיי"ש, וא"כ כיון דמתירין שבות בידים משום מצוה זו, אף דאין צריך ביעור מעיקר הדין, כש"כ שבות דשבות ע"י עכו"ם ע"כ. אך דאינו ראיא, דהרי קשה באמת אטו האין מתירין איסור שבות ע"י ישראל במקום מצוה, וכש"כ במקום שאינו מצוה גמור, דהרי לא התירו שבות ע"י ישראל רק היכי דמפורש, רק דעכ"ח דהדחת כלים שאני, דעיקר איסורו משום הכנה וטירחא לצורך חול, ועל זה אמרין דבמקום דהוא לצורך מצוה, הוי כעושהו לצורך היום ולא לצורך מחר, ועל כן כשאי אפשר בענין אחר אין זה כמכין לצורך חול, ועל כן התירו בכל סרך מצוה דהוי כצורך היום, אבל שבות גמור אף באמירה לעכו"ם דהוי שבות דשבות, בענין שיהא צורך מצוה, וכן הוא משמעות הדברים בסימן תמ"ו במג"א (סק"ב), דהא דמתירין לבער ביו"ט ע"י עכו"ם בשבות דשבות, הוא

(כא) אחר הביעור בשבת, יבטל את החמץ, ויאמר כל חמירא^פ [שאומרים בשעת הביעור]. [ונכון להזכיר בבתי מדרשים, ע"י הכרזה או ע"י מודעה, שלא לשכוח לומר כל חמירא^פ].

קיום סעודה שלישית

(כב) אחר חצות היום יקיים סעודה שלישית בבשר או דגים, אם יש לו. ואם אין לו יוכל לקיימו במיני פירות, ואין צריך לדקדק לעשותו קודם שעה עשירית^פ.

אופן האכילה לקטנים

(כג) לקטנים שלא הגיעו לחינוך, מיעצים שלא יתנו בשבת זו חמץ, כדי שלא יפזרם אילך ואילך, ויוכל ליתן להם מצה

וכמבואר בסימן תע"א (סעיף ב). ואם הגיעו לחינוך, די ומספיק ליתן להם חמץ כפי שיעור הקטן, ולא בעי להחמיר שיעור הגדול של הצ"ח. [וילד בן שבע שנים^פ, שקשה לו לאכול חמץ באופן של זהירות כראוי, יכולין ג"כ להאכילו מצה, אפילו ביום^פ].

הכנה בשבת ללילה

(כד) אין לסדר השולחן ולא שום דבר לצורך הלילה^ז, וימתין עד שיהיה וודאי לילה, ואפילו בבין השמשות לא יסדר^{זא},

וללבוש בגדי יו"ט שרי דאין זה הכנה אלא תיכף נהנה^{זב}.

וכן נראה דמותר לטבול עצמו במקוה, למי שחשקה נפשו בטבילה וצ"ע^{זא}.

ע"כ. וצ"ע בער"פ שחל להיות בשבת כה"ג, אם ידחה הסעודה השלישית, ומשמע דלא ידחה לגמרי, כיון דנקטו הפוסקים דזו הוא עיקר מצות סעודה שלישית, וא"כ יש בזה דברי המשנ"ב בסימן ת"ע כדלעיל, רק דלא יאכל רק כשעור המחויב, ואולי כיון דסעודה ג' יש לקיימו נמי בדברי תורה וכה"ג, כמבואר במג"א (שם), אמרינן דיסמך על זה, ואולי היינו טעמא דכמה צדיקים נהגו בכה"ג לקיים בדברי תורה וזמירות, כיון דהיו איסטניסים, ובער"פ יש איסור מן הדין. ועכ"פ יזהר לאכול מיד אחר מנחה גדולה, וימנע באכילתו].

פח. דיש ילדים דזמן החינוך, מתחיל משנת שבע, לפום חורפא דתינוק, ותינוק כזה שאינו יכול להיזהר, יש לדון כשלא הגיע כראוי לזמן חינוך.

פט. ויש עוד טעם גדול, שיכול ליתן לו מצה, לפי דברי התוס' (פסחים פ"ח ע"א ד"ה שה) דכתבו, דבמקום חינוך מצוה, מותר לספות איסור לקטן, ונקטו כן בשו"ת חת"ס (אורח סימן פ"ג), ובאמרי בינה (דיני שבת סימן ח), ובפרט איסור דרבנן יש לסמוך על זה, א"כ כיון דאין רוצה לו ליתן חמץ, יכול ליתן לו מצה לקיים מצוות סעודת שבת, ולפי זה אפילו קטן שהגיע ודאי לחינוך מותר לתת לו מצה, [וכן ראיתי בספר חינוך ישראל (פרק ב' סימן י"ד)], ובמקום צורך יש לסמוך על זה, ובפרט דיש הרבה שיטות ראשונים דהאיסור מתחיל, רק מזמן איסור אכילת חמץ.

צ. פר"ח (סוף הסימן) ופמ"ג (א"א סק"א).

צא. אע"ג דלהלן משבת ליו"ט לכאורה לא הוי רק שבות, עיין תוס' ביצה (ב' ע"ב ד"ה ויהי), וההכנה הוי מצוה, או עכ"פ דבר הנחפז וטריד, דשרי ביהש"מ וכמבואר בסימן שמ"ב, מ"מ באפוקי שבתא מסתפק המ"א ז"ל (שם) אי יש להחזיר, ולכן אין בידינו להחזיר.

צב. ואם מותר למלאות קדרה לבשל לצורך מחר, וכמבואר ברס"י תק"ג, אף דהוי מלאכה, אם יאכל ממנו כזית, כש"כ הכנה שאין בו מלאכה, דוודאי הליבשה לא הוי גרוע מאכילת כזית, וד"ל.

צג. ובשו"ת עמק התשובה (ח"ג סימן י"ד), הביא מרן זצ"ל ראייה ברורה על זה, ממתני' דביצה (י"ז), דחל להיות אחר השבת וכו', ב"ה אומרים כלים מלפני השבת ואדם בשבת, הרי מבואר דאף דטבילה זו הוי לצורך יו"ט, משום דחייב אדם לטהר עצמו ברגל, וכמו שפירש"י ז"ל, מ"מ לא אסרינן לטבול משום דהוי עכ"פ מכין משבת ליו"ט, ועיין שם מה שביאר לחלק מדין הדחת כלים, דאין מותר רק כשיש צורך היום, דצריך לומר דהטעם הוא, משום דע"י הטבילה באמת לא מינכר לנו שום שינוי בגוף הדבר, משום הכי כל שמועיל

קבוע לשבת אין לאומרו, ובזה מובן מה שאין אומרים, אבינו מלכינו, ויה"ד בנשיאת כפים, דאינו מתוקן לשבת, רק שאירע לאומרו, ובכה"ג אין אומרים בשבת, שוב ראיתי דסברא זו כתוב בשו"ת רב פעלים (ח"ב סימן מ"ו), וא"כ לכאורה הכי נמי בזה, אין לאומרו בשבת], ושוב התבוננתי דלהמבואר במג"א (סק"א) בשם מהר"ם מינץ, דעניני רוחניות טוב לומר בכל יום, א"כ מותר להתפלל על ביעור היצה"ר, אך מ"מ צ"ע משום דאומרים: וכשם שביעורו החמץ 'ושרפנוהו' דלא שייך בשבת, ואולי אם אומר אותו בשבת, לא יאמר: ושרפנוהו. רק כשם שביעורו, דיש ביעור המותרות.

פו. משיעור הלכה (שנת תשנ"ד). כיון דצריך לזהר הרבה שלא ישכח, דשנא משאר שנים דנזכר לזה ע"י מעשה השריפה, וכמבואר בפוסקים (סימן תל"ד במג"א סק"ז, ובשעה"צ סק"ט, ובמג"א סימן תמ"ה סק"ג, בשם מהר"ל) דבשאר שנים נזכר ע"י הביעור והשריפה, אבל בשנה הרי אינו שורף החמץ, ואינו עושה דבר מיוחד במה שאינו רגיל שיזכרנו, ומצוי השכחה וחסרון ידיעה, על כן ראוי לעשות לזה מודעא.

והנה במג"א (סימן תמ"ה סק"ב) כתב: דאסור בכל המלאכות כשמגיע זמן השריפה, ובפרמ"ג (שם) דהיינו בחצי שעה ה', קודם שנכנס לשעה ששית, וא"כ בשנה זו לכאורה ג"כ יש להיזהר שלא כלום עד שיבער, וא"כ יש להסתפק, אם מותר להמשיך בסעודת שבת במאכלים המותרים, בחצי שעה לסוף זמן ביעור וביטול, והרי הביעור הוי מה"ת קודם הביטול, והביטול יש חשש דהוי מה"ת, רק דהנכון דשרי להמשיך, משום דהוי התחיל בהיתר, דהרי ודאי התחיל סעודתו בשעה ארבע, וא"כ אפילו ממשיך לתוך שעה חמישית, אין צריך להפסיק לאכול שאר המאכלים, אף שהוא בחצי השעה, (כמבואר סימן תל"א סעיף ב), וכאן לא שייך הטעם דמ"ד (שם) דאף בהתחיל בהיתר מפסיק עיי"ש, ומ"מ ראוי לזרז עצמו, ולא יניח על הרגע האחרונה שלא יבא לידי שכחה טירדא.

פז. כמבואר כל זה (ברמ"א סעיף א) ובמג"א (סק"ב) ובשאר אחרונים, ומ"מ כתבו להיזהר דעכ"פ אחר שעה עשירית, לא יאכל הרבה רק מה שנצרך, ויש שכתבו שיעור כזית או כביצה ואכמ"ל, ועל כן נהגו בכמה מקומות לעשות קודם שעה עשירית, [והנה במשנ"ב (סימן ת"ע סק"א) כתב, דאם הוא איסטניס, שאם יאכל ביום לא יאכל בלילה לתיאבון, יזהר לאכול מעט בסעודת שבת אפילו בשחרית, רק לצאת ידי מצוה בלבד, אבל לא יתענה, כיון דיש עליו חוב סעודת שבת, ובשעה"צ (סק"ה) כתב לבאר: דאפילו אם לא יאכל אח"כ לתיאבון, מצוה קעביד, אלא שאינו מן המובחר ע"כ. ובסימן תע"א (סעיף א ברמ"א) כתב: דבאיסטניס שאם אוכל מעט אחר שעה עשירית מזיק באכילתו, אסור לאכול כלל

ולענין הדחת קרקע במקום שנתלכלך מחמץ, משמע מהפוסקים (סימן של"ז סעיף ג) דבזה אסור אף במרוצף, ומ"מ אם מדיח רק במקום הלכלוך, יש שכתבו דשרי, ומהא דמדמיחם העזרה שלא ברצון חכמים (פסחים ס"ו) משמע דאף בלכלוך אסור, דהרי העזרה היה מלכלך בדם, [ואולי משום דשבת הוא לבני אהרן שילכו עד ארכובותיהם בדם (שם), לא קרוי עליו שם לכלוך], ואפשר משום דמ"מ עשו הדחה על כל הקרקע, אבל רק במקום הלכלוך שרי וצ"ע. וראיתי שיש שלמדו מדברי היי"ט^פ (הלכות ער"פ שחל בשבת דין ט) דשרי וז"ל: אחר שיאכל ינער המפה ויקנח, ועכ"כ יסבד את הבית, ואם אין עכ"כ יסבד ישראל במטלית, ואם ישאר קצת דבוק מחמץ ידח מעט ע"כ. ומשמע דקאי על הקרקע דיכול להדיח, ולענ"ד מוכרח דאין כוונתו על הקרקע, דהרי הכיבוד לא התייר רק ע"י עכ"כ, ועכ"כ איירי באופן שאינו מרוצף, או שעכ"פ אין רוב בתי העיר מרוצפים, ובזה אף בהדחת הקרקע אסור ע"י ישראל לכו"ע, אפילו במלולך וכמו הכיבוד, רק נראה דחוזר וקאי אלמעלה, דיקנח המפות והכלים, וכלשון הפוסקים (שם) ידיח הכלים ממעט החמץ הנשאר, אבל הדחת הקרקע אסור, ולענ"ד לעשות כמבואר בגמ' שבת (צ"ה.) אצל ריבון, דתניא הרוצה לרבוץ את ביתו בשבת, מביא עריבה מלאה מים, ורוחץ פניו בזוית זו, ידיו בזוית זו, רגליו בזוית זו, ונמצא הבית מתרבוץ מאליו וכו' תנא אשה חכמה מרובצת ביתה בשבת, וברשיז"ל מרובצת ביתה. רוחצת קיתונות בזוית זו, וכוסות בזוית ע"כ. ומבואר דאף כשסובר הגמ' דאסור בריבון משום אשווי גומות, מ"מ מותר בהערימה זו, והכי נמי בהדחת קרקע ירחץ ידיו או כלי בזוית זו, ולא ישפשף, רק דרך נגיוב בקל, בסמרטוט [שמאט"ע] או בנייר [נעפק"י] מיוחד ונקי, והוא עצה טובה, לצאת מכל פקפוק.

ומ"מ מותר להדיח הסינ"ק שהשתמש בו, ואף דמחובר לקרקע, ומה דבשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סימן ע"ה אות ה) חושש בזה משום הדחת קרקע עיין שם. נראה פשוט דאין לחוש, דמה שאסרו חכמים בזה, היינו לא משום דין קרקע, דלא אסרו קרקע בזה, דנימא דכל המחובר לקרקע כקרקע, רק 'רצפה' אסור, ומה דאינו רצפה אינו בכלל האיסור וז"ב דוק.

פה. כמבואר (סימן תמ"ד סעיף ו). ויש לעיין אם יכולין לומר היה"ד בשבת. ולכאורה יש בזה משום שאלת צרכי שבת דאסור, כמבואר (סימן רפ"ח), כיון דאינו תפלה קבועה לכל אחד, ואינו טופס ברכות, [ולענ"ד משמע דכל שהוא מתוקן לשבת, הרי כמו חובת היום של שבת, ועל כן נהוג לומר רבון העולמים, וכן ברכת החודש, דהרי ענינו לאומרו בשבת דווקא, ואין לומר שהוא שאלת צרכי, כשאומר דבר שקבוע לבו ביום, והיום זמנו, משא"כ כשאירע שחל בשבת, ואינו

הבדלה לנשים

(כה) לענין הבדלה לא הוריתי שהנשים ישתקו בשעת אמירת ההבדלה במו"ש בליל הסדר^{צד}, דעיקר כהפוסקים דנשים רשאיות לומר הבדלה^{צה}, ואם ישתקו אותן יסברו שלגמרי פטורות, כי נשים דעתן קלות, לכן הנחתי הדבר כמו שרגילין^{צו}.

- כמה דינים שונים -

סדר אכילת הסעודות

(כו) נראה דראוי ליהזר דעכ"פ יאכל בסעודה ראשונה שני תבשילין^{צא}, ולא להניח על סעודה האחרת, כי סעודה הזאת היא יותר עיקרית מסעודה שלישית, וכן כבוד היום עדיף אפילו מכבוד הלילה, ומה גם דסעודה אחרת לרוב הפוסקים לא יוצא בה אפילו בשל סעודה שלישית, ואין יעשה מהטפל מהטפל עיקר. זולת מי שחושש לסתימת

האיצטומכא. והעיקר בזה אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים.

נקיון ידיים והשיניים

(כז) שיניים התותבות יש להגעילן בע"ש, באופן שעושה בשאר השנים בע"פ^{צב}, ואח"כ יכול לאכול עמהן חמץ, אבל לא חמץ חם^{צג}. ובבקר אחר האכילה יתן מים חמים בכלי, וישים השיניים לתוכן^{כד} עד שיתרחצו יפה יפה^{כה}, ושוב יחזור ויכניסנו לפיו^{כז}.

[לרחיצת ידיו מותר להשתמש עם בורית נזולת (רינעדיגע לאוש"ן), וה"ה דמותר להשתמש עם טו"ט פעיס"ט נזולת להדחת פיו^{כז}. ומותר להשתמש עם פלעסטיק בערשט"ל אם כיוון להכינו לזה מער"ש להשתמש בה, ויותר טוב אם יהיה השערות עבין ומרוחקין זה מן זה^{כח}, כמו כן מותר להשתמש בדענטא"ל פלא"ס אפילו אם מצוי שיוציא דם^{כט}. (שיעור שנת תשנ"ד)]

בעוד שמלוכלך בפירורין בעין, דבזה מבליע הפירורין, ומה שכתב מרן זצ"ל: דירחצם בחמין, היינו דלאחר הנקיון מהבעין יתנם לתוך חמין, להוסיף על רחיצתו, דבזה יהיה נראה כמדיח ולא כמגעיל, וכיון דההגעלה בזה רק חומרא, יש לסמוך על זה דנראה כמדיח, ועיין להלן (הערה ק"ו).

קא. כדי להסיר הפירורין, ובה מותר הדחה בשבת, דפשוט כיון דנצרכין לו לשבת זו עצמו, אחר זמן איסור אכילת חמץ, וא"כ הוי כהדחת כלים לבו ביום.

קב. דלענ"ד טוב להשהותו בפיו זמן מה בכדי שיעור עיכול קודם האכילה דאם יהיה איזה פירור יתעכל בפיו, משא"כ אם יניחנו בחוץ באיזה אופן לא יתעכל וז"ל.

קג. פשוט. כדי שלא יהיה משום איסור ממרח.

קד. זה לשון שו"ת עמק התשובה (ח"ה סימן כ"ה אות ב): התרתי לרחוץ השיניים בבערשטל של פלעסטיק, ולא חששתי משום סחיטה, מכיון שאינו דומה לשערות שהוא יותר קשה ועב, ומה טוב אם יהיה שערות עבים ומרוחקין זה מזה, [עייין בשו"ת עמק התשובה (ח"א סימן ל"ו)] לענין סחיטה בשאר שערות הגוף שאינן תכופין ודקין עיי"ש היטב. ובסימן ל"ז (שם) לענין סחיטה בפלעסטיק], ומה שכתב אם כיוון מאתמול, היינו כדי שיהיה מיוחד לשבת, שלא יהיה חשש משום עובדין דחול, (מבואר סימן שכ"ז סעיף ג).

קה. ומשמע שהוא אף באופן שהוא פס"ד יוציא דם ע"י זה, דאף דבמקום פס"ד אסור, מ"מ כיון מצינו דבמקום צערא לא אסרו בזה, וכדברי החמד משה (סימן שכ"ח סק"א) שכתב בנטילת הקין במקום צערא, דאפילו במקום פס"ד, נ"ל דאין בו חשש איסור, שהרי מקלקל בחבורה קי"ל דפטור, וא"כ אפילו למ"ד מלאכה שאצ"ל חייב פטור בזה, בפרט לפי הפוסקים דמלאכה שאצ"ל פטור, ואם כל זה מדרבנן אסור, במקום צערא לא גזר, ומוסיף וז"ל: ופשיטא דאם מוציא דם בלא עשיית חבורה, והדם יוצא, דמותר דאותו דם מפקיד פקיד וכל זה ברור עכ"ד. ובביה"ל (סימן ש"ח ד"ה הקין) ובסימן שכ"ח (בשעה צ"א סק"ג) מבואר, דנקט כהחמד משה ושאר אחרונים דנקטו כוותיה, דבמקום דאי אפשר בלא זה, מותר אפילו במקום דהוי פס"ד, ומשמע דמה דהיתרו בזה במקום צערא, הוא אפילו בלי צער דנפל למשכב דמתירין איסור דרבנן, רק במה שמצטער גרידא מתירין בזה, ובפרט לפי מה שכתב החמד משה דהוי מקלקל נמי, ולענ"ד דע"י החוטים האלו [פלא"ס] הוי שלא כדרך והוי כלאח"י, דאין זה הדרך

של חג], דיש בזה כמה שיטות דאין בו איסור הכנה, בדרך דליכא דררא דמלאכה, עכ"פ עם עירוב תבשילין, ובמקום אחר הארכנו בזה.

צד. דבספר יוגד משה (סימן ט"ו אות י') הביא בשם הגאון מקאפיש זצ"ל, שהעיר שלא יאמרו הנשים ההבדלה בליל הסדר, כמבואר ברמ"א סימן רצ"ו, ובהוספות (שם) פקפק גם משום שתיית הכוס, דאין להם לשנות כמבואר (סימן רצ"ו סק"ד).

צה. עיין בחי' הגרע"א בסימן תפ"ט (סעיף ט', ד"ה ויש לסתור), וביושועות יעקב (סימן רצ"ו סק"ב), ומצד שתיית הכוס בוודאי אין חשש כיון דהוא חלק מד' כוסות, וראיתי מובא שהגר"י ווייס מווערבו זצ"ל, הביא בשם הגאון ר"ד לאקענבאך זצ"ל ראב"ד פרעשבורג, דיכולות לשנות הכוס, והביא ראיה מהא דביקנה"ז יכולים להבדיל על הפת כמבואר בסימן רצ"ו (סעיף ב'), אף דאין להבדיל על הפת, א"כ הוי הבדלה טפל לקידוש, והגר"י זאנענפעלד זצ"ל כתב בהסכמתו למש"ש וז"ל, ואני תמה הרי בשנה זו הבעל"ט במדינת הים, יאמרו על כוס ראשון הבדלה, וכי יש הו"א שלא ישתו, הרי מחויבות בארבע כוסות, ומינה יש לדון לכל יו"ט ע"כ. [וגם רבינו מסאטמאר זי"ע הורה להרב ר' לעמיל שווארץ ז"ל בקונטרסיו בהלכות הנשים, לכתוב דבשעה"ד דאי אפשר לשמוע להן הבדלה בשום אופן, דיבדילו לעצמן].

צו. ואולי דבליל הסדר עדיף להן לומר, דכיון דהוי חלק בהקידוש יכולות להבדיל, ואפשר לומר עוד, דכיון דכתב הר"ן וז"ל, תקנו חכמים לד' ברכות ד' כוסות, כדי שתהא כל אחת על כוס אחד ע"כ. אם כן נמצא דהוי מחובות האמירה של הסדר, וכדי לחלק בין הכוסות, וא"כ ההבדלה נמי בכלל ההגדה הוא, להבדיל בין הכוסות, וכיון שמחויבות בהגדה משום ד' כוסות, א"כ גם בהבדלה, בליל הסדר יאמרו מצד ההגדה.

צז. וכמו שכתב המג"א בריש הלכות שבת בשם הזה"ק.

צח. דבשבת אסור להגעיל (כמבואר סימן תק"ט), ועיין להלן (הערה ק"ו) באורך, ועיין בהגדת מראות יחזקאל (דיני הגעלה פרק ה' דין ד"ח) אופן ההגעלה בזה.

צט. דאם לא יזהר, אינו מוועיל ההגעלה דמאתמול, ופשוט.

ק. היינו להגעילן עוה"פ כיון דאכל בהן חמץ, ואולי נבלע מאיזה חמץ, ע"כ יש להחמיר בזה, אבל לא יניחם בחמין

מיד שרי אף שאין צורך בהן לשעה, משא"כ הדחת כלים הא מינכר בגוף הדבר וחמור יותר, ועוד דבאמת כל טבילה מוסיף טהרה מיד עיין שם עוד בזה, וראיתי בשו"ת קנה בשם (ח"ג סימן כ"ד) שהביא ראיה זו מרב אחד למישרי טבילה כה"ג, ודחאוהו מטעם דבאמת צריך להבין, למה ליכא משום הכנה, ועכ"פ לומר משום דהסברא דנראה כמיקר, דמהני על עצם הטבילה, דלא יהא נראה כמתקן, א"כ מהני ג"כ דלא יהא כהכנה, משום דנראה כמיקר, וא"כ לדידן דליכא הסברא דנראה כמיקר, כמבואר במג"א סימן שכ"ו בשם תרה"ד, א"כ שוב איכא גם משום הכנה עכ"ד, והנה הניח הסברא דאין כאן הכנה משום דנראה כמיקר, ועל פי זה כתב דבזמנה"ז שאני, אך באמת י"ל דהסברא כמו שכתב בעממה"ת כדלעיל, דכל דלא מינכר שינוי על הדבר, וגם דמועיל מיד שרי,

והדברים מוכרחים לענ"ד, דהתייבא לטעמא דאיסורא משום דנראה כמתקן, ואז באדם שרי משום דנראה כמיקר, יש לומר דזהו הטעם דליכא משום הכנה, אבל לשאר שיטות בגמ' ביצה (שם), לרבה, משום שמא יעבידנו, ולר' יוסף משום סחיטה, ולרב ביבי משום שמא ישהה, דלכל אלו הטעמים מה דשרי באדם, הוא משום דליכא ביה הני חששות, ועיין שם במהרש"א שהארין לבאר, דלכל הני מ"ד ליכא להו טעמא דמיחזי כמתקן, והביא כן מתוס' ישנים, וכן הוא ברשב"א (שם), ובשיטמ"ק (שם), ובשו"ת נוב"י (תניא סימן כ"ו) בענין היתר טבילה בשבת בחמין, כתב בתוך דבריו, ועוד שהר"ף פסק כאוקימתא דר' יוסף ורב ביבי ושבק טעמא דרבא ורבה, ואם כן אדם בלא"ה שרי, ובשו"ע או"ח סימן שכ"ג (סעיף ז) משמע שתופס דעת הר"ף בעיקר, ודעת הרא"ש בשם י"א עיי"ש, וכוונת הנוב"י, כמו שמבואר בב"י דטבילת כלים חדשים שרי לר' יוסף ולרב ביבי, דלית להו טעמא דנראה כמתקן, ולדידהו פשוט דמותר אדם לטבול בשבת בלא סברת נראה כמיקר, וגם באופן דליכא הסברא דנראה כמיקר, וכמו שכתב בנוב"י הנ"ל, דאף טבילה בחמין שרי לדידהו, וא"כ לדידהו אכתי תיקשי למה ליכא משום הכנה, ועכ"פ צריך לומר כסברא דלעיל, וגם מהמשך סוגיית הגמ' דמבואר דלכולהו מ"ד לא קשה אאדם, ורק למ"ד משום מתקן מקשה, אי הכי אדם נמי, וע"ז מתרץ דנראה כמיקר, מוכח דלכולהו ינחא בלא סברא זו, ואף למ"ד זו אינו קשה רק משום מיחזי כמתקן, והשתא מחדש סברא זו דנראה כמיקר, ומשמע דמשום הכנה בלא"ה ליכא דוק, וכל שכן דשרי לטבול מיי"ט לשבת [כגון ב' של פסח, לכבוד אחרון

[כח] ואם שכח להגעיל מערב שבת [או שאכל שוב חמץ חם בשבת], נראה דמותר להגעיל לפני סוף זמן אכילת חמץ^ק]

[כט] וכן מי שיש לו מלואי שיניים [פילינגס], ומחמיר להגעיל ע"י שממלא פיו במים חמין שיכול לסבול^ק, ירחץ פיו היטב מפרורי חמץ, ואח"כ יגעילנה^ק, וראוי לעשותו קודם סוף זמן אכילת חמץ^ק. ועיין לעיל (הלכה י"ז) האין לנהוג, מי שיש לו ברעיסעיס.]

מי שאוכל בשני מקומות

(ל) אם ירצה לאכול את החמץ במקום אחד, ואח"כ שוב לאכול מאכלי פסח בתוך הבית, אם רואה מקומו הראשון, שפיר דמי לעשות כן לכתחלה^ק.

והדבר נוטה שידליק הנרות, במקום שממשיך הסעודה שם, שהוא מקום החשוב, וגם הקידוש יעשה במקום ההוא^{קיא}

אבל כשאין רואה את מקומו הראשון, אע"ג שהוא מחדר

מפני, כיון דמצינו דהפה יש לו כח העיכול, ובפרט לדברים רכים, כדמצינו לענין בשר אחר חלב, דמתעכל מיד ומהרה, וביארנו בזה במקו"א לענין בשר וחלב, וא"כ חמץ ופת הרך מתעכלין מהרה תוך הפה, ובפרט טעם הבלוע שם נפסלין מיד, ועכ"פ לאחר זמן קצר, ומ"מ יש מחמירין למלאות פיו ברותחין, כיון דבדרך זה נבלע, אמרינן כבלעו כר פלסו, עיין שו"ת ויען יוסף (שם), ועיין קונטרס עמק שוה (לגסי הגרא"ז מילער שליט"א, סימן ז) שהאר"י בזה, והעלה דאף לשיטת הרשב"א דאוסר נט"פ בפסח, מ"מ בפילינגס לא שייך למיגרד אטו בן יומא, ועכ"פ באופן שנפגם יש לימוד זכות בזה.

קח. ובזה יש להקל יותר דאני נראה כהגעה, כמבואר בשו"ת ויען יוסף (שם), דנראה כמדיח פיו במים, ויש שכתבו עצה לשתות ט"י חמה מאד ולהשהותו כרגע בפיו, וכתבו דבזה יש להקל דמהני טע"ה להגעה ואכמ"ל.

קט. כדנתבאר באורך (הערה ק"ז) דבזה יש לומר דבדאי שרי, ומ"מ כיון דבזה נראה יותר כמדיח פיו כנ"ל, יש לסמוך יותר אם אין הזמן מספיק, ואף דאין מגעילין אחר זמן איסור חמץ, מ"מ אם שכח ושעתא דחיקא ליה, יש לסמוך בזה כיון דאני מעיקר הדין, וגם יש לקנות דנפגם כבר, דבזה מותר בדיעבד אחר שעה חמישית.

קי. ואין לחוש לומר דהוי כמו סילוק השלחן, דצריך לברך וכמבואר בסימן קע"ז ס"ב, וא"כ גם כאן הא מסלק עצמו מהשלחן, דכאן עדיין רוצה לאכול כדי לשבוע, וא"כ שפיר הוי בכלל סעודה אף שמסלק עצמו או השלחן והבן. ועדיין צ"ע טובא דמבואר שם דאפילו דברים הבאים מחמת הסעודה צריך ברכה, ומשמע מזה דאע"ג דעדיין אכלו משום סעודה, אפילו הכי צריך לברך, וא"כ צ"ע ליישב הדבר. ועיין בשו"ת עמק התשובה (ח"ה סימן כ"ז) מה שהאר"י לבאר, ויסוד הדבר דבסימן קע"ז איירי, דכבר אכל לשבוע וברצון מסלק עצמו, רק מביאין עוד דברים, משא"כ בנ"ד שעדיין לא אכל לשבוע נפשו, וכל הדברים שממשיך לאכול הן מעיקר הסעודה, אלא הוא אנוס מחשש חמץ לעבור לשלחן אחר, וכולנו מעדיין שאם לא היה אנוס זה, היה ממשיך הסעודה על מקומו הראשון, והו"ל כנאנס שנשבר השלחן או שהוצרכו לקחתו, דלא מיקרי סילוק, ובפרט שעיקר תבשילי שבת, שהן באין עבור סעודת שבת עדיין לא אכלם, ואין יתכן לאמר על זה שם סילוק, ובפרט שסעודת שבת קובעת, ובדאי עדיין שם עיקר סעודה עליו וכו' עיי"ש עוד. ועיין כעין זה בשו"ת חשב האפוד (ח"ג סימן י) שהביא על זה דברי הביה"ל (סימן קע"ז ד"ה שאין אנו) דסומך על דברי הרשב"א דבדברים הבאים מחמת הסעודה להשיב, אין צריך ברכה לא לפניו ולא לאחריהם, ובהו יש לומר דהכל מודים להרשב"א, וכמו כן לסברת מרן זצ"ל יש לומר דהכל מודים בכה"ג להרשב"א, דעדיין בתוך סעדתו הוא.

קיא. שו"ת עמ"ה (ח"ה סימן כ"ט). [ואולי נכון להדליק בשני המקומות, (עיין שו"ע סימן רע"ג ס"ז, ועיי"ש במג"א סקט"ו, ופרמ"ג א"א שם)] [שיעור שנת תשנ"ד].

הרדב"ז והאר"ז, צ"ע דאין לא קי"ל כן, ומה שכתב המשנ"ב (סימן תק"ט סק"ו, ובשעה"צ סק"א) דביו"ט אם היה לו מים רותחין, יש להורות לאחרים דמותר להגעיל ע"פ דברי האו"ז, משמע בהדיא דהיינו דווקא ביו"ט דהוי מכשירין, וקאי שם באופן דנטרפה ביו"ט, ובהו מצרף דברי האו"ז דמותר להורות לאחרים, וכעין שכתב הפרמ"ג לענין טבילת כלי זכוכית, עיין במשנ"ב (שם סק"ב), אבל בשבת אין להתיר הגעלה כלים, ומה שכתב האו"ז משום דנראית כהדחה, לכאורה יש להעיר על זה דכיון דלטבילה ולהגעלה צריך מקומם הדחה ושפשוף היטב שיהיה נקי, א"כ כיון דהוא כבר הוא נקי אין לומר דנראה כמדיח, וכן נראה סברת האוסרים ואכמ"ל, ובפרט בזמנינו דאין מדיחין כלים על דרך זה, א"כ לא גרע מחששת התורה"ד (כמבואר יו"ד סימן קצ"ז סעיף ב) דבמה"ז לא נראה כמיקר, כיון דהמנהג שלא להקר, וגם במנ"צ (שם) נראה דלמעשה לא הקיל, רק כשכבר הכשירים מער"ש, ורוצה שוב לערות עליהם מים חמין לחומרא דבזה שרי, וא"כ קשה לסמוך להקל להגעיל בשבת לכתחלה.

ומ"מ נראה לומר מלתא חדתא, דכל ענין דבהגעלה יש משום תיקון מנא, נראה דהיינו כשהוא כבר באיסורו, והיינו שנבלע בו איסור, וכיון שמתקנו הוי כתיקון מנא, אבל באופן שעכשיו עדיין אינו אסור, והוא בהיתרו קיים, והוא מגעילו משום זמן הבא, מהיכי תיני דיש בזה משום תיקון מנא, במה דמסיר שלא יחול איסור עליו, ואף דבסימן תק"ט נראה דגם מבשר לחלב דעדיין היתר הוא, יש משום תיקון מנא, היינו מכיון דכבר ישנו עכשיו איסור בשר וחלב בעולם, ועכשיו רוצה להשתמש שימוש האחר הרי מתקנו בזה, אבל היכי דהאיסור עדיין אינו בעולם כלל, ויכול עדיין להשתמש בו לא מצינו איסור בכה"ג, והוי כמו מי שיועד שיעשה נדר מאיזה מאכל, ורוצה מקודם להגעיל כליו מדבר זה, דמסתברא דכה"ג אין בו משום תיקון מנא, [וגם לענין ביטול איסור לכתחלה קודם הפסח, דעת הטו"ז (סימן תמ"ד סק"ה) דליכא בזמן ההיתר, אבל שאר אחרונים חלקו עליו, ועיין בקונט"א (סימן תמ"ב סק"ג), שהאר"י לאיסור, ומ"מ יש לחלק דשם תליא בכוונתו שיתבטל האיסור, דזה אסור], והשתא כיון דזמן המוכשר להגעלה הוא קודם זמן האיסור לכתחלה עכ"פ, א"כ אין בזה תיקון מנא, ומה דכתבו הפוסקים לאיסור הגעלת כלים בשביו"ט, היינו באופן דיש האיסור עכשיו, רק דאולי יש לומר כיון דכבר התחיל זמן ביעור חמץ, יש בזה משום תיקון מנא לבער החמץ, ועכ"פ בצירוף שאר ההיתרים של הרדב"ז, והאר"ז דנראה כמדיח, וגם דיש לומר דנתעכל כבר הטעם בהשיניים, וכל ההגעלה הוא מחומרא, מכל הלין נראה דיש להקל להגעיל במים רותחין בשבת, בפרט כיון דאין מגעילין על דרך הגעלה הרגיל, רק דמעררה עליהן רותחין, יש להתיר באופן דאין בו חשש בישול, דהיינו דיהיה יבישים, [דממילא לכתחלה צריך להיות כן בהגעלה], או דמניחן בכלי שני חם, דבזה נראה יותר כמדיחין, ובכלי שני חם ליכא בישול אף כשהוא לח.

קז. עיין הגדת מראות יחזקאל (שם, ובהערה אות קמ"ה), לימוד זכות בזה על שאין מגעילין כדבעי, כיון דאי אפשר להוציא

להוציא דם, [ואולי ע"י ע"י קיסם, הוי יותר דרך ובידיים], וא"כ במקום שהוא גם מקלקל וכלאח"י, אף לשיטת מג"א (בסימן ש"ד) יש להתיר פס"ד בדרבנן, כמבואר שם, ומה גם דהוי פס"ד דלא ניח"ל במקום מצוה, דבמג"א סימן תרמ"ו (סק"ב) מבואר דמותר, ובשו"ת אמרי יוסף (ח"א סימן קנ"ו) נקט דמותר בכל דבר מצוה עיי"ש, וביותר דכפי המציאות דאלו העלולים להוציא דם, הוא ממש בדבר כלדהו, ואין צריך לעשות חבורה, ויש בזה סברת החמד משה דמיפקד פקיד, וא"כ משום גודל זהירות איסור חמץ שלא ישאר בפיו בער"פ ובפסח אף משהו, א"כ אלו שיש להם נקבים בשיניים, וגם להסיר מה שבין השיניים, בודאי דיש לסמוך להתיר, ומכש"כ באופן שרק מצוי רוב פעמים, דיש לסמוך על הפוסקים, דברוב לא הוי עדיין פס"ד, [עיין שו"ת חות יאיר (סימן קע"ד), וחלקת יואב (סימן ט)], ועוד טעם יש בזה, עיין בדבר התשובה גליון זה (סימן תקס"ד) בהערה (אות ג) דנתבאר, דבכל מקום דחזינן דהתירו במקום צערא גרידא, ולא בעינן חולה שאין בו סכנה וכה"ג, יש לומר דגם במקום מצוה התירו, דלא גרע מזה דבר מצוה, א"כ הכא נמי כיון דבמקום צער התירו בזה, כמו שקטנו הרבה אחרונים כדברי החמד משה הנ"ל, א"כ הכי נמי משום זהירות מצוות ביעור חמץ שרי.

ומ"מ יזהר בודאי להכניס לחתכם מער"ש, דאסור לחתכם בשבת, משום תיקון מנא, דעושה קיסם לחצוץ בו שיניו.

קו. דהנה הגעלה אסור בשבת, משום תיקון מנא כמבואר בפשיטות בסימן תק"ט (סעיף ה'), וכן מבואר בפרמ"ג סימן שכ"ג (א"א סק"ד), והקשה על הרדב"ז בתשובה (סימן ת"ב) דכתב דאין בו משום תיקון מנא, רק דמצד דעכ"פ באיסור"ר מותר, ושוב כתב דבסימן תק"ט משמע דגם זה אסור, [היינו דמשמע דרק כשהוא משום חומרא מותר, כמבואר במג"א (שם סק"ב), וכדהעיר שם בפרמ"ג], ועיין בשו"ת תורת חסד (סימן כ"ח) שהאר"י בזה דאסור הגעלת כלים משום תיקון מנא, והקשה ג"כ על הרדב"ז עיין שם, ולמעשה מתיר להגעיל ביו"ט מאיסור"ר שאין לו עיקר מן התורה, אבל באינו בן יומא דעיקרו מן התורה לא, עיין שם (אות י"ב), והעלה שם שם, ובספרי יצא בטהרה (יזכינו להו"ל בקרב) הבאנו עוד גדולי אחרונים דכתבו דרק ביו"ט מותר בוולד הטומאה, [כמבואר בשו"ת שער אפרים (סימן ט"ז), ובחי' בית מאיר (ביצה י"ח), ובחידושי אבהו"ז (שם), וכן כתב בפר"ד (פתחה לסימן קצ"ז אות י"ח), ובאבני מילואים (בתשו סימן י"א) הובא בדע"ת (סימן שכ"ג), וכן כתב בהגהות לקוטי חב"ב, ובהגהות הגר"ש (לסימן תק"ט)], וא"כ להגעיל בשבת הדבר חמיר ביותר, וכן נקט בשו"ת ויען יוסף (ח"ב סימן רנ"ה), ובתה"ל"ד (סימן שכ"ג אות ט"ו) האריך בזה, והביא דבאו"ז מבואר דאין בזה משום תיקון מנא, ומטעם חדש משום דנראה כמדיח, כמו דמתיירין טבילה משום דנראה כמיקר, ועיין מה שהקשה דמשאר פוסקים לא נראה כן, וכן מבואר מדברי שווע"ד (סימן תקט" סעיף י) דיש בעצם ההגעלה משום תיקון מנא, וא"כ מה שמצדד בשו"ת מנחת יצחק (חלק ח סימן ל"ז בסו"ד) לומר להתיר הגעלה בשבת, ע"פ שיטת

לחדר באותו בית, אין ראוי לעשות כן לכתחלה, רק מי שדחוק לו ביותר, (עיין סימן קפ"ד, ובביה"ל סימן קע"ח). ובכה"ג יותר טוב שיקדש במקום שיאכל הפת, וידליק נרות בשני המקומות, דנרות יכול להרבות ק"י.

ואם אוכלין חמץ במקום אחד, ואח"כ יכנסו לחדר של פסח, ויאכלו שם מאכלים שאין בהם חשש חמץ, ואח"כ דעתן שוב לחזור למקומן ולברך במקומן שאכלו החמץ, לכאורה שרי אף שאין רואה מקומן, מכיון דדעתן היה בתחלת אכילה, לאכול במקום ההוא דברים הבאים בתוך הסעודה שנגררין אחר הסעודה, ושוב בברכת המזון יחזרו למקומן ק"י. ובכה"ג ידליק הנרות, ויעשה קידוש, במקומו הראשון, מקום אכילת הפת ק"י.

טלטול המצות

(לא) המצות מותרין לטלטל בשבת קטו, אבל מצות מצוה

המיוחדין להסדר, אסורין לטלטל קטו, ולצורך גופן ומקומן, יש להקל לעת הצורך לטלטל ק"י.

מכירת חמץ

(לב) בשנה זו יש להוסיף, בשטר מכירת חמץ, כלשון הזה: חוץ מכדי שיעור חמץ, שיוצרך עבור סעודת שבת, לי ולכל הסמוכים על שולחני, ולכל מורשיי והסמוכים על שלחנא, שהוא מונח במקום מיוחד, וככתוב ברשימות הנ"ל. ע"כ ק"י.

(לג) גם טוב להתנות עם הנכרי שמוכרין לו, שיהא רשות לישב במקומות שמכרו לו, גם אחר המכירה עד זמן איסור אכילת חמץ, וגם יהיה לו רשות ליקח מה שצריך, ויעשה עמו חשבון מה שלקח וישלם לו ק"ט.

ויהי רצון כאשר זכינו לסדר אותו כן נזכה לעשותו השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל.

גופו ומקומו מותר, ובפרט אם צריך להשתמש ללחם משנה דמותו לטלטל, ועל כן לעת הצורך יש להתיר בזה כדנתבאר.

קית. עיין בשו"ת בעמק התשובה (ח"א סימן ל"א) מה שביאר מרן זצ"ל בזה באריכות. ואין לסמוך ולומר שהסעודות שב"ק מובן מעצמו דאינו בכלל המכירה, כיון דבלשון המכירה כוללים כהיום כל החמץ, ובאם כולם יאכלו חמץ הנמכר בידעה תחלה, הוה הערמה גלו' ופקפוק בהמכירה, ועל כן צריך להתנות על זה בהדיא בשטר המכירה, [וכמו שכתבו הפוסקים (עיין שו"ת סימן תל"ד סימן ט"ף, וסימן תמ"ד סימן ו) שלא לבטל רק בשבת, כיון דהרי משאירים חמץ, ואין אפשר לומר לבטל הא דחזית, כאשר דעתו לאכול עוד חמץ ידוע, ולא אמרינן דמובן מאליהו דאינו בכלל הביטול, כיון דבסתימת לשונו מבטל הכל, כמו כן המכירה שכולל הכל, אין ימכרו כולם הכל, כאשר ידוע שיש לפניו חמץ שיאכל, ונמצא דהוה ריעותא בהמכירה, וכל מאי דיכולין לאלומי, שיהיה לו תוקף ואלמות עדיף.

וצריך לומר דאין לחשוש, אולי יאבד קצת ממנו מהחמץ ששייר לו, אשר אינו בכלל המכירה, כיון שהוציאו, דעל זה לא חיישין כיון דמצניעם היטב, ועומד עליו להיזהר ולהישמר, (כעין המבואר בשו"ת סימן תל"ד סימן י"א), ועל כגון דא אמרינן דסמכין על הביטול, ולא על זה עושין המכירה, והעיקר מה שכוללים כהיום בהמכירה 'כל חמץ הנמצא' היינו מה שאינו ידוע לו, שלא מצא בבדיקתו, או לא בדק היטב, דיוכל להתאבד ברשותו מכל השנה, אבל באלו החמץ שידוע ממנו, ושומר עליו לאכלו ולבערו אין חוששים כל כך.

קט. שו"ת עמק התשובה (ח"ה סימן כ"ה אות א). והיינו אף דבהחמץ הגמור, צריך להיזהר יותר לפרשו בשטר המכירה, מה שמוציא מכלל המכירה, כדי שלא יהא נראה הערמה במכירה בלקיחתו ממנו, כדנתבאר (הערה ק"ח), היינו בהחמץ הגמור, אבל עבור השתמשות המקומות והכלים לא קפדינן כל כך, גם דההשתמשות אינו מבטל כל כך המכירה, כמו אכילת החמץ עצמו, דעל זה הוא עיקר המכירה, ואם אוכלים ממנו ומכלים אותו הרי נראה כביטול המכירה, אבל השתמשות המקום וכלים, אינו מכלה הדבר בדרך כלל, רק משתמש בו, ואף שבכל השנים מתנים עם הגוי, שלא יבטל כלום המכירה, ונותן רשות להשתמשות וכה"ג, מ"מ בשנה זו שהרבה עושים כן לכתחלה, ולזמן ארוך בהשתמשות הרבה, ולקחת הרבה דברים לסעודות החמץ, צריך לזהר לפרש יותר, ליתן רשות לכל זה, ושאו"כ יתחשבו עמו, ומ"מ סמכין בזה שיהיה בע"פ.

קרן לדוד (סימן קמ"ג) שכתב בהדיא, לענין חלב שנחלב ביו"ט, דדינא ככלי שמלאכתו לאיסור דשרי לצונג"מ, והביא נמי דברי האבהע"ז להוכיח כן, עיין שם (ד"ה אמנם).

ולעת עתה נראה עוד טעם, להתיר לטלטל המצות בשבת, והוא ע"פ המהרש"ל (שו"ת סימן מ, הובא בטו"ז סימן ש"י סק"ג, וביו"ד סימן רס"ו סק"א, ובמג"א סימן של"א סק"ה), שכתב לענין טלטול איזמל של מילה לאחר המילה, דמותר לטלטל, וכתב הטעם משום דאין מוקצה לחצי שבת, וכיון דעד המילה לא מקצה מיניה שוב לא נעשה מוקצה אחר המילה, והטו"ז (שם) והמג"א (שם) חולקים עליו, דהא דאין מוקצה לחצי שבת, היינו כשהדבר חזו שנעשית שוב ראוי, אבל בזמן שאינו ראוי הוה מוקצה, והנוב"י (יו"ד קמא סימן קס"ב) ביאר דהרש"ל לא אמר בכה"ג דאין מוקצה לחצי שבת, אלא בדבר שיש תורת כלי עליו, אלא שמלאכתו לאיסור, או שיש בו חסרון כים, בהא אמרינן אין מוקצה לחצי שבת, אבל דבר דלא חזי עתה כלל לשום דבר, ואינו לא אוכל ולא כלי פשיטא שאסור לטלטלו וכ' ע"כ. ובה מיושב קושית האחרונים על זה, ועיין גם בחכ"ש (להגרי"ק סימן של"א) דמיישב דברי המהרש"ל כעין זה דכל דבעצם הוה דבר ראוי, רק דמחמת חסרון כים מקצה מיניה, לא חל עליו שם מוקצה לחצי שבת, [וכעין דברי המהרש"ל הוה בתה"ד (סימן ש"ח אות ט), ועיין בדבריו (סימן של"א אות ד), ועכ"פ גם לשיטתו כל דרוצה להשתמש בו, כגון ללחם משנה, משמע דמותר], ועיין בשו"ת שבט הלוי (חלק ד סימן קל"ה) דכתב, דאע"ג דהטו"ז והמג"א ועוד חלקו על המהרש"ל, מ"מ להלכה נהגו כדעת המהרש"ל, לטלטל הסכין להצניע עכ"פ, [רק דשם יש עוד צירוף כמה שיטות], והשתא כיון דנקטו הפוסקים דבליה מותר לאכול מצה, א"כ בודאי הוה דבר הראוי לגמרי, ואין דין מוקצה מחמת חס"כ באוכלין גמורין, כמבואר בחיי אדם (כלל ס"ו דין ב), וא"כ שוב אע"ג דביום נאסר לאכול, בכה"ג אמרינן אין מוקצה לחצי שבת לפי שיטת המהרש"ל ודעימיה, וכלשון הנוב"י שהעתיקנו לעיל שכתב, ואינו לא אוכל ולא כלי, דמבואר דבאוכל גמור ג"כ הבין בשיטת המהרש"ל דמותר כה"ג, ומשמע שם דנוטה ג"כ כוותיה בכל כה"ג, ועיין בספר מנחת שבת (סימן פ"ח סקט"ז, אות ע"ט) מה שכתב לפי סברת המהרש"ל, והביא כמה אחרונים דנקטו כוותיה לענין סכין של מילה, עיין שם, ומעתה אין ראייה גם מסתימת הפרמ"ג בזה לענין מצות, דאולי משום דאזיל לפי שיטת המג"א ודעימיה דפליגי על המהרש"ל, ועל כן נקט דהוה מוקצה, אבל לפי מה דנטו האחרונים כהמהרש"ל, יש בזה עוד צירוף גדול דעכ"פ לצורך

ק"ב. (שם). ומ"מ יכול לקדש במקום סעודתו, ויש לסמוך על דעתו שזה נקרא קידוש במקום סעודה (עיין שו"ע סימן רע"ג שם), ולכל היותר ישנה רביעית נוסף של יין לקידוש במקום סעודה (עיין סעיף ה'), ואחר הפת יכול לחזור לאכול במקום האחר, [ונכון לחזור למקום שאכל הפת לברך ברהמ"ז, אבל אם קשה לו אי"צ לחזור, ויכול להניח מצות פשוטים על השלחן לברהמ"ז] (שיעור תשנ"ד לפ"ק).

ק"ג. עיין עמ"ה"ת (שם) שביאר בזה באורך, ומסיק בסוף דבריו ע"פ דברי השו"ע"ד, דאף שאוכל במקום השני, דברים הבאים שלא מחמת הסעודה, שבייר עליהן במקומן הראשון, דאין צריך לחזור ולברך כה"ג.

ק"ד. שו"ת עמ"ה"ת (שם). [ומסתברא דלפי מה שאמר בהשיעור (עיין הערה ק"א), שנכון להדליק נרות בבית מקומות הכי נמי בכה"ג].

קטו. עיין שו"ת עמק התשובה (ח"א סימן ס"ה) הביא דברי הפרמ"ג (וי"ש סימן תמ"ד) דכתב, שאר מצה אינו מוקצה דיכול ליתן לעופות ולעכ"ס, ועיין שם מה שביאר דבריו, והוסיף דיש לומר עוד טעם להיתר משום דחזי לקטנים שלא הגיעו לחינוך עיין שם באורך.

קטז. כמבואר בפרמ"ג (שם) והובא בכמה אחרונים דבריו, ועיין להלן (הערה ק"ז), בגדר איזה מוקצה הוא זה.

ק"י. כן העלה מרן זצ"ל בעמ"ה"ת (שם), דאף דכתב הפרמ"ג דהוה מוקצה, מ"מ לא גרע מכלי שמלאכתו לאיסור, דאף דהוה מוקצין מ"מ מותר לטלטל לצונג"מ, כיון דבעצם הוא חזי, רק היום גרם לאיסורו ולמחר הוא חזי לגמרי, ובדבר זה היה לי פתחון פה בערך ל"א שנה עם מרן אאמ"ר זצ"ל, עיין בשו"ת עמק התשובה (ח"ד סימן י"ד, והלן שם) באורך, ופלפלתי בזה עם הגרש"נ ווייס שליט"א (בעל בן שלום, מתלמידי אאמ"ר זצ"ל), שדעתו ע"פ דברי השו"ע"ד (סימן ש"ח סעיף ט) דהוה כמוקצה מחמת גופו, וכן דעת כמה מורים וכסתימת דברי הפרמ"ג, ואנן הוכחנו מדברי האבן העזר (סוף סימן רס"ו) דכתב, דחלה שהופרש ביו"ט אף כשאין כהן בעיר, דאינו ראוי כמו שהוא, דהוה ככלי שמלאכתו לאיסור לענין טלטול, עיין שם היטב, ומבואר דסבר דמאכלים שאינם ראויים מחמת היום הוה ככלי שמל"א, וכן מבואר מדברי האב"ז (או"ח סימן נ"ה) במה שביאר דברי השו"ע"ד, ועיין בדבריו מרן זצ"ל מה שביאר בשיטת השו"ע"ד בזה, וגם בדברי הפרמ"ג יש לומר כוונתו דהוה ככלי שמל"א, ועיין עוד בשו"ת הוסיף משה (סימן מ"ז, לגיסי הגר"מ פר"מ שליט"א) מה שכתב בזה, ולאחר זמן ראיתי בשו"ת

דבר הזכרונות

של כ"ק מרן רבינו הגאב"ד זצוק"ל

לפרסם
עובדות ועניינים
בין בכתב ובין
בע"פ
נא להתקשר
להמכרת

הגם שהיה ביום הטרוד של ערב פסח, והכל בדאגה ואחריות בשביל להציל עוד יהודי ממכשול, שלא ייכשל **בחילול שבת,** כפי שהיה צריך באותו שאלה. שם.

והתנצל אלי שלא היה פוסק כן לאחרים, אבל כשלעצמו מחמיר כיון שדעתו לחזור תמיד, לכן מוכר החמץ גם שם.

[תקכא]

מכירת חמץ בשעות מוחלפות

פעם אחת כשגמר **המכירת י"ג** והתפלל ערבי שם בבית הוראה, אמר לי דהיות שיש בין המוכרים כמה אנשים הנמצאים במשך החג בארה"ק או בקאליפארניע וכדומה, ששם מסתיים החג כמה שעות קודם הזמן בניו יארק, ונמצא שהם משתמשים עם החמץ שעדיין שייך להגוי, טרם שקנאוהו בחזרה בזמן צאת החג בניו יארק, מקום שנמכר שם, לכן דרכו להתנות עם הגוי הקונה החמץ, טרם הקנין, שיוכלו אותם האנשים להשתמש בחמצם שמכרו לו, עוד קודם שיקנוהו ממנו בחזרה בצאת החג.

[תקכב]

כל בן נכר לא יאכל בו

הייתי אצל רבינו זצ"ל פעמיים **במעמד גירות,** פעם אחד היה בילד שלמד בא' ממוסדות התורה בעיר, בן לבעל תשובה אחד ששב לדרך התורה והמצוות עוד הרבה זמן לפני שנולד זה הבן, ונודע עתה שיחוסו מפוקפק, ונתעסק בזה עסקן חשוב אחד שהיה עוסק רבות בעניינים אלו של טהרת היחוס, וחקר ודרש עד שגילה שהילד אינו יהודי, אחרי שבלא יודעין היה יחוסו מאם גוייה.

נמסרו הדברים לידי רבינו זצ"ל לסדר מעמד **גירות קטן.** בתחילה אמר רבינו להילד שהדין שעד שיעשה בן י"ג שנים עדיין יכול להתחרט אם רוצה להמשיך בגירותו, ואחר כך שוב לא יוכל לחזור בו. וקיימו בו הטפת דם ברית, ואחר כך הלכו עמו למקוה שהיה שם, וזכה הילד להכנס לקדושת ישראל.

בשעה שיצא רבינו מן המקוה, שמח מאוד **והתחיל לרקוד קצת ברגליו,** ואמר בהתרגשות **חשוב נא, הרי ערב פסח עכשיו, והרי אם יבוא משיח עכשיו ונעלה כולנו לירושלים, ולא זכה הילד להכנס לקדושת ישראל היה הילד הולך עם כל חבריו להקריב קרבן פסח, הרי לא היה נותנים לו רשות לאכול שם, והיה נשאר בחוץ ומתבייש כי כל בן נכר לא יאכל בו...**

סיפור זה גילה קצת את עמוק הצפיה לישועה שבלבו הטהור והנלבב של רבינו באופן מופלא.

[תקכג]

סדר מכירת חמץ

ערב פסח היה עושה שריפת חמץ בזמן מוקדם מאד, ואחר כך היה מוכר חמצו, ושוב

ומאיך הייתי נוכח בפעם אחרת, שעלה לבית ההוראה **אברך אחד,** ובקשתו בפיו שמרן ז"ל יסדר לו **מכירת שבת** על עסק חדש שקונה עכשיו, שאל לו מרן ז"ל מדוע הוא צריך לכך, והשיב לו שרוצה לקנות מקום 'געז סטעישאן', וצריך להיות פתוח בכל ימי השבוע.

ענה לו מרן ז"ל **בתקיפות שבשום אופן אי אפשר להתיר לעשות כן.** האברך ההוא לא הרפה ועמד בשאלתו מדוע יהא אסור, הלא המקום שייך להממשלה ומוכר שיהיה פתוח בשבת, והרי יש היתר ברור וגם מכיר כמה אנשים העושים כן וסומכים על זה, ומדוע לא יתיר גם לו.

שאל לו רבינו "אמור לי, **האם עכשיו יצאת מכותלי הכולל?**" כשאשר לו האברך שאכן יצא עכשיו מן הכולל, התמרמר רבינו בכאב לב **"כך מתחילים את החיים! לשחק עם השבת קודש? לא מצאת אופן אחר להתחיל את החיים רק עם התיירים על השבת?!"** האברך הבין את דברי קדשו של רבינו ושב לאחוריו.

אני שישבתי לצידו של רבינו, נתפעלתי מאוד לראות מצד אחד דאגתו ליהודי הפשוט שהגיע לשאול שאלותיו, עד שנחרד בתוך ערבי פסחים לסדר לו תיכף ומיד בדחפיות עצומה מכירת שבת בערב פסח, בכדי להצילו מחילול שבת לפי מצבו הוא, ואילו כאן ראה בחכמתו להעמיד אותו אברך על דרך טובים.

כך היתה כל הילוכו בבית הוראה כמנהיג אמת שיוודע ללכת לפי רוחו של כל אחד ואחד, בחן וחביבות ונועם שהתייחס לכל שואל ושואל, בד בבד עם הרגשה הטובה מיוחדת במינה לכל אחד ואחד, באופן שהרגישו את המתקנות של הארת פניו.

[תקכד]

אחכה לו בכל יום שיבא

בבית ההוראה נהג לקיים גם **"מכירת י"ג ניסן".** פעם אחת בעת המכירה הראה לי בחשיבות מיוחדת על דף מסויים שבו הוא מפרט המכירת חמץ שיש לו **באתרא קדישא מירון,** וכך אכן נהג כל שנה למכור חמצו אשר במירון במכירת י"ג (כדי שיחול המכירה קודם זמן ביעור חמץ בארה"ק).

ושאלתי אותו דהרי נפסק בשו"ע (או"ח סימן ת"ל ס"א) שאם יוצא יותר מל' יום קודם החג אין עליו חיוב ביעור, ומדוע צריך למכור החמץ שיש לו שם. ענה לי שהלא נפסק שם דאם דעתו לחזור קודם פסח או בתוך הפסח, שפיר חייב לבער חמצו משם, **"והנה שמע נא לי, אינני יודע אם אהיה במירון בתוך הפסח, דבדואי אני מאמין שיבא משיח בכל יום,** וכיון שיש בית דירה באת"ק מירון אם כן אינני

שלל זכרונות נפלאים מאת הרה"ג רבי **אברהם דוד ליווי שליט"א** אבד"ק קרית שומרי החומות רמת שלמה ירושלים

אזרתי חיל לרכז מחשבותי, להעלות מזכרונותי ממה שראיתי אצל מרן רבינו זצ"ל, בידעי כי דבר גדול לספר זכרונות מצדיקים ועובדי ה', כמו שהביא החיד"א בשם ספר צידה לדרך **"דע כי בזכרון החסידים ומעשיהם תשכיל ותשוב ליוצריך".**

[תקיה]

תל תלפיות שהכל פונים אליו

הנה אנכי זכיתי להתקרב אל מרן זצ"ל בתקופות של חודשי ניסן במשך השנים, שהיה דרכי לבא לחול' לשהות בעיר בארא פארק אצל הוריי, והיה זה בתחילת דרכי בהוראה, לכן ניצלתי תקופות אלו לקיים שימוש תלמידי חכמים, וביקשתי אז ממרן זצ"ל לקבל ממנו שימוש הוראה.

רבינו נענה לבקשתי ואמר לי שאבוא לישב אצלו בבית הוראה לענות לשואלים, וכל דבר הקשה בעיני אציג לפניו. ואכן כך היה, הגעתי לבית הוראה, הוא ישב שם בצד עם סדרי לימודיו הרבים וישב והגה בתורה בהתמדה רבה כדרכו, ואני עניתי לשואלים בדבר ה' זו הלכה, ובכל דבר שנסתפקתי בו הצעתי לפניו. השואלים אצלו היו רבים, בפרט בימי ערבי פסחים שיש הרבה שאלות. כך הייתי יושב אצלו במשך שנים רבות בערבי פסחים בבית ההוראה, ואכן חלק גדול בהוראה קיבלתי אצלו, תוך שחיקני הרבה ונתן לי סמכות גדולה להורות הוראה בישראל.

עוד זאת זכיתי באותן הימים ליצוק מים על ידו, דמאחר שהגאב"ד לא היה בקי כל כך בשפת 'ענגליש' ולא השתמש בו, לכן כשהיו פונים אליו בשאלות בשפת 'ענגליש' היה קורא לי לענות במקומו, או להסביר לו את פרטי השאלה.

[תקטז]

לפי רוחו של כל אחד ואחד

פעם אחת לפני הפסח, בא איש אחד לפני מרן זצ"ל, ודיבר בשפת ענגליש ואני הייתי המתורגמן כנ"ל, ושאלתו בפיו אודות עסקו ומקום פרנסתו, שעובדים שם הרבה נכרים, ומן ההכרח שישדרו לו שטר מכירה בשבת, רבינו עסק עמו על כל פרט גדול וקטן, ואחר המכירה ערב ליל י"ד, צוה לי להתקשר אל הגה"צ רבי **יצחק שטיין שליט"א** ראב"ד אבני ש"ש פאלטישאן, שבעת שיבא למחר בערב פסח למכור החמץ, יביא עמו גם שטר 'מכירת שבת', שסידר על פי שיטת הדברי חיים, למכור להנכרי כל מקומות פרנסה השייכים לישראל, והגויים משתמשים שם בשבת.

ואכן אחרי המכירת חמץ בערב פסח, התאמץ רבינו לעשות לו שטר מכירה למכירת שבת, עם כל ההלכות התלויות בה, שיהא הכל כדת וכדין, ולא וויתר ולא הקל בשום פרט וככל דרכיו ומעשיו,

אחר כך הלך לקיים המכירה בבית ההוראה, ורק אחר המכירה היה אומר 'כל חמירא' ומפקיר חמצו כדן. [הרה"ג יצחק שלמה בלויא שליט"א סד"ד בד"ץ העדה החרדית, שהיה נוכח בעת השיחה, העיד שכן גם נוהגים מרגן חברי הביד"צ דהעדה החרדית]. ואחר המכירה הלך גם להרבנות והב"ב, להגיד עמהם כל חמירא וכדו'.

[תקנד]

חומרות וזהירות בפסח

היה לו להגאב"ד חומרות גדולות מאוד בפסח, אולי אף יותר מן ממון החזון איש זצ"ל שהיה מפורסם בחומרות המיוחדות, עד שניקה ספר אחד ורק בה למד כל ימי הפסח, מחשש שמא נשאר איזה פירור חמץ בתוך הספרים. אולם רבינו זצ"ל היה לו כמה ספרים שמורים ומיוחדים רק לימי הפסח, ואך בהם למד במשך כל ימי חג הפסח, ביניהם היה ש"ס שלם ו'שער הכוונות' ועוד כמה ספרים.

במשך ימי החג לא נגע בידו בטעלפאון' כלל, כי אם על ידי חתיכת בד.

[תקנה]

כאשר זכינו לסדר אותו כן נזכה לעשותו

פעם בעת שביקר אצלו רב אחד, בימי חול המועד פסח, בתוך השיחה שמעתי ממנו פירוש נפלא, לפרש הזמר שאומרים בסיום ליל הסדר, 'חסל סידור פסח כהלכתו ככל משפטו וחוקתו'. דבזה נרמז בקשתינו להשי"ת, דלצערינו לא זכינו להקריב את הקרבן הפסח בפועל, רק סידרנו את כל המצוות של ליל הסדר, וכן הננו מזכירים את קרבן הפסח והלכותיה. וזה שאומרים 'חסל סידור פסח כהלכתו' שיחסל ויסלק וקח מאתנו את ה'סידור פסח רק כהלכתו' שאנו מסדרים ההלכות לבד, ויתן לנו הזכיה לקיימה בפועל 'ככל משפטו וחוקתו' בבנין בית הבחירה במהרה.

[תקנה]

שעונין עליו דברים הרבה

שנה אחת במוצאי פסח הגעתי לבית מדרשו של רבינו, והיה עדיין באמצע אמירת הדברי תורה של מעמד נעילת החג וסעודה שלישית, ושמעתי שדרש כך:

למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך, הפירוש הוא שאת יציאת מצרים צריכים לזכור תמיד, והמצות נקראים לחם עוני על שם שעונין עליו דברים הרבה, והכוונה לחם שעונין עליו דברים הרבה, כלומר איך ידע האדם שאכילתו היתה כראוי ווי א איד עסט, זהו כשעונין עליו דברים הרבה כשיכול ללמוד אחר כך הרבה כראוי, דכשהאדם אוכל בקדושה אזי הלחם צריך להביא אותו להתעלות בקדושה בתורה ועבודה אחר אכילתו, ואם אינו אוכל

כראוי, הרי יכול הוא להתיישב אחר כך אצל הגמרא ללמוד, אך אינו מצליח בלימודו.

[תקנד]

שם שמים מתאהב על ידו

סיפר לי הגה"צ רבי יעקב הורוויץ שליט"א אבד"ק זרע קודש ור"י בית מאיר שפעם אחת הגיע לבית הוראה יהודי סוחר ואיש פשוט, ושאל את רבינו זצ"ל איך מקיימים מכירת חמץ במכירה כל כך פשוטה לגוי.

רבינו השיב לו בסבלנות יתירה: דע לך שעל נוסח שטר המכירה ישבתי כמה חדשים, לברר כל פרטי השטר מתוך כל הספרים, מש"ס ופוסקים וספרי שו"ת, עד שנכתב כדת וכדין נוסח השטר ואחריה כל אופן המכירה, והמשיך רבינו ואמר לו: האם הנך יודע מ'קאנטראקט מכירה' שיושבים עליה כל כך הרבה זמן?! ולכן המכירה הזו היא הטובה ביותר.

וראו על פני אותו היהודי הסוחר שיצא מתשובה נפלאה זו בהבנה ובהערכה נכונה בכבוד התורה וחכמיה ומצוותיה. כי זה היה דרכו של רבינו בבית ההוראה, אשר מלבד פסיקת הלכה, היה מקדש ומאיהב שם שמים על הבריות מתוך נועם וחינו המיוחד.

[תקנה]

העמיד תלמידים הרבה

חשיבות מיוחדת היה אצל רבינו ענין העמדת תלמידים, הוא העמיד רוב מורי ההוראות בארה"ב, מכל החוגים ומכל העדות העמיד תלמידים חשובים מורי הוראות, חסידים, ליטאים, ספרדים כולם באו אליו לבקש תורה והוראה מפיו.

בעיני ראיתי שהגיע אליו שאלות קשות מכל רחבי ארה"ב, גם מהמדינות הרחוקות כמו מעקסיקא ועוד, פנו אליו בשאלות קשות שהרבנים עצמם לא רצו להכריע בשאלות הללו, והם פנו אליו לשמוע את דעת תורתו ולסמוך על פסקיו.

כמעט כל חברי הכולל שלו נשתלמו להיות מורי הוראה נכבדים, ממש רובם ככולם.

[תקנה]

הנהגה למעלה מדרך הטבע

דרכו של מרן זצ"ל היה להתענות רבות, ולא היה זה דבר פשוט כלל, בתקופה מסוימת אף נחלה מרוב תעניותיו.

- זכר צדיק לברכה -

לזכרון עולם רבינו הגאון הקדוש, שר התורה, עמוד העבודה וחסד, רבן של כל בני הגולה, כבוד קדושת שמו ותפארתו,

מרן יחזקאל בן הגה"ק יוסף יעזעבי"א

בעל מראה יחזקאל

יומא דהילולא קדישא

ביום כ' ניסן ד' דתור"מ פסח

באותו שנה תשע"ו שהיה לו התקפת לב (הארץ אטאקע) ל"ע, באותו שבוע ביום ראשון נכנסתי אצלו וסיפרתי שהנני מתכוון לקראת ל"ג בעומר להביא את בני הקטן לאתרא קדישא מירון לקיים מנהג החלאקע. אמר לי רבינו שבעז"ה יבוא וישתתף בשמחתי. והנה באותו יום רביעי ד' ניסן התמוטט ונפל לחוליו והיה שרוי בסכנה גדולה כידוע, אולם היה לפלא ולמעלה מהשגתינו ודברי כל הרופאים, שאכן בל"ג עומר השתתף אצל החלאקע במירון, ודבר אחד מדבריו לא ישוב ריקם.

ברבות השנים זכיתי פעמים רבות להתעלות במחיצת קדשו באתרא קדישא מירון על שבתות, דרכו היה לכבד מאוד את הרבנים, והיה מבקש שישאו מדברותיהם בדברי תורה, כך גם ראיתי באחד השבתות איך שכיבד מאד את כ"ק גאב"ד מאקאווא שליט"א, וכן עוד רבנים, שהיה מכבד את כולם מאוד.

באחד הפעמים שזכיתי לשהות בצילו באתרא קדישא מירון היה שם נכדו של האדמו"ר מבוהוש שליט"א מבני ברק, ועם שעדיין היה צעיר לימים, היה מרן זצ"ל חשיבות מיוחדת שסועד אצלו נכד של הסב"ק מרוזשין, ובתוך השיחים אף אמר שמכיון שיש לנו זכיה שנמצא אצלינו ריזשינער אייניקל לכן נספר מעשה מה"הייליגער רוזשינער" זי"ע.

בשבתות ההם במירון היו מסיימים את הסעודה בשעה מאוחרת מאד, ובבוקר בשעה מוקדמת כבר עמד לומר כל ספר תהלים.

[תקל]

ואטרה ואתקדש בקדושה של מעלה

ראיתי אצל מרן זצ"ל הנהגה נשגבה שבכל פעם שקם משנתו הלך לטבול במקוה, דרכו היה שבבילה לא ישן רק כשתי שעות או שלוש, וביום הלך לנוח מעט, ובכל פעם אחר שנתו היה הולך למקוה לטהר עצמו כעבדא קמיה מריה.

בעת שהייתי בבית ההוראה שלו ראיתי דבכל פעם שבירך ברכת 'אשר יצר', היה לו גם בזה עבודה שלימה, כל ברכה היה באופן מיוחד ממש.

[תקלא]

בשפתי צדיקים תתברך

אחיו של רבינו הרה"ח ר' חנני' יו"ט ליפא ראטה ז"ל סיפר לי, שרביה"ק מסאטמאר כשהגיע לארה"ק בשנת תשט"ו מסר שיעור לפני תלמידי הישיבה, באמצע השיעור נעמד הבחור הצעיר יחזקאל (הוא אחיו רבינו זצ"ל) והקשה איזה קושיא. והיה לפלא שנשאר רביה"ק שותק על קושייתו ולא השיב כלום. מאוחר יותר שילם רביה"ק לאביו את כל הוצאות החתונה של רבינו בכדי שרבינו יוכל להתעלות במנוחה על התורה ועל העבודה.

[תקלב]

סעודת ברית בשבת ערב פסח

סיפר הרה"ג ר' דוב יחיאל יהושע שאהן שליט"א, מחב"ס נזר משה וש"ס:

בערב פסח שחל בשבת (שנת תשס"ה לפ"ק) הכנסתי את בני בבריתו של אאע"ה, ורציתי לכבד את כ"ק האדמו"ר בעל מאור ישראל מסקולען זצ"ל בסנדקאות, אלא שאמר לי האדמו"ר זצ"ל שלא יוכל לבוא ולהיות סנדק עד שעה 12-1 אחר צהריים, ונתעורר אז השאלה שלפי זה לא יהיה שייך לעשות סעודת ברית מילה כדבעי, אלא בפירות ודגים.

שאלתי את פי מרן זצ"ל אם אוכל לסמוך על משמעות דברי הרמ"א (סי' תע"א) שמותר לאכול מצה עשירה שנילושה במי פירות בערב פסח עד שעה עשירית, ולעשות סעודת הברית במצה עשירה, ואמר לי מרן שבדאי אין המנהג כן, ואנו נוהגים שלא לאכול מצה עשירה כלל בערב פסח.

אחר כך מצאתי בשו"ת אבן ישראל (להגאון רבי ישראל יעקב פישער זצ"ל ראב"ד העדה החרדית, ח"ח סי' ט-מ) שנושא ונותן בארוכה להוכיח מהפוסקים שמותר לאכול בערב פסח מצה העשויה מבציקות של נכרים שאין יוצאים בהם בליל הסדר, והראיתי התשובה למרן זצ"ל ושאלתי אם אוכל לסמוך על זה למעשה, ואמר רבינו שאי אפשר לו להשיב כעת מפני שצריך קצת זמן ללמוד התשובה ולעיין בה. כשבאתי לערב אמר לי שראה התשובה, אלא שיש לפלפל בדבריו בכמה פנים, ולכן לא הסכים להקל כדבריו.

למעשה לא רצה רבינו לפסוק לי כדת מה לעשות, משום שכבר כבדתי האדמו"ר מסקולען זצ"ל, רק זאת אמר לי שיש מצוה רבה לעשות סעודת ברית מילה כתיקונו, ואם יש לי אפשרות לעשות הברית מיד בבוקר ולעשות סעודה בפת, בודאי שאין ראוי לעשות בדרך אחרת.

[תקלג]

חופש כל חדרי בטן

סיפר מוה"ר יעקב לייב וואלדמאן הי"ו:

פעם אחת בליל בדיקת חמץ אחר שבדקתי החמץ בביתי, הלכתי לבית מרן רבינו זצ"ל למכור החמץ, ואמרו לי בני הבית שעדיין עסוק בבדיקת החמץ. נעמדתי שם להמתין עד שיגמור לבדוק, אולם ראיתי שנמשך הדבר לזמן ארוך ועדיין אינו נגמר בדיקת החמץ. חשבתי לעצמי וכי כמה זמן יוכל לבדוק החמץ, הרי אף אני ככל יהודי בדקתי החמץ ולא לקח כל כך הרבה זמן ומה מאריך רבינו זצ"ל זמן הרבה כל כך.

אזרתי אומץ ונכנסתי אל תוך חדרו שלו, וראיתי אותו מושב על הארץ בפישוט ידים ורגלים ובודק לאור הנר בחורין ובסדקין, והיה כל כולו אחוז שרעפים בוער כאש להבה בחיפוש אחר חיפוש בדיקה אחר בדיקה בעבודה רבה ונשגבה. עמדתי

משתומם ומתבונן וראיתי שנמשכה אז עבודתו בקודש שעות ארוכות באישון לילה.

[תקלד]

אורים שמאירים את דבריהם

סיפר הרה"ח שאול קליין שליט"א:

שנה אחת בעת שישבתי אצל חותני הגאון רבי משה שטערן זצ"ל אב"ד דעברעצין בליל הסדר, בא אברך אחד שהיה לו 'נורסינג האוס' ולשאל דבר מה את פי חותני בענין חשש חמץ במאכלים שם, אחר כך חזר ואמר לבני הבית שהוא יוצא לעשר מינוט, ואחר כך יחזור לערוך הסדר. הם לא הבינו ולא ידעו להיכן ועל מה צריך לצאת עכשיו בשעה זו.

לאחר זמן מצאתי את הרה"ח ר' ישע מתת' מערץ חתן הרה"ח ר' יונתן בנימין פייערוערקער ז"ל שהיה דר אל מול ביתו של מרן זצ"ל, וסיפר לי בפליאה שראה את חותני נכנס בשעות המאוחרות בליל הסדר לבית מרן זצ"ל, והיה הדבר לפלא בעיניו על שהרב מדעברעצין שכבר היה זקן ונכבד מאד, הולך אל הגאב"ד דקארלסבורג שהיה אז צעיר ממנו הרבה.

מיד נתברר לי הדברים, והבנתי שהלך אז חותני לדון ולהתייעץ עם מרן זצ"ל אודות השאלה שנשאל ע"י האברך ההוא.

ואכן כמה וכמה עובדות שמענו שחותני זצ"ל היה הולך אל רבינו זצ"ל ונשא ונתן עמו בכל דבר הקשה בהלכה, הגם שהיה צעיר ממנו הרבה.

[תקלה]

כל דבריו אמת וצדק

סיפר מוה"ר יעקב לייב וואלדמאן הי"ו:

היה לי בן שנולד בערב שבת בין השמשות, וכמובן שהיה שאלה גדולה באיזה יום לעשות הברית מילה, בזמן ההוא הייתי דר אצל חותני זצ"ל בקראנהייטס, ואמר לי חותני לשאול את פי הרב הגאון רבי מאיר ישראל איסר הכהן פריעדמאן זצ"ל אבד"ק קרעניץ שהיה ת"ח גדול וזקן בא בשנים.

שאלתי אותו ואמר לי שיש לדון לעשותו או ביום שישי או ביום ראשון. אחר זה באתי אל ביתי בבארא פארק והלכתי לשאול את מרן זצ"ל שהיה אז הדומ"ץ בק"ק סאטמאר שם כדת מה לעשות, ומרן זצ"ל פסק לי להיפוך ממה שאמר לי הקרעניצער רב.

הייתי נבון מאד האיק לנהוג למעשה, ובאתי אל חותני וספרתי לו שהגאב"ד דקארלסבורג אמר לי להיפוך ממש, ובקשתי מחותני אם אפשר שהרב מקרעניץ ידבר בזה עם רבינו זצ"ל ויכריעו פסק הלכה, ואכן הרב מקרעניץ נשא ונתן בזה בהלכה עם רבינו זצ"ל שהיה אז צעיר ממנו בשנים הרבה. והתבטא אז הרב לחותני ואמר לו "אינני מכיר את האברך התלמיד חכם שדברתי עמו בהלכה, אבל זאת אוכל לומר שכל דבר שאמר היה הצדק עמו".

[תקלו]

עבודת ליל התקדש חג

סיפר בנו הגה"צ אבד"ק עמק התשובה שליט"א:

שש על מצוות קונו

זכור אזכור כל סדר אכילת הכזיתים מצה ומרור אצל אאמו"ר מרן זצוק"ל, שהיה כל כולו בדביקות ובהתעוררות עצומה כשפניו בוערים כלפידים ממש, ואחר סיימו הכזיתים נהרו פניו בנהירו עילאה בפנים שוחקות ומאירות, והיה שש על המצוות הקדושות של ליל התקדש חג כמוצא שלל רב, ואחר גמר הסדר, כשזמרו חסל סידור פסח וכו', היה קם על רגליו ומרקד בכל כחו בשמחה עצומה ובשבח והודיה לה', והיה נראה עליו אשר אשירינו מה טוב חלקינו, שזכינו למצוות רבות כאלה.

ואכלתם אותו בחפזו

ביום ראשון התאמץ תמיד לחטוף חצות לאכילת האפיקומן בזריזות כדלהלן, אבל בליל שני, לא בכל שנה הספיק לאכול האפיקומן קודם חצות, ובאם היה משער שהיה יכול לגמור כל הסדר עד אכילת אפיקומן קודם חצות, היה מזדרז מאוד לעשות כן, ובפרט בשולחן עורך היה מזדרז מאד ולפעמים היה אוכל כף אחת של מרק, וחתיכה אחת של ביצה, ומיד פנה לאכילת אפיקומן קודם חצות, אבל אם שיער שכבר לא יוכל להזדרז ולהספיק הכל, היה אוכל אפיקומן אחר חצות.

וזכור לי בשנה אחת: שהיה מאריך בהכנה דרבה קודם עריכת הסדר שעה ארוכה מאד, שהיה הולך ליטהר במקוה, ואחר כך ישב ועסק בלימוד הכוונות של ליל הסדר וכו', עד כחצי שעה סמוך לחצות הלילה, ובפתע פתאום קם ורץ בהתלהבות וזריזות עצומה במאד, והחל בעריכת הסדר בלהבת אש ורוח סערה, כל כולו אחוז ודבוק בעולמות, רץ ומזדרז בכל הסדר קדש ורחץ כרפס יחץ וכו' בחד קטירא במהירות עצומה כבקר וגיצ'י אש, עד שלא יכל שום אחד מבני הבית לתפוס אפס קצוה, ואמר ההגדה במהירות, וחטף ואכל כזיתים מצה ומרור כורך, וטעם כף מרק, ומיד תפס המצה ואכל אפיקומן, ורק בגמר אפיקומן נתעורר מדביקותו, ופנה להביט על בני הבית בפנים שוחקות ומאירות מאד, להיות עמהם בעריכת הסדר.

הלולא פקע איגרא

אמירת ההלל וכן אמירת נשמת כל חי, אמרו אאמו"ר מרן זצ"ל יחד עם כל בני הבית כאחד, בהתלהבות גדולה מאד, ולא היה רבינו המקרא בהלל, אלא כל הקהל יחד אמרו כאחד אמירת הלל מהחל ועד כלה בנעימה ובזמרה, ורק בהודו לה' כי טוב היה רבינו הש"ץ, ובשעת ההלל הגדול היה דרכו לרקד בכל כוחו, אצל עושה נפלאות גדולות לבדו... למכה מצרים בכוריהם... ויוצא ישראל מתוכם... לגוזר ים סוף לגזרים... בכל כוחו ואונו, בריקוד וקפיצה ובריצה הלך ושוב, והיה חוזר על זה הרבה פעמים, וכן אצל שבשפלינו זכר לנו... ויפרקינו מצרינו... היה מרקד זמן רב, עד אפיסת הכוחות.

דברי תורה

המשך דבר תורה

חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקנו אתכם, ואף אתה אמור לו כהלכות הפסח אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן. נראה דכיון שרצון בן החכם בשאלתו להבין את טוב טעם ענין החוקים והמשפטים מה שאנו אוכלין פסח מצה ומרור, לזה תשובתנו אליו לומר לו כהלכות הפסח, דהיינו מה שאנו אומרים מצה זו שאנו אוכלין על שום מה, על שלא הספיק בצעים של אבותינו להתחמץ, וכן מרור זה שאנו אוכלין על שום מה, על שמרור את חיי אבותינו במצרים, פסח על שפסע על בתי בני ישראל, וזה מה שאמר כהלכות הפסח כלומר פשוטי טעמי המצות הללו.

- ברכת מזל טוב -

לכבוד ידידינו הנכבד
מוה"ר בעריש לעפקאוויטש הי"ו
לרגל הולדת נכדו למו"ט
אצל חתנו ידידינו הנכבד מוה"ר יודא משה טייבערג הי"ו
יהי' שיוכו לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים
הרחבת הרעף ונחת דקדושה, אמן

- ברכת מזל טוב -

לכבוד ידידינו הנכבד
הרה"ג זאב אלימלך ראטה שליט"א
אבד"ק ויזניבערג
לרגל הולדת נכדו למז"ט
אצל בנו ידידינו הנכבד מוה"ר יודא ארי' ה"ר
יה"ר שיזון לגולה לתורה ולחופה ולמעש"ט מתוך
הרחבת הרעות ונחת וקדושה, אמן

- לזכרון עולם -

תתנבד לעילוי נשמות הגאון הצדיק חו"פ
 רבי **עמרם ראטה** זצ"ל
 בן כ"ק מרן רבינו **יחזקאל** זצלה"ה
אבד"ק האמאראד
 נלב"ע ט"ו תשרי תשפ"ה לפ"ק

- לזכרון עולם -

ליכרון עולם הרה"ח המפורסם
הרה"ח ר' חיים יהודה ב"ר ישכר
גאלדשטיין ז"ל
נלב"ע אחרון של פסח תשפ"ג - ת.צ.צ.ב.ה.
נתנדרב ע"י
המושפחה החשובה שיחי'

בקשה מיוחדת

אנו פונים בזה לכל לומדי והוגי הגליון שמי שנמצא אצלו:
דברי תורה, הלכה ותשובה, מכתבים, סיפורים או עובדי מפקד חיו ותולדותיו וקורות ימיו של **"כ"ק מרן הגאב"ד זצוק"ל** וכן מי שיש תח"י איזה רעקארדינג של דרשות, שיחות וכדו',

שיואיל נא בטובו להודיענו
ויהא חלקו בין מזכי הרבים

אפשר להתקשר אלינו:
347.939.9125
 מערכת: 605.313.6638
 פעקס: 888.384.2695
 49 St. #472 Brooklyn N.Y. 11219
 iTorahKarlsburg@gmail.com

- ברכת מזל טוב -

לכבוד ידידיו הנכבד
הרב **זלמן לייב ראטה** שליט"א
לכבוד אביו הגה"צ אבד"ק בית **יהוואל** שליט"א
לרגל שמחת האפשרון
של בנז/נכדו הילד **יהוואל** נ"ו למזל טוב
יה"י שיזכו לגדלו תורה ולחופה ולמעשים טובים
הרחבת הדיפת נעתק קדושים מתוך

- ברכת מזל טוב -

לכבוד ידידיו הנכבד
הרה"ג **יוסף מייזליש** שליט"א
הרגל אירוס בתו למז"ט
ענ"ג הבה"ח המופלג בתי"ש **מרדכי דוד אהרן נ"ו**
בן ידידיו הרה"ג **אלטש יעקב יצחק זלמן** שליט"א
והווי"ג ענ"ג יפה, ויזכו לרווח בת נחת וקדושה ממנו
ומכל יו"ת, עדי נזכה בקבור בליאת משפח, אמן.

- לזכרון עולם -

ליכרון עולם הרה"ח
מוה"ר משה מנחם ב"ר
יוסף מענדל אוויטש ז"ל
נלב"ע ערב פסח תש"פ לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה.
עמד לזיונו ב"ק מרן הגאב"ד זי"ע
קרוב לילכל שנים

- לזכרון עולם -

לזכרון עולם הרה"ח
 מוה"ר ישראל דוד ב"ר יוסף
 שמואל ז"ל
 נלב"ע ביום י' ניסן תש"פ - ת.נ.צ.ב.ה.
 תנחום ע"י בני ידיו הנכבד
 מוה"ר יעקב שלמה ראובני זי"ן

לזכר עולם יהי' צדיק

לזכר נשמת כבוד קדושת רבינו הגדול, מרא דכולי תלמודא, עמוד ההוראה, רבב ישראל זצוקל
אורינו והתנחנים, איש אלקים קדוש, בועית דנורא, עמודא דנרא, דימטמן מילי ליה, נשיא אלק
מרון רבינו **יהוקאל** בן הגה"צ רבי **יצחק אייזיק** זצוקל
אנו ילידי היישובינו, בהילקלכ אבותינו ארון האלקים
ביום א' לס' א' וי' ובחד קדושא איתקשר והחזיר נשמתו המטורה ליוצרו,
ביום כ"ג לחודש אדר שנת תשפ"א

בקשו רחמים מרובים

נא להתפלל לרפואת האה"ח
מורת **מורים** בת **בת שבע בילא** תחי'
המוטלת על ערש דוי
וזקוק לרחמי שמים מורבים
והן קל כביר לא ימאס תפילת רבים

- לזכרון עולם -

ליכרון עולם האה"ח
 מרת **זיסל** ב"ר **צבי אלימלך** הכהן ע"ה
 נלב"ה י"ג ניסן תשפ"א לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה.
 נתנב ע"י בנה ידידי הנכבד
 מוה"ר **זלמן לייב שווארץ** הי"ו
 יחד רצון שיהי' למזל טוב בעד המשפחה הוקרה. ויזכו להמשך
 ברכיו המפוארים, עד נוכח ליכאט משיח צדקתי בב"א.

- לזכרון עולם -

לזכרון עולם הרה"ח
 מוה"ר **יצחק אייזיק** ב"ר
אברהם ז"ל
 נלב"ע ביום א' פסח תש"ס לפ"ק - ת.ג.צ.ב.ה.
 נקדב ע"י בנו ירדני הנכבד
 מוה"ר **שלמה אהרן וואלדמאן** הי"ו

- לזכרון עולם -

ליזכרון עולם הרה"ח
הרה"ג **ישראל משה פריעד** זצ"ל
רב דקדק ניישטאט ובעל מח"ס ים שמחה
בן יבלחס"א מוה"ר **יוסף חיים** ה"ו
נלב"ע אחרון של פסח תשפ"ד לפ"ק - ת.ג.צ.ב.ה.

ח מיוחד

מציאות באתרא קדישא מירון
ין רבינו הגאב"ד זי"ע
יגמר ספר תהלים
משתתפי הקבועים
להוצאת המערכת

לתלמודא, עמוד התורה, רכב ישראל ופרשיו,
זו אדנא דעורא, דמיטמרן גליין ליה, נשיא אלקים בתוכו
בי יצחק אייזיק וצוקללה"ה
חמאתו ארון האלקים
טור והחזיר נשמתו המורה ליוצר,
שנת תשפ"א לפ"ק

דבר החסידות

- פסח -

מצה זו שאנו אוכלים על שום מה. פירוש איך אפשר לאכול מצה שתהיה משומרת ודאי הלא דבר גדול הוא מאד שלא יהיה בו שום חשש כלל וכלל אפילו ממשהו חמץ ואיך אפשר לקיים מצה זו כתיקונה, ואמר על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו רצה לומר שאנו סומכין שה' בעזרנו שלא יהיה במצות מצה שום חשש כמו שעזר ה' יתברך אל אבותינו בצאתם ממצרים הגם שאז לא היה באפשרי להם כלל וכלל לשומרה מחימוץ כהלכתו כן אנו נבטח בה' שהוא יעזור לנו לקיים מצות מצה כהלכתה.

מאור ושמש

בביתך הוא **השקדוש** ברוך הוא **חישב** את **הקץ** לעשות כמה שאמר. הנהיה איתנו במדרש שהשר של מצרים טען למה לא היו בגלות מצרים. כאשר נגזר עליהם ובאמת נחסר ק"ץ שנים, והתירוץ הוא, שהקדוש ברוך הוא הודיע גלות להאבות והאבות לא חשבו צער ממות בניהם ונתחשב הצער של האבות לגלות על ישראל כאלו היה ישראל בגלות כי הק"ץ שנים, וזהו חישוב את הק"ץ, אף על פי שהאבות לא היה להם גלות רק בא במחשבה, הדיינו שהיה להם צער במחשבה מהגלות נחשב לגלות ישראל כאלו היו בגלות. וזהו הרמז חישוב את הקץ, אלו הק"ץ שנים ששנחתו הוא הצער של האבות שהיה להם במחשבה מהגלות לעשות חישוב לעשיה כאלו היו בגלות ממש.

קדושת לוי

ואמרתם זבח פסח וגו' ויקדו וישתחוו (שמות יב, כז). פיש רש"י ז"ל והוא ממכילתא, על בשורת הבנים, ולכאורה תמוה שהרי זה הוא תשובת בן הרשע ומאי זה בשורה טובה, אך י"ל שתבשר להם שאף שיהי' בשפל המלב בבחינת רשע עכ"ז בקדושת ליל התקדש חג וקדושת המצות המצא זו עירור בו ונעוץ אקלי ויחזור בתשובה, ויכלל הוא להחזיק ששיכנסו הדברים באזניו, וגו' ויקדו וישתחוו.

ישמע ישראל

החג הזה נקרא פסח. מלשון דלוג ופסיחה שהקב"ה מעביר על מדותיו ואינו מסתכל על כווד הפשעים ומעללים רעים של בני ישראל ומעביר עיניו מראות ברע כדי לקבל מעשיהם ברצון ולעזור הרחמים וחסדים **תפארת שלמה**

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא. על דרך ההלצה הוא לשון בקשה, ויבנו של עולם, הא לחמה - תן לנו לחם, הינו פרנסה, עניא - מה שנאה לישראל בתמייה, די אכלו אבהתנא - פרוש די והותר מה שסבלו אבותינו דחקות ועני, ואנחנו נהיה ממלאים כל טוב

[illegible]

הרוצה לנדב גליון לע"נ או לרגל שמחה וכדו', להעיר ולהאיר ולכתוב להמערכת, וכן מי שרוצה לקבל הגליון מדי שבוע בשבוע יפנה להמערכת.

כל הזכויות שמורות להמערכת, ואסור להדפיס ולהעתיק אפי' חלק ממנו
בלי רשות מפורשת מהמערכת